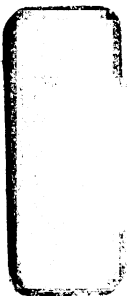

1804

461

עלים לתרופה

להנתן בכל עיר ועיר

מקום אשר דבר מלך עולמים ודתו מגיע • לעורר לבב
המתנדבים בעם לבוא על החתום על

חמשת חומשי תורה

מונה מאד אשר יודעם א"ה

עם תרגום אשכנזי

(אדר דייטשי איגרי זצ"ל)

ועם ביאור המלות

והעניינים בלשון הקודש

ועם ספר

תקון סופרים

לכבודת חמשה חומשי תורה

*Bibliotheca
Posneriana*

באמשטרדם

בבית וכרפוס

בסדר אברהם בן כהר"ר שלמה פרופס כ"ץ ז"ל

בשנת י"א ב"ר א"ת

חקרמה

אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם :

לקראו אל ה' ולשוב אליו : הקים ה' לנו מושיע להושיענו מיד אויבינו מזורף לזם כי גם בשנות מספר ממלכתם עלינו לא הגלונו מעל אדמתנו ולכן נשארה לשוננו הקדושה ציינו ושפתנו נתנו מי אדון לנו להעבירם מבני עמנו ומכ"ש צפת לך ופרת נזר מלכות בית דוד ושלמה ומשלו גם על עמים רבים שכני א"י והכניעו ודון ממלכתם מזורף אל רוב שקידתם להשיג על בני עמם (אם לחופלת בגוף להרחיק המזג ולקרר החופלת ואם לחופלת הנפש לשגות הטוב ולאחוז היותר) לא סר הלשון הזאת מציינו וכולם מדברים בה חכם לבב ואיש המוגי כי מנעוריו גדלתהו לאב ומבטן אמו נתחנן ומעת נעחק היונק משדי אמו בערם ידע קרוא אבי ואמי שמעה אזנו ותבן לה הלשון ה היא ותהי לו לאומנת וכל זה ה' גם אחרי מות דוד ושלמה וכל ימי כנית הראשון ואביאם לי עדים לאמרים על זה

האחד מן השמות הגדולים מן הפעלים אשר מלאנו במקרא שמות י"ב שבטי יה : ראובן מן ראה ה' בעמי שמעון כי שמע ה' לוי הפעם ילוח איש אלי וכן כולם ושמות בני משה גרשם כי גר הייתי אליעזר אלקי אבי בעזרי וכן בימי יהושע קראו למקום שנחלו ישראל גלגל על שם גלותי את חרפת מצרים מעליכם ובימי השופטים ירובעל ע"ש ירד בעל אל תקראנם לי נעמי קראנה לי מרא כי המר שדי לי מאד וכן בהלחם יפתח את פלטי אפרים וינסם על מעברות הירדן צמלת

א ב ג ד 2 שכולת

לפנים כבוד אלוה עלי אהלנו ככלו נרו על ראשו ציטתינו שקעים ושגונים על נחלת אבותינו שבו ושבת משפחה ומשפחה איש על אחתו בימי כנית הראשון גם לשוננו הקדושה מלאה בית ושפת גוברי קן לה צארץ היא כי היא היתה שפת האומה הנבחרת מאז היתה לגוי אשר נשארה בדינו מימי עבר ופלא אשר צימו נפלה הארץ ושם בלב ש' שפת כל הארץ ולא נשארה כי אם ציד עבר וזרעו עד שנשתלשלה ובאם לאברהם אבינו ע"ה ומתק דור אחר דור עדי בואו אבותינו למצרים גם שם לא שחנו לשונם כמו שאמרו מוצ' בספר רבי אליעזר סוף פרק מ"ח דמכילתא דבא אל פרעה פרשה ה' דבתחומא פרשת בלק ושיר השירים רבה פסוק גן געול וגם אחרי כן כי באנו אל הארץ לשון הקודש היתה לשוננו כי לבדד שכנו ואין זר איתנו ובגדים לא התערבנו ואף כי חטאו אבותינו אחר מות יהושע ולא סמיידו את העמים אשר נלעוו עליהם לאמר לא תחיו כל גשמה עכ"ז כמה היו לנו למם עובד כעדות הכתוב (יהושע י"ו וי"ז ושופטים א') וכלי ספק האומה המושלת והגוברת באיזה מדינה לשונה תהלך צארץ היא וכל העמים הגרים בה תחת ממלכתה מוכרחים לדבר בלשונה ואם חטאינו גרמו כי פעמים רבות נתנו למשיכה לאויבינו בזמן השופטים והולחנו להכניע אל עמים אחרים עגלון מלך מואב יבין מלך כנען מדין פלשתים וכדומה לא ארבה עלינו ממלכתם רק שנים מעטים כי בהרימו קולנו

הקדמה

שכלת ע"ש שכלת מים • שמואל •
 צי מה' שאלתיו • וכן שלמה • קראו
 הגביה בשליחות ה' ידידה ע"ש הכתוב
 זה' אסנו • וכן כתוב כי שלמה יסיה
 שמו ושלוש ושקט אחז על ישראל בימיו
 (ד"ה א' כ"ז ע') • אשר בכל
 בהעתיקות שנעתיקו ספרי המקרא לכל
 אומה ולשון ככתבה וכלשונה • נשאר
 שמות העלם בלי שנוי • עם כי העיניים
 אשר בעצורם נתלו השמות הנ"ל הוסבו
 למלות אחרות ושדשים לחוקים משרשי
 השמות הנ"ל • אשר מכל זה ראה כי
 שפת כל הדורות הם לעברים היתה
 לשון הקודש •

הדריאה השנית הגה אחת מדרכי
 נחות המליצה בלשון הקודש
 לדבר בלשון נופל על לשון • והנה
 מלאנו בשמשון שאחרי הכותו בלתי
 באמור אלף איש מפלשתים • אמר
 בלתי החמור חמור חמורתים (שופטים
 ע"ז י') כוונתו שהרג בלתי החמור
 דבים והפילם לצורים • והוא מלשון
 הממעיט אסף עשרה חמרים (במדבר
 י"א) ואמר כן ללחות • ולא יפול
 בלחות הזה בהעתיק השדשים האלו
 בלשון אחר • כי בארמי מלת חמור
 הוא חמרא • ומלת חמרים הוא דגורין
 כמו שפרגס שס יונתן בן עוזיאל יעו"ש •
 זכן בלשון אשכנז • חמור (עזל) חמרים
 (הוי"ן) • וכן מלאנו באצביגיל שאמרה
 לדוד בהתנללותה על בעלה • נכל
 שמו ונכלה עמו (שמואל א' כ"ה כ"ס)
 שפרגס שס יב"ע ארי נכל שמי' וטפשותא
 עמי' • וכן בהעתיק מלת נכלה אל
 לשון אשכנז לא תפול עוד לשון זה על
 מלת נכל שהוא שמו העלמי מיום הוולדו
 אשר לא ישתנה בלשון אחר •

הדריאה השלישית הגה מלאנו
 בבוא רבקה שליח מלך אשור
 ויגר על ירושלים ויבואו אליו אליקים

ושבנה ויואח שלוחי חקי' מלך יבארם •
 וידבר להם את דבריו באולי העם אשר
 על החומה השומרים את משמרת העיר
 ויאמרו אליו אליקים ושבנה ויואח דבר
 לא אל עבדיך ארמית כי שומעים אנחנו
 ואל תדבר עמנו יהודית באזני העם
 אשר על החומה (מלכים ב' י"ח) כוונתם •
 לפי שאנו משרי המלך למדנו לדבר גם
 בלשונות אחרות ומבינים גם בלשון
 ארמי • אכן העם אשר על החומה לא
 יבינו רק יהודית ולא ארמית • ובקצת
 ממנו שידבר דבריו בלשון ארמית שלא
 יבינו אנשי המלחמה פן יפול לבם •
 ואמרו ארמית • שהוא לשון ארץ ארם
 (ארמייתא) • ולא אמרו אשורית
 (אשיריאה) • הוא לפי שהלשונות
 האלו קרובות מאד זו לזו • וממש לשון
 אחת הן • ארמית • אשורית • כשדי •
 ערבי • שסמדינות האלו נקראות בלשון
 אשכנז (ארמייתא • אשיריאה •
 כאלדיאה • אראביאה) וכוון יבוא
 ממקור לשון הארמי • היא אחס • ועל
 כן נקראו כוון על שמה • ולכן גם
 בנבוכד נר מלך בבל (סרחוקס מארץ
 ארם) נאמר וידברו כשדים למלך
 ארמית (דניאל ב' ד') • שכוונתם
 לשון כשדים • כי בלי ספק היא היתה
 לשון המלך והשדים קרובי המלכות •
 ולכן כאשר צוה המלך להביא מזני ישראל
 ילדים משכילים לעמוד לפני המלך נאמר
 בהם • וללמדם ספר ולשון כשדים •
 (שם א' ד') ולא אמר לשון ארמית •
 הא לכס עדים נאמרים כי לשונם
 היתה בזמן הצית הראשון לשון
 עברי •

אמנם בחמאינו • כאשר שחינו
 כוס התרעלה • וגלינו
 לבבל • ונתערבנו שם בין אגים לקחת
 נשים נכריות • שכתנו הלשון הסוא •
 בעדות הכתוב • גם בימים ההם
 ראיתי

חקרמה

דאיתי את היהודים השיבו נשים
 אשדודיות עמוניות מואציות : וזניהם
 הני מלצר אשדודית ואינם מכירים
 לדבר יהודית וכלשון עם ועם (נחמיה
 י"ג) ועם כי ימי גלות צבל שנות
 מספר היו : והן שבעים שנה : עכ"ז
 שכו לשום בצנת הנשים הנכריות
 אשר לקחו : ולמדו את לשונותן לנביהן
 אשר ילדו : גם היהודים הנאמנים
 לא' הוצרכו לדבר עם האומה המושלת
 עליהם כלשונה : שהיא לשון כשדי
 הקרויה ללשון ארמי : עד שהורגלו
 לדבר בלשון : ולא נשארה סגולה לשון
 הקודש רק אלל חכמי הדור : האנשים
 הנגשים אל ה' : וגם אחרי כן כאשר
 עלו לירושלים לבנות הבית השני :

בדשון כודש מלך פרס : לא עלו רק
 מפע מועד : ארבע רבוא אלפים שלש
 מאות ששים (עורא ז' ס"ד) אכן
 החרש והמסגר ורוב החכמים צראותם
 כי לא זאת המזכה ולא זאת המרגעם :
 זאיננה הגולה האמיתית היעודה מכל
 הגנאים לקבץ דתו ישראל מכל
 המקומות אשר נפולו שם ולהעלותם צד
 רמה : ולהראותם נפלאות כימי נאחם
 מארץ מרים : צחרו להשאר בצבל :
 ולקבוע שם ישיבות : לשקוד על דתו
 התורה : עד ישקיף וירא ה' לקיים
 דברו הטוב : ומחו עיקר התורה
 והחכמה היתה בצבל : ותשלח מעיינותי
 לאי : כאשר מצאנו כי הלל הזקן עלה
 מצבל ונח לכל חכמי אי צנוין ע"פ
 שחל להיות בשנת עד שצחרוהו לנשיא :
 זר' יהודה בן בתורה היה דר בלתיבן
 שבמדינות צבל :

ולכן נשארה לשון הארמי בן
 הסמויים : וכראות עזרא
 זסיעתו כי נשכחה לשון הקודש : עמדו
 זחקגו תפלת י"ח בלשון קודש : וכלי
 ספק שגם בזמן הבית הראשון היו
 מתפללים כי תפלות חנות תקום גם
 היאמן התורה : ככתוב ולעצדו צבל
 לצבכם ואמרו חז"ל איזו היא עבודה
 שבלב זו תפלה : רק לא הוצרכו חכמי
 הדור לתקן נוסח התפלה : כי כל העם
 למקטנם ועד גדולם ידעו לשון הקודש :
 וכל איש ואיש אשר ידע נגעו ומכאובו :
 צעת לר לו ועמד והתפלל לפני ה'
 ימחד לדבר נחות :

ולכן

בראות יונתן בן עוזיאל (שה'
 מתלמידי הלל מאה שנה קודם
 חורבן בית שני) כי נשתרה מההמוניים
 בצנת ספרי המקרא : עמד וזרגם
 שמונה ספרי נביאים : ויראה שלא ראם
 לתרגם את התורה : לפי שרובם איננה
 מליצות קשות כספרי הנביאים וצפרע
 נביאים אחרונים : ואולי צימיו הבינו
 גם המון עם את התורה : עד בוא
 אנקלוס גר צדק (שה' אחר חורבן הבית
 בזמן ר' אליעזר ור' יהושע תלמידי ר'
 יוחנן בן זכאי) וראה שמגדל הכרות
 תבנה גחלתה הנשארה : והמון עם בני
 ישראל יגשו כעוורים קיר גם זה ספרי
 התורה : ועמד וזרגמם להם לפני רבי
 אליעזר ור' יהושע : (וזרגום יונתן
 בן עוזיאל על התורה המצוי צינינו
 איננו לו : וצקור ימסוהו אליו : כאשר
 אצבר דבר זה אי' בהקדמתי לס' חומשי
 התורה אשר אדפיס) : וחכמינו ז"ל
 תקנו לתרגם צכל שנת צעת קריאת
 התורה צציבור כל פסוק ופסוק : כדי
 שיצינו המון העם : והיה הדבר הזה
 כהוג בצבל ימים רבים :

אשר

הקדמה

(בראשית ל"ז' אהא שירת ערבי)

ונדפסה הסעתיקה הסיא בקונסטנטינא
שנת ט"ז בפתח ספרי

ואדריין עמד איש אחד ושמו ר' יעקב

בר יוסף פלאווס ותרגום

את התורה בלשון פרס ליהודים הגרים

בארץ פרס ונדפס ג"כ בקונסטנטינא

בשנת המזרחית ככתב עברי צורך אחד

עם תרגום ערבי סגור ואהר

אשר גורשו אחינו בני ישראל מארץ

ספרד ובאו במו' נ' אלפים מהם

לקונסטנטינא ולמגרים וארץ ישראל

לחסות תחת כנפי מלך יצמטאל בשנת

רל"ב ושארם אלם לשון עם המדינה

אשר ילאו ממנה נעתיקה התורה גם

ללשון ספרדי וכבר נדפס בקונסטנטינא

שנת ט"ב חמש וחמש מגילות

והספרות עברי תרגום יונית

וספרדים באוניות עברי

אנחנו עם ס' אלה המפורי

בכל ארצות אשכנז הגדול

ושפת הסמים פושלים שם אמו

וגודלנו על צרכי ירדנו פלאים ואין

מקיס כי דרכי לשוננו הקדושה נשכחו

מזינינו ותחת מליכותי נעלמה ממנו

זנועם שירי נסתר מנגד עינינו ואין

איש שם על לב להעתיק תורתינו אל

לשון האשכנזי המורגל כעת בצמנו

ואף כי כבר נעתיקו ספרי תנ"ך ללשון

אשכנזי ע"י ה' יקותיאל בם' יצחק ז"ל

בלין מוזיעמונד ונדפס באשטרדס

בשנת תל"ע הגם הפעתיק ססוא עם

כי כוונתו היתה ראו' לא היו מעשי

דלויס כי מלכד שלא ידע לשון הקודש

הגם לא הכיר גם לשון אשכנזי ובלפני

שפה דבר אל העם הזה ובהקדמתו

מוכר שראה הפתקת התורה ללשון

אשכנזי אשרי יאלה מאת המדקדק

המפורסם ר' אלי' בחור אשכנזי (וגם

בסל' ס' שפתי יקאים מביאו וכבר

נדפס

אשר נשי הנזכר לארץ יון תחשב

ותגביר גם הוא ותרגם את התורה

בלשון יווני והוא המחדר בכל מקום

במדרש רבם בשם עקילם ולכן באתה

מקומות במדרש רבם ברמותו לסיני

תרגום עקילם בלשון מהם מביאו

בלשון יווני אך לפעמים ברמותו באת

רק הכונה יעתיק תרגומו היווני למלות

ארמיות שחזר גם תיבור המדרש

רבם

ואדריין בן בעת דרך כוכב מלרז

וקם שש משמטאל

ונכשנו לפיו ארנות מרס תארימה

וערב ארץ נכטו ופלשטים והגים

ממשלתו גם על ארצות אפריקה וליביא

לעבר הדומי של ים האמנער וגם

לעבר הצפוי של הים ההוא משל ממטל

רב על חלק גדול מארץ ספרד כל מחוז

האנדלתיאל ועיר גראנאדה הגדולה

נעתיקו עם בני ישראל תושבי הארצות

הסמה מלשון הארמי אל לשון ערבי

כי הלא היתה לשון בני ישמטאל גם

תשקו בה לגודל נחותם והלא רחנת

יריס לדבר בה כל הזרז לא חחד

כל בה צמלינות ושירים חידות

ומשלים גם נקל ה' צפיהם להפתיק

פזמן מן הארמית אלי' לקורבת הלשונות

ההם לא עמד רב סעדים גאון בר

יוסף משיי פיתום אשר בארץ מרס

והעתיק את התורה ללשון ערבי והוא

הביאור אשר הכיר החכם ר' אברהם

אבן עזרא בכל מקום צפירושו על

התורה על שם האזון ואמד שחרגם את

התורה בלשון ישמטאל הנזכר לשון

הערבי שהוא עיקר לשונם של עם

ישמטאל שהמלכים ושירים מדברים

בה וכל ספריהם חוברו בה ולא הלשון

התורמי ההמוני המשובשת אשר לא

תללח לכל ספר ודבר חכמה (אין

תרגם חקקלום על וקאם אריות ישמטאל

הקדמת

סודותם במוקד עולמית במדינת שווייץ
 בשנת ד'ת"ת (1840) זכור הרכה
 חמד להסלים הסעמקס הברא ולפסלה
 עד אשר גר אומר שלא יאלה הסעמקס
 הברא חמת סמקדקן האשכנזי זלתי חלו
 גם ידי הסחור חמס חכמי לת
 חיותי בדי לא פתשמה במדינת זו
 סל וסנה סממתיק השני שוסל
 במגוה גרוה פגמי לחיים וליגו
 דרוה טעי עמו
 וקדוה פה נעטה לילדי בני ישראל
 אשר ישמעו לבקש דבר ה'
 לבית ספרי המקרא ולמקום מעמתי
 מליזתי : גלשון סמורגל חלס ולא
 יחלו וזכור להס הדרך פגו אל
 הסבים נשני כוז : סספטים ללענה
 פורת חלתינו וזילדי נכרים יספיקו
 לבקש סעמקת חכמי האומות אשר
 סגבו עורף ולא פטים לביאורי חול
 סחממים וקבלתם הסודות יחלו
 סלקל אך לכאר כפי העולה על כותם
 זכרס ה' גלחות חזבל :
ה כל אלה חלס עינו של חספס
 ספורסס מו' משנה ד'עסריא
 כ'ו' : שמשנה חזנו וחזן לק ויחמול
 על עמו יחס על לב הסעמק
 פמשה חממי חזורס אל לשון
 סאססנו כפי חמד : ססמקס פשוט
 חזבורת וסעמקס סרס חקיק
 על דקדוק סמלות חביט על קישור
 וחבור סממרי חליץ על טעמי
 סגיכות אשר סס עיקר גדול בביאור
 ספרי סמקרא כאשר פתב סרסני
 כל פירוש אשר חכמו ע'ד בעל
 סעממיס לא חלס ולא חממו חלו
 פי בעל סעממיס ידע ספירוש יחר
 חמנו עכ'ל ועיקר סעמקס סרס על
 דרך ד' ראשי סמפרטים ספסטים
 אשר סו לנו לעיניס בביאור ספר
 סמקרא ונאורס גרוה חור : סנה
 לסירוגין

סחזור הגדול השני ול' וכדו כרשניס
 וסרסני' וסרמני' וכלו עמס גם
 סרד'ק עס גלח כל לידינו ביאורו
 על חזוקס סנה בספר סרסניס
 שחנר : בכל שרש ושרש יתלו עמו גם
 ביאוריס רבים על פסוקי סמקרא על
 אלה סס יסודי סעמקתו ולא על זלחס
 ספני סדרוש : חוכני כרמו : ריעי
 ססוד : (אשר עיקר קועלחס סוה
 לבדלי סערך לבד) וספילו סחכס דון
 יחק אבדכנאל : אשר לו עשר ידות
 בלחוס סמליס : וסכל נך בביאור
 סמקרא עכ'ז רובי קוסיותו וסמון
 ספוקיותו : סנינו חל לבדו מדרך ספסש
 ללחח בנפשות סדרוש : לכן גם בביאורו
 לא בחר סעמתיק סכ'ל : ולין פינו ולבו
 רק אל חרבעס רשני סמפרטים סכ'ל :
 גם בכל מקום אשר רחס סחפס סמפתיק
 סכ'ל לפרש בביאור יחר גלות אל
 ספסש ונפרט במקום סבעל סעממיס
 חסבים לפיכוסו : או סממך ספסוקיס
 חרו עליו : לחו דרך חור ספירושס
 ועיקר סבל די סס סגמח פניו אל
 סכונס סרס ספיקרית בכל סעמקס
 לא חל סעמקס ביאור סמלות : בימספני
 סמליס יסחנו בכל לשון ולשון סמל
 כוס : בעל הלשון סאשכנזי יסניס ספסל
 בלחורגס בכל סממר וסממר : ובעל
 סלשון סעגרי לא יקיד על חס
 וסדרגס כרוג ספסמיס יכוא ספעל
 בראשית סממר : גם בכל מקום אשר
 חזכנה חרבעו חוס סמות או פגליס
 רזופיס : בעל הלשון סאשכנזי לא יסניס
 חלת (אורד) סרס חלת סחבור רק
 בלחרון : ובעל הלשון סעגרי יסניס
 במקומה ולי' בראש סמלות סמחבורת
 ויס לו כוס דרכיס שונים : פסס יסניס
 סו'י' בראש כל סמלות סמחבורת חון
 סברסשוס : (וע'ד סורות נמלח גם
 בראשונה) : פסס רק בלחורגס : פסס

הקדמה

לסירוגין בשני' ובריבועית' פעם יחסר
 אותם גם מאחרונה' כמ"ש הראב"ע
 בחתלת פ' שמות כי בהחזר השמות
 יש ששה דרכים ע"ש' וכלי ספק אין
 בוונתו שלשון הקודש לא תסבול רק אלו
 ו' הדרכים' רק בוונתו שלא מלאנו
 במקרא רק על ו' הדרכים האלו' גם
 חלדכי בעל הלשון' אשר יבחר לו שמות
 מלות ופעלים' אשר כל מלה תורה
 צעטס על כוונה מיוחדת לה' ויקחם
 ויעבירם בהשאלה אל כוונה אחרת אשר
 להם בהלפרסם יחד' לתת צועס
 ועריבות לאון במליצתו' ונדבר זה
 צעלי הלשונות שונות' ואש מאחיהו
 יפרדו' זה יבחר לו מלות מיוחדות
 יורו על בוונתו הכללית ארצה לו' וזה
 יבחר לו חדשים (אשר להם כוונה אחרת
 פרטית) יורו על הכוונה הסיה הכללית
 צעטמה' ועס כי בהספק על הכוונה
 הכללית ארצה לשתי הלשונות' צ'
 המליצות תסייכם לאחדים בהוראתם'
 הנה בהפשיט מהם הכוונה הכללית'
 בהסתכלות רק על ביאורים העצמי
 הפרטי אשר לכל מלה ומלה' המה
 זה מזה ברמק מורה ממערב' ולכן
 בהעתיק המלות כהווייתן ילא משפט
 הכוונה ממוקל' ולכן גם אנקלוס רדק
 פעמים רבים אחר הכוונה' ולא הביע
 על ביאור המלות' והמשל בזה מלות
 [ציד רמה] האמר צישראל צינאיתם
 ממזרים ביאור המלות' מלת יד תורה
 צעטס על יד האדם' רמה הוא לשון
 גבסות' וכבוונס שיאלו משס לעיני
 הכל ואין מכלים דבר ולא כמחננבים
 ובעבר הכורה' וכוונה זאת תאמר
 בלשון עברי במלות אלו' והעתיקת
 המלות בלשון ארמי הוא [צידא מרמחא]
 כי שני שרשים אלו לא ישתנו בלשון
 ארמי' כי יד בלשון ארמי ידא' וכן
 שרש רום כמו וירם משס את ידו

(במדבר כ') תרגומו וארים משס ידי'
 והנה נשתתה הכוונה' כי לא תורכס
 המלות האלו על הכוונה הזאת בלשון
 ארמי' ולכן העתיק אנקלוס המליצת
 הזאת במלות אחרות המורות על הכוונה
 הסיה ותרגמם [צריש גלי] אמנם
 התרגום על התורה הסיוחם ליונתן בן
 עוזיאל תרגום כהוראתם' הפרטת
 [צידא מרמחא מתגברין על מרמחא]
 וכדי שלא תשתת הכוונה' הסוסיף איזס
 מלאת לפרש הכוונה' ובמלות ציד רמה
 האחרת אלל מגדק (במדבר ע"ו) שביאורו
 צודון סוטרך לתרגם בודא' וספיצ
 ממנו אנקלוס (הקודס אלו במעלת
 נחות לשון ארמי' ובחן' לכל השמות
 יותר מב' מלות שנה כאשר אברדי בהקדמת
 החומש) לתרגם בשני המקומות [צריש
 גלי] כי אלו המלות יורו בלשון ארמי
 על הכוונה הכללית בכל מקום לפי
 עניינו בהוראת מלות ציד רמש בלשון
 הקודש' ואף התרגום הסיוחם לציצ
 חור צו בחתלת פ' מספי ותרגם צריש
 גלי' ובלשון אשכנז לרדק להעתיקם
 [עטעטלין] ואותו של מגדק [איזס פרעוול]
 וכן השמות המיוחדות לאברדי בעל קי
 כמו' ראש' עין' פה' כתף' לב'
 יד' ירך' אשר הושאלו על עסיגים
 אחרים' ראש' סהר' עין' השים'
 פי' סבאר' כתף' יס' כנרת' לב'
 השמים' לב' יס' יד' הירדן' ירך'
 המזבח' אנקלוס תרגמם לפי הכוונה
 ולא לפי הוראתם העצמי' ולכן ק'ת
 השמות אשר גם בארמי תושאלנה לכוונה
 הסיה' גם הוא לא הסירם מלפניו
 ותרגמם לפי הוראת המלות' אכן
 באחרות אשר לא תושאלנה בארמי לכוונה
 הסיה עז העתיקת המלות ותרגמם לפי
 הכוונס' משל הראשון' ראש' סהר'
 (ריש סודא) עין' השים' (סינא דמיה)
 פי' סבאר' (עומא דצירא) בלגים'
 בלגא

הקדמת

מנבטתו ••• הואל לא זכור על ספר
 הפלמח כואתי ••• אם דרתי בזה
 במסילת בעל הטעמים ••• או דקדוק
 המלה יודע על זה ••• או אם סמך
 סמאמר יכריחי לזה ••• וסכל בלשון נח
 וקל ••• סמוכן גם לפתחי הערך ••
 וצוד פקד עלי ללקט חבור קצר מספר
 מקורות סיג לתורה שחבר הכובז המזכיר
 עין נור הקודש רבינו מאיר הלוי אבן אל
 עפיה נר מודרוס מטוליעולה ז"ל (אשר
 סי' חצר להרמב"ן ••• ונפטר ב'שנת ס'
 אלפים וארבעים לב'ע) ••• ומס' אור
 צורה שספר הרב מנחם די גרזאנו ז"ל ••
 זמספה מבחן ש להתייר הגדול מה'
 יעידים שלחם מאורי ז"ל ••• אשר אלו
 הם שלשה עמודי עולם אשר כל החוש
 לא עמוס ••• ויהי ידעם אמונה לכתוב
 על ספר ולחקור בשבט חקירות כל מלה
 זמלה אם היא חסרה או מלאה ••• וכל
 אות ואות החוק הוא פרש ••• וכל נגינה
 ונגינה אם היא מלעיל או מלרע ••• וכן
 אותיות קטנות וגדולות ••• ישרות
 זמחרות ••• מתגים וגימיות ••• פתוחות
 וסחומות ••• גם תקנו הטעיות
 שזמסורות הדפוס על פי מסורות
 כתיבות יד שנאו לידם ••• כי על
 המסורות שדפוס אין לסמוך כי רבו
 הטעיות בהם ••• ומי יוכל לספר גדול
 התוספלות היוצאות משלש ספרים
 אלו ••• כי הגדילו לעשות ••• והלמלא
 הם נשתכחם חורס מישראל ••• ולא
 היו יודעים הסופרים לכתוב אף פרש
 אחת כמשפטה ••• גם הקורא לקרוא
 עסוק אחד בדינו ••• כי רבו החילופים
 צמפרים הדפסים ••• וגדלו הטעיות
 בהם ••• עתה ידד לני ז' אור נח
 בגנר תלמד ••• זקוס קח קסת הסופר
 במתניך ••• וכתוב על ספר חבור קצר
 מלוקט מספריהם ••• למען תהי' חודת
 ס' תמימה בלי ספק ופקפוק כלל ••
 ב א י 2 ואנכי

(בלבד דימא) ••• משל שגוי ••• לב
 השמים ••• (ליח שמיה) ••• כחף יס
 כרת ••• (כיף יס גנוסר) ••• יד
 סרדן ••• (כיף ירדנא) ••• ירך המצח ••
 (לדא דמדנחא) ••• ומס אוביף עוד
 להביא ראיה על זה ••• כי נודע הוא
 לכל נקי בביאורי רש"י ז"ל על הסורה ••
 וע"פ דרכו זה ••• גם שרש אחד האמלא
 במקומות מתמלפות ••• פרגס לפעמים
 במלות מחולפות ••• בכל מקום לפי הכוונה
 סגרה שם ••• כמו מלה לב סמכרת
 שחרס בלביס (בלבד דימא) ••• לב
 השמים ••• (ליח שמיה) ••• וכן כתב
 הרמב"ן ז"ל בתחלת פ' קרח וז"ל ואנקלוס
 שחרס ואחפליג פתר סענין לא הלשון
 במהגו במקומות רבים ••• וכן חרגס
 על דבר קרח על פלוגתא דקרח
 וחרגס בדבר בלעם בעלת בלעם כי
 הוא מזכיר סענין בתרגומו עכ"ל ••• וכן
 בדרבו זס דרך הכחם סמעתיק בהעתיקתו
 אל לשון השכנזי ••• (וגם סמעתיק
 הראשון שבשנת תל"ט ייעד גם הוא
 צסקמחו לכוין תגמת פניו אל הכוונה ••
 זכן עשה פעמים רבות ••• ומס מאד
 היתה מועילה סעתיקתו ••• לולי כי סי'
 כלפג לשון בשפת השכנזי ••• זאין בינה
 בלשון הסברי ••• ועס כל רוע סעתיקתו ••
 סתיקו לו חכמי דורו עונה ומנות ••
 ויהללו בשערים מעשו ••• כאשר נזכר
 שס בהסכמותיהם ••• כללו של דבר ••
 כי ססה כל סמעתיק סג"ל בכל פסוק
 ובכל פרשה שלשם וארבע פעמים עס
 ספירושים סד' סג"ל ••• למען תלא
 סעתיקס סביא מוקס ומנוסה ••
 דלי' אני עבדו קרא ויאמר אלי' ידד
 לני ! יתמן דברי לבך ••• שער
 מנזותי ומיס ••• קוס נח ז' וחצר אל
 סעתיקתי ביאור קצר ומלוקט מד' ראשי
 המפרשים סג"ל בלשון הקודש ••• ונפרע
 בכל מקום אשר נדרתי בביאור סאמר

הקדמה

גם השמיט כמה שורות במקומות רבות
 והאם ההעתק הנזכר על קלף בא ליד
 החכם המעתיק מ' משם הכל' ונעזרתי
 על ידו בכמה מקומות המופיעים בפי'
 רש"ש (שדפוס) ואמרתי אני עס
 לצי' מה גי' לשחזר מים שאונים'
 מספרו של י' מלך' אלכס לי אל המקור'
 אשאב מים חיים מספר המכלול והשרשים
 להרד"ק' לשחזר במלא את דבריו
 הנעימים' גם בכל מקום אשר קיאר
 בדבריו ארחיבם קצת בלשון מבוזר
 להצנח בני גילי'

ולתוספת טובה קצתתי כל כללי
 הדקדוק' סן החלק
 השייך אל האותיות והתנועות
 הדגש והרפי' שוא כע ושוא נח'
 מלטייל ומלרע' מחג וגפיל' סן
 החלק השייך אל משקלי השמות
 והפעלים והמלות עם כנוייסם' גם
 החלק השייך אל העצמים וחילוק
 מדריגותיהם בגודל הכפסק וקטנו
 וחזרו' והכל בלשון מבוזר וקל'
 עם עצבת העצמים אשר הוסיפו
 האחרונים' ובפרט ר' זלמן הענא
 בכל ספריו' וכוונתי בזה שלא להעמיס
 עול משא הדורשים על סקורא'
 ואשר ירצה להשתמש בהם ידרשם
 מעל ספרי האחרונים' רק מגמת
 פני אל הקוראים ליקוט ביאורי זה
 למטן יבינו דברי הספר בכל מקום
 אשר סוצרכתי לדבר בדקדוק הפעלים
 או בצנין נגינות העצמים' ולא
 ינטרכו לדג מטינין לטינין' ושמתתי
 החזור הקצר הזה בהקדמת החומש
 הכל' וכלום עמי בעסק ההדפסה
 התורני החכם מו' שאול אחי החכם
 המעתיק מ' משה הכל'
והנה לדוגמא בעלמא הדפסתי כעת
 ג' סימנים מן החזור הכל'
 סימן א' מן ס' שמות וסימן כ"ג וכ"ד מן
 ספר

ואלכתי שמתתי לקראת דבריו' חשתי
 ולא התחממתי לעשות מלוותו'
 ובחיותי עוסק במלאכתי זאת' גברו
 עלי חסדי ס' ואינה לידי חלך ישן נושן
 בחיבת יד על קלף נכתב בשנת רמ"ט
 מוגה מאד' ועל הגליון קצת מסורות
 מוגסים שלא נדפסו' וגם זה לי
 לישועה לבדר ממנו אחי הפיקות'
 ושמתתי לילות כימים עד אשר זכני ס'
 לבשור הדבר במלואו וטובו':

עתה

אחי ופתי! אודיעכם כי
 רצוני להדפיס חמשה חומשי
 תורה באותיות יפות ודיו וכיר יפה
 מוגם ומדויק כפי הכח האפשרי'
 שאכלס ההעתקה הנחמדת בלשון אשכנז'
 אין ערך ליפיה' והספר המלוקט מן
 שלשה מטינין נער' המה סרמיה
 זא"ת ומ"ס' והביאור הקצר מן ארבעים
 מטינין לכת' סס רש"י והרש"ש
 והראב"ע והרמב"ן ז"ל' ובתוכו יבוא
 ביאור כל מלה זרה בדקדוק או מורכבת'
 ביאור קל מאד':

ופניתי אני בחנה יתירה לראות גם
 בספר מכלל יופי לר' שלמה
 י' מלך מה שרש דבר נמלא בו וראיתי
 כי לא עשה מאומה' כי מדברי הקמחי
 בספר השרשים העתיק כל ספרו' לא
 הוסיף ולא גרע' קמח"א מטינא טחן
 לא תרש ולא זרע' ובכל מקום שקיאר
 הרד"ק לפי רוחב לבו' גם הוא העתיק
 לשונו ממש' גם לא פנה אל הראב"ע
 והרמב"ן רק אחד מני אלף' ופי'
 הרש"ש האהולל מאד לא ראה ולא
 ידע' כי לא נתפרסם עדיין בימיו'
 ולא ס' או רק העתק אחד ממנו בעולם
 בחיבת יד על קלף בק"ק וירמיוז'
 (ומן ההעתק הזה העתיקו המדפיסים
 אותו ראשונה בפיר ברלין בשנת תע"ס'
 והסופר המעתיק ממנו לא ס' בק'
 בכתב היסן ההוא ועשה פעמים רבות':

הקדמה

חומש אחד וכן צעד כל עשרה ועשרה
 והמעוות ינחנו ליד החכם המעתיק
 מוהר"ר משה דעבא נר"ו
 והתחלת הדפוס תהיה אי"ה אחר חג
 הסוכות תקל"ט לפ"ק ואחר גמר הדפוס
 יקבל כל אחד ספרו מיד החכם סג"ל
 ואולי אם תכשר העתקתו בעיני
 הקוראים יתראה החכם המעתיק
 להעתיק גם נביאים וכתובים ועתה
 אחי ידידי! שאלו ידיכם קודש ונזוהו על
 החתום אלה דברי עבדכם הספר
 למשמעתכם ונראה לעבודתכם

ספר צמדבר • לכן אליכם עם
 ה'! החללו נא חושים • לבוא לעזרת
 ה' בגבורים • ומחכם שחדו צעדי •
 לתת לכסף מונא • למען יסנו רבים
 מאורו • חה הדבר אשר תעשו •
 לקוח ספר החורס הזה צעד 7 1/2
 זכו' האלענדש על נייר פשוט • 9
 וסונים האלענדש על נייר טוב • וכל
 מי אשר לא תשיב ידו לקנותו • יוכל
 להשיגו באופן אחר • אם יראה
 להתעסק להשיג חתומים • יקבל
 עבר ערחתו צעד עשרה חתומים

שלמה במוהר"ר יואל ז"ל מדובני רבתי

כ"ז

אברהם

א (א) ואלה

(א) דיוש

וינר דיא גאמן דר קינדר ישראל • דיא
 גאך מצרים קאמן • מיט יעקב • יערר
 מיט ויינן הויז לייטן • זינר זיא גקאסמן •
 (ב) ראובן • שמעון • לוי • אונר יהודה •
 (ג) יששכר • זכולן אונר בנימן • (ד) דן •
 נפתלי • גר אונר אשר • (ה) אללי
 פערסאנן • דיא פאן יעקב אב שטאסמן •
 ווארן צו ואסמן זיבנציג פערסאן •
 אונר יוסף מיט גרעכנט • דער אין
 מצרים וואר • (ו) יוסף שטארב •
 אונר אללי זייני ברירד • אונר אללי
 מענשן דעשועלכן צייטאלטרש • (ז) דיא
 קינדר ישראל • ווארן פרוכטבאר •
 האטמן פילי קינדר • פארמעהרטן זיך •
 אונר ווארדן שטארק אונגטין זעהר •

שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרַיִם
 אֶת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאָה :
 (ב) רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי וַיהוּדָה :
 (ג) יִשְׁשַׁכָּר זְבֻלֹן וּבְנִימִן : (ד) דָּן
 וּנְפֹתָלִי גַד אֲשֶׁר : (ה) אֲלֵלֵי
 נַפְשׁ יִצְחָק יִרְדְּיָעֻקֵּב שִׁבְעִים נַפְשׁ
 וַיֹּסֵף הָיָה בְּמִצְרַיִם : (ו) וַיָּמָת
 יוֹסֵף וְכָל־אָחָיו וְכָל־הָדּוֹר הַהוּא :
 (ז) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ
 וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד
 וַחֲמֵלָה

ביאור

(א) ואלה שמות שמואל פרו וישרא ונו
 הארץ לכוול ולומר בנוסח למצרים לא היו אלה
 שבנים • ואחרי מות דוד הוא פרו וישרא
 (השנים) • את יעקב • עם יעקב • מה
 כח ה' את הצבים (בראשית ט"ו) • זביתו •
 אשני ציתו • (ב) ראובן • הכיר מחלה בני
 הצביות כסדר חלולותם וזו' בני השמות כסדר
 תולדותם • (ה) ויוסף היה במצרים • אין
 מרד להודיע זאת פה • כי כבר הוא מדע
 מהפשיטות הקודמות • רק נא להודיע יוסף
 מהשג כלל הצבנים נפש • ושיעורו ועם יוסף
 אשר הם הצמרים • וכן הועתק בל"א •
 (ז) וישרצו • יש שרשים שהם לפשיט
 עומדים ולפעמים יולאים • כמו שרש סוב •
 ושן וקבץ (דברים ל) הוא עומד • ושנ ה'
 אלהך את שבותך (שם) יולא • ואיש ישראל
 הקד (פועמים כ') עומד • הקד לכס לשנא
 עמו (תלים ק"ה) יולא • וכן שרש שרץ •
 ישרא המים (בראשית א') יולא • פרו וישרא •
 הוא עומד • ועי' פרו הוא הבולכה • כען יתן
 פרו • וענין השראה הוא רוב הבולכה • כמו השרים שהם לרוב • וירבו • כחז' הראש'ע פלא היו
 מחים מרד עם רב עכ"ל • ר' לבס כי היו מחים מהאל מתורק מעט • ולא לפדך ריבויים הגדול •
 פנדק זה כתרנו מאל • ויעצמו • עי' הראש'ע שנעלם גוים היו חזקים • במאד מאד •
 בבי'ת נוסף כמו בראשונה כי מלאו בלא צי'ת ראשונה יסעו (במזכר ב') •
 וחמלה

תקן סופרים

(א) ואלה • צרביע • (א"ת) • (ו) הדור •
 נמסרה קטנה ל' ומלה עכ"ל •
 נס"ם הוא וז"ל ה' ומלאים • וכולס בתורה וס' • א'
 דין • ז' פד חס כל הדור (במזכר ל"ב) • ג' הדור
 הרע הוב (צברים א') • ד' עד חס כל הדור (שס ב') •
 ה' הדור האחרון (שס כ"ט) • ואין עוד בתורה מלה דר
 צה"א הידיעה • וכן מטר רבינו מאיר בר סודים הלוי
 מוטלטיה נספרו מתורה סיג לתורה • (ז) ויעצמו •
 בחומס הכדוס ע"י מ' אינך פועמסלח נדפס שני מחגי'
 במלה זאת רזופים • תחת הוי' ותחת הוי"א • וכח
 פ"ו נט בןקוסרס דברי אמת (שתיכר אל הו' הכלל השדעים
 פסס ב') וז"ל כי בן הוא מל"ג ובמ"ק ויאסעו • (במזכר י"א)
 והרבה כיונא עכ"ל • והנה עיקר כוונת ראייתו מהמ"ג
 ומה"ק בזה הוא • הואיל והא"ת (שעיקר ספרו הוא להגיה
 אלו ב' התומשים) לא הגי' לתחוק המתב הא' • בלי
 ספק קיימו • אך יש להסליח עליו • מדוע לא דייק כאן
 להפך • הואיל והא"ת לא הגי' כאן לנקד המתב הא'
 צמ"ג וצמ"ק • (שאנימ פה בחומשים הם) • ואם יש
 מקום לקיים המתב הא' במלה ויאסעו • (עס הורות
 הכפול המתב בן • שגא אחריו דגש • ועוד מתב בחומשה
 שאחריו) ע"פ המ"ג והמ"ק • ועוד איזה חומשים שנקוד
 כן • די לורות הוב במקומו • ומדוע טרחה יריס כאלס
 לגמול מתנו למקום אחר • ובאמת נספרים מהדייקים
 לא נמנא המתב הא' גם במלה ויאסעו • כמו בחומס
 הדפסם באחשקרס ע"י יוסף בעי"אש שנת ס"סר •
 ובתנ"ך הגדול ד' ברלין שנת תל"ט • גם בכו"מ עסק
 במלאכתו

וא דש רש לאנד פאן איהנן פאלל וואר :
(ה) עש קאכ אין נייאס קעינג צור
רענידונג איכר מצרים . דער דען יוסף
ניכט געמאנט האט : (ט) ער שפראך
צו ויינם פאלקי : רש פאלק דר קינדר
ישראל איזט צאהל רייכר אונר
בעכטיגער אלש וויר : (י) וואלאן !

ותמלא הארץ אתם :
(ח) ויקח מלך חדש על מצרים
אשר לא ידע את יוסף : (ט) ויאמר
אל עמו הנה עם בני ישראל
רב ועצום ממנו : (י) הבה

נתחכמה

תקן סופרים

ביאור

צמלאכתי זחל' אינה ה' לירי חלך' ישן נושן כתיבה יד
על קלף נכתב בשנת רמ"ט ומוגה מחזק . ולא נמצא שם
מחב תחת הוי"ו גס פה גס צמלת ויאספו . ולפי
דעתי גס ראייתו מהמ"ג והמ"ק איננה רואה כי כבר
כלל כלול הא"ת סוף פרשת בראשית ומחק המחנים
הורים מכל התורה וקרא אותם מחב לתמוך . ועש
קטגיהס בחומש שלו . לא חש להדפיסם בספרו א"ת
ולדבר בפרט בכל מקומות פשוטיהם . כאשר כתב
בהתלוצחו . כי חממת רבינו לא יחוש כ"ל לתקנם
בספרו . גס בחי"ך הכדפס עם מנחת שי אינגו גס
פה גס צמלת ויאספו . ובעל מנחת שי לא הזכיר
בספרו . וראוי למקוון עליו כי באו לירו פרקי הגהות
הגעיות ובעל א"ת כמו שכתב בס' ראה . ולכן
הסירותי המתב פור הזה וכל דמויו . והמון הספרים
לא יפחידני לזון מהגהת הא"ת (ומנחת שי על האוץ
בעקבותיו) כי הוא גברא דאכסיס מר"ל על ידו .
ומחורת שמש עד מנזוואו אחרי דבריו לא ישנו' אומס
מתב השני בא על כנון עמשקו ללא בחטעה השלישית
מחוקק

ותמלא הארץ אותם . עיינו בתמלאה הארץ
מחס : (ט) עם בני ישראל . הראש"ט מצב
מאינו סמוך רק הוא לתוספת ביאור עם שהס
בני ישראל . והנה עם שנמצא לרוב מלת עם
צפתה אף בלא סמיכות . פה כראה יותר לפרט
שהוא סמוך . וים לפרט בני ישראל על י"ב בני
יעקב . ועיינו עם טל י"ב בני ישראל שמולו
ונתנו מהס ונעשו לעם . וכן האעתק בל"א :
(י) הבה . מצב הרד"ק בפרשים שרש יהב
ו"ל הבה נא אהא אלהי . כלומר תן עזר
אל ענה' ונסמכה המלה הו"ת לנקבה ולרבים ואף
על פי שהיא לשון זכר לפי שאינה א"ווי מחש על
נתינת הדבר לפיכך שמו המלה במקום מקור אל
עם כאלו אמר א"יך הדבר הזה למה צו ענה או
עזר . והרגילו המלה על ענין הזמנה וזירזו אחד

לחבירו על המעשה וכן בלשון הליכה בזה הענין כמו לכה נא אנכיך בשמחה (קהלת ב') לנו
ונמכרנו לישמעאלים (בראשית ל"ז) לכה נשקה את חביו יין (שם י"ט) לנו ונחשבה על ירמיהו
מחשבת (ירמיה י"ח) לבו ונכה בלשון (שם) ולפי שההליכה זירזו והישיבה עולה כאמר
הזירזו בלשון הליכה עכ"ל . וז"ל הראש"ט הבה . הבה את אשתי (בראשית כ"ט) לשון זכר
באוהבא הכנון כמו ל"ה' אתנו (במדבר י' ומשלי א') ולקבה ד"י' המעשפת (רות ג') ל"י וצוא
(מלכים א' א') ובעבור שידברו צמלות האלה הרבה יאמרו הבה נרדה (בראשית י"א) ולקבה הבה
נא אבוא אליך (שם ל"ח) כמו לכה נשקה את חביו יין (שם י"ט) עכ"ל . וקמ"ץ ה"א שבמלת
ה'קה' ד"י' מראוי להיות צמ"ל על משקל ל"י' ל"י . הוא בעבור הרהבת אות הגרון . והנה הסבס
שמתן הראש"ט לפיכך מלת הבה שהיא נו"ו לישוד . ובאה לישיבה או לרבים . איננה מסעקת . פי
רבים כמה במקרא הבאים כמשפט . ד"י' לרבים ד"י' לנקבה . מן הבאים שלא כמשפט . כי לא
מלאט ד"י' לרבים רק ד' פעמים . הבה נלכנה לברים . הבה נכנה לנו עיר . הבה נרדה
(בראשית י"א) . הבה נתחכמה שנכאן . ורק פעם אחת לנקבה הבה נא אהא אליך (שם ל"ח)
והסאר באים כמשפט . לרבים הנו ולנקבה בני . ולכן כראה לי שכל מקום אשר יורה השמש הזה
על מונתו הראשונה שהיא הנתינה . אם נתינת איזה דבר גשמי או נתינת ענה . או נתינת שבת
גבדו וגדולה יצאו על משפט . וברזים יצוא הפעול אחריו . כמו פני המעשפת (רות ג') . הנה
לכם ענה (שמואל ב' י"ז) הנה לה' בני אלים הנה לה' כבוד ועוון (תלים כ"ט) כי כבוד ועוון טב גשו
על הנה הראשון . ואלו הוואל והס נו"ו מחש לאנשים שכנגד המדבר באים על משפטם . אך בכל
מקום אשר יורה על מונתו השנייה אשר הוואל אליו והוא על הזירזו יצוא בלשון ימיד בין לרבים בין
לנקבה כאמתן המעשה הנזכרים . וזו הוא כעין מקור השוה לזכר ולנקבה לרבים ולרבות . והסבס
לזה כי איננו טוי מחש כי מונת המדבר הוא לכלול עצמו עמהם כמו ויאמרו איש אל רעהו הנה נלכנה
לברים (בראשית י"א) שפירושו מאמר האחד אל תצירו ורו עמך וזאדו גס אני . כעין איש את
רעהו יעזרו ולאדו יאמר חוק . ולכן לא שייך העוי בעמון זה . כי אין אדם מזה לעצמו . רק

ויד וואלן איהם דורך ליספ ביאקאסמן •
עש מעכט יד פר מעהרן • ווען רען קריג
ווערן ואלמי • זא קעגני ריש פאלק

נתחכמה לו פרידה ודיה פרי
תקראנה מלחמה ונפסי גם היא
על

ביאור

תקון סופרים

זא בלשון מקור שאין זו הארץ הלבנים :
נתחכמה • נקט דרך לערמה שלא ידע :
לו • בעבורו • כמו אמרי לי אחי הוא (בראשית
ל) • ולפי שלא דע עיני ההתחכמה הזה •
גם ללא לורך כי מי ימנעו לבזור להמיתם כלם
זמרב • ואם ירא פן יעמדו להלחם נגדו • מדוע
לא ירא לנצות להמית כל האמרים צמת שולדו •
גם צמרתו הצמית כל הצן הילוד האורה
השליכוה • לכן אעתיק פה לדברי הרצף עם
קצת תוספות ביאור מוסבר בחצי לבנה וז"ל •
הנה נתחכמה לו : לא ראה ערעה וחכמי יעשו
להלחם זמרב כי תהיה נבידה גדולה להמת אמר
העם אשר באו בצרץ צמות המלך הראשון וגם
עם הארץ לא יתנו רשות למלך לעשות חמס כזה
כי עמם הוא מתייעץ ואף כי בני ישראל עם
רצ ועלם יעשו עמם מלחמה גדולה אבל אמר

למקום הנחת הפעם : (י) נתחכמה • היחל
צמח' (א'ח) • והנה גם פה ונאחזי מתג ור
צמקת ספרים תחת המין • וכלי בוחמט ע"פ ספרי
והחריטה הלק מ' אילק פרוסמלא בחומט שהדמים (עם
שכנו לא העיר על זה כלום בק"ל דברי אמת) וכן
ונאחזי גם בתוך ימן כ"י על קף הנוכר • ונאחזי
עם ג"כ שמי אחר שהעין דגושה ולבוא עם בגלוח
שכן מוא צמקת ספרים • וכלי ספק דעת המדגיש
לאח לפי שחשבו לדחיק (או לנצח הקדמוני שקראוהו
אחי מרחיק) בעבור העינה שהי"א עם החמט שצמ"ן
שאין ציניהם וק חמטה אחת • אחמט בתוך האדמס
צברלין שמת ת"ק ונחנ"ך עם מנחת שי אינו • האמת
אגיד כי יהי"ה האקדן צ"פ עין הקורא הזכירו כי ז"ל
עם הנה נתחכמה במקצת אסממנים הני"ן דגושה צלילת
פחמט פ"ל • אחמט צעל צין שלמה דהא האמת הציון
גם אח החמט גם אח הדגש • גם ה"א"ו וה"א"ם לא
הזכירו את החמט הזה • ולמט שומעין שאמרו הלכה •
ולכן גם אכני הסירוחיו • וכאל עור ונפל עור • ואין
צאן לא דחיק ולא אחי מרחיק • על כן גם הני"ן רפה :
יא רעמטס

יעשו דרך חמה שלא ירנישו ישראל כי צדיקה יעשו בהם ולקט הטיל עליהם חס כי דרך הגרים צארץ
להעלות חס למלך כמו שבא בשלמה • ואחרי כן אה צמח למילדות להרוג האמרים על האנשים
ואחילו היולדות עצמן לא ידעו בהם ואחרי כן אה לכל עמו כל הצן הילוד האורה השליכוה אהם •
והענין שלא רצה לנצות לשרי העמשים אשר לו להרגם זמרב המלך או מישליכו הם אחמט ליאור
אבל אמר לעם (על ידי אשכז עצמו ולא לפרסם שחמט המלך ועל פיו קעשה חמס ועוול כזה) כאשר
יחלל כל אדם ילד יהודי ישליכו ביאור ואם יעקב אבי הילד אל המלך או אל מר העיר יאמר שיביא
עדים ויעשו צו קמה • (והעם התחכמו לעשות מעשהם במקומות כסתרות • או רמוז אל האנשים
המארים הרואים את שילבו להם • או גם יד העדים היתה צם לכבוש עדותם : או אמרו העדים
שהיהודי התחיל בקלקלה תחלה עם המארי • או ראו צבונה להבטיח זה את זה צדיקה פרע מפרטי
המעשה צאופן ציטונל עדותם • ואולי גם השופטים עשו צערמה לעשות איזה קמה קלה בעברי
אמר מלי אלק • ויעלימו עיניהם מן השאר • והכל למען לא ידעו כי מלח המלך הי' הדבר הזה ולא
ימדו צו להלחם נגדו • וישראל צדמותם סכנת ילדיהם לא הביטום ללכת עוד צמון צדמות •
והכתיבהם צמתיים) וכאשר הותרה רשות המלך היו המארים (שגלחם ונקנחחם כענד כל עם
לקנח עם אמר הביטים לגור בצארט צדמותם כי יעלימו) מעששים הבתים ונכנסים עם צלילות
ומתנכרים ומזויפים הילדים משם כי על כן נאמר ולא יכלה עוד האשכז • ונראה שעמד זה ימים
מעטים כי צלחת אהרן לא היתה באורה (ולכן לא הארצה אהו לבקש תחנולה להצילו) וכשנולד משה
(ג' שנים אחר לות אהרן) נראה שנתבעל • אולי צת פרעה צמחלה עליו אמרה לאבי' שלא יעשה
כן או כאשר נשבע כי מלח המלך הי' הכרז ציעל אהו (למען לא יחשב לו למרפה צין מלכי עמים
לעשות חמס כזה חמס • או מיראתו פן יעמדו ישראל להלחם עמו) או שהי' על פי האלעגנטיים
דברי רבותים ז"ל כי הכל התחכמות עליהם שלא יודע החמס • וזה טעם מאמר האחרים למשה
רבינו אשר בהלחמם את רישינו לתת מרצ צדמם כי עתה יוסיעו בשמחם אהנו ויחלל טענה כי
אנחנו מנודים במלכות ויהרגו אהנו זמרב לעיני הכל ולא יעזרו עוד לעשות צמרמה עכ"ל • ומה
עמו אמרו : תקראנה • תארעה • ונא מלחמה שהוא לשון יוד על מלח תקראנה שהוא לשון
רבים • כמו ידה ליתת השלחנה (שופטים ה') • (פרש"ס) וראב"ע כחז כי חסר כאן עם הטועל
וענינו כי תקראנה קרות שלחמה • כמו ועד ולא אשינה (צמד"ר כ"ג) הראוי וצד צדיקה :
ונצח

על שניאנו ונלחם בנו ועלה מן
 הארץ: (א) וישמו ערלי שר
 מסים למען ענתו בסבלתם ויבן
 עבי מסכנות לפרעה אתפתם
 ואת רעמכם: (ב) וכאשר יענו
 אתו בן ידבר ובו יפרץ ויקצו
 מפני בני ישראל: (ג) ויעברו
 מצרים את בני ישראל בפרך:
 (ד) וימדדו את חייהם בעבודה
 קשה בחמד ובלבנים ובכל
 עבודה בשרה את כל עבדתם
 אשר עברו בהם בפרך:
 ויאמר

צו אנחנו מיימן איבר בעתן • אומר מש
 אונט שטריימן • אדר אוזש דעם לאנדי
 זיהן: (א) מאן זעפני איבר דש זעלבי
 בערמטן דר פראהן רינשמי • אום עש
 דורך איהרי שוועהרי ארכייטן צו אונטר
 דריקן • עש מונש דעם פרעה פאר
 האתשט מעדמי בויאן • נעהמליך פיהם
 אונר רעמס: (ב) יע מעהר זיא עש
 אבר אונטר דריקטן • רעמטא מעהר
 נאם עש צו • אונר רעמטא מעהר
 ברייטמי עש זיך אויש • עש ווארד איהנן
 אנשט • וועגן דר קינדר ישראל:
 (ג) דארויף טריבן דיא מצרים דיא קינדר
 ישראל צור ארכייט אן מיט שטרענגי:
 (ד) זיא מאכטן איהנן רש לעבן ביטטר
 ודרך הארטי ארכייט • אין ליימן • אונר
 אין ציגלן • אונר אין אללרלייזא ארכייט
 מייף דעם פעלדי • נעכשט אנדרן הויז
 ארכייטן • ווא צו זיא דיא ועלכן אנגטריבן:

תקן סופרים

ביאור

(יא) רעמסס • במסרה קטנה כחצי עליו לית רמי •
 סירוש סכמים בש"א נח לפי שהע"ן בסת"ת • וכוונת
 בן עזרא ושאר רבנן רעמסס בשני סב"אין • כתיב בסוף פ'
 ויבש זמן רב • בעל רב פעלים את פתח ואת רעמסס
 הרי"ש והע"ן פתח"ש והסמ"ך זר"ל • ויקצו • לית
 אכל בארץ רעמסס: סרעקסס סוכות • על משקל
 תקנן • (מ"ט) • ויש כאן מחג
 מחת הרי"ש כמשפטו ללא בחמשה השלישית
 מחקס סגיגה • אכל באחת שהע"ן והח"ס • בש"א
 שחו הש"א הרשון נח והשני נע • אין ברי"ש מחת
 לפי שלא יבא מחג לפני ש"א נח: (יב) ויקצו • לית
 וחסר • (מסרה קטנה) • והקצו"פ הוא תנועה גדולה
 ונח • בחמשה השוקר אינו ותמט"ך אחריו • ואין עי"ן הסעס
 ולכן הלא"י רשע: (יג) ויעברו • לית וחסר • (מס"ק)
 כי ראוי לשתח וי"ד אחר הכי"ת למיזן בנין הפעול
 שו' לסילרת

וברוב יועלים תקוס (מפלי פ"ו) כראוי תקוס
 פנה • וחומיט • והר"ק נשרטים שרש קרח
 כתב ט"ל מלמח ומלמחה • ונשרט שוג כתב
 כי תקראנה הוא עמיד לנסתרת עם כתיב נסתרת
 והכוונה כי תקרא לה מלמחה פירוש לעיר • וראוי
 להיות דגש צמ"ן כמשפטו בכניס רק שואל:
 ונלחם בנו ועלחמן הארץ • לשון אל ארץ
 אבותיהם ולא עוד לנו ללמד עבדנו • (הרשב"ם)
 וכן פי' הרמב"ן • ויש לפרש שהי"ו של ועלה
 היא וי"ו' המחלקת במקום או כמו ומכה אפי'
 ונאמו (שמות כ"א) פי' או אמו • וענינו באן
 שנלחם בנו וינלחנו • או אם לא ינלחנו לנסות
 יהי' הנזק רב לנו במה שיעלה מן הארץ היאת אל

ארץ אבותיו ונלחם עבדים רבים: (יא) בסים • שרש חסס • והסס הכפיד מחמ
 שם כמו היתה למח (איכה ה') • והוא על משקל פת שרש פחת והרבים פחים כמו פתוח אותה פתוח
 (ויקרא ז') וענינו שמינה עליהם שרש מן המצרים לגבות חמס מהם • בסבלחם • ענינו מנד
 המחא ופעילותו על הכתף • מסכבות • ארצות כמו לך בלא חסן הוא על פנא ארע על הבית (יעקב'
 כ"ב) גובר הממונה על הארצות • רעמסס • צמ"ח הע"ן שם עיר • ואינה ארץ רעמסס מיטבו בל
 בני ישראל שהוא שם מדינה והע"ן ש"א • (יב) וכאשר יענו אתו כן ידברו וכן יפרצו • נכל מה
 שמרבים ומגדילים עליהם העימו כן גדלם יותר ויותר הלכות רבים • ויכיה ויפרץ משמשים במקום
 ציטוי כי כן המשפט בלשון הקודש לשמש בעתיד במקום ציטוי • ונשרט במקום שכונת המסר לספר על
 איה מעשה שנעשה כן און רב • ורוב הציטויים בל"ה הם שמות תוארים: ויקצו • קצו בחייהם • כמו
 קצתי צמ"י (בראשית כ"ז): (יג) בפרך • בקושי • והוא לשון סכרון • ובמשנה מלאנו מפרכין
 בלאוויס • שהיא פריכת נצטרין • ור"ל בעבודה המסרת את הגוף: (ד) ובכל עבודה בשרה •
 תריס וקאר: את כל עבודתם: עם כל עמלם: אשר עברו בהם • בתוך העיר • (הרשב"ם)
 וכן הושתק בל"א • עברו • הארץ עבד צייטו הקל יתעשה על הסוג ועל הענין • רק ים הגדל נימיהם •

וכן הושתק בל"א • עברו • הארץ עבד צייטו הקל יתעשה על הסוג ועל הענין • רק ים הגדל נימיהם •

(טו) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (טז) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (יז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (יח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (יט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כ) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כא) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כב) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כג) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כד) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כה) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כו) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (ל) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לא) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לב) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לג) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לד) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לה) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לו) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לס) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לס) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :

(טו) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (טז) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (יז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (יח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (יט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כ) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כא) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כב) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כג) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כד) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כה) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כו) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (כח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (כט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (ל) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לא) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לב) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לג) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לד) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לה) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לו) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לז) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לח) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לס) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :
 (לט) ויאמר מלך מצרים למלדת העברית אשר שם האחת שפירה ושם השנית פועה : (לס) ויאמר בילדך את העברית וראיתן על האבנים אס-ן היא והמתן אתן וגם-נת היא ותה :

ביאור

תקן סופרים

כי תעבד קמור עם ב"ת * בין תבטל למי שפרע עבד כמו לעלם בהם תעבדו (וקרא כ"כ) * וכן לאחריו כמו לא תעבד בו (טס) והעבד קמור עם מלת את בין לפניו כמו אתו תעבד (דברים י') ולא תעבד עובד אחר על הארון עובד בו * ולפי שחלת את תחבר לעמים * לכן גם נשרע עבד אף אם תחבר מלת את יורה על העובד רק כלה יבא קמור עם ב"ת כמו ועבדתם אלהים אחרים (דברים י"א) * ולפעמים תשמש הבי"ת שאחריו נמקום עבדו וכן יורה הש"ס הזה על העובד כמו יעבד ישראל בזה (השע י"ב) ע' בעבור האלה (טו) העברית * עני ישראל נקראו עברים לפי שהם ירוסס והמתים הוא אהרנס * ה' מעבר הכר מ"ס עבד הכהן ישנו אבותיכם מעולם (יהושע כ"ד) : (טו) האבנים * משש פאסה בעלת * ונקרא ב"כ מעבר * ולדעת הרמב"ם שישו אכן * ולדעת רבי יהודה בן קאיס פארה בנס מגרות בנס זכאל"ף כוסף כמו ש' אסטיס (ימוקאל ח"ו) וכל"ה דעת הרמב"ם בשרש טרם אכן וי' לזכרון על האבנים * מקום בעילת הולד מנחן אתו ויקרא מעבר אבל המלה הזאת נגזרה מן בן ונטיס והאל"ף נחמס * ולפי דעתו כי וראיתן על האבנים הוא הרשס ומקרא אבנים על פס הפגנים * וכן נקרא מעבר על שדר האלה בעולה והכלי ונקראו אבנים בלפון פנים לענין הבריש פהס בפתח ברתס פהס פנים כמו פני מיר הדלת עכ"ל : והמתן ארזו * במתן שלא יודע הדבר כי תסס ה' פועה * (בראש"ע) * וזהו חכונן לפי הרמב"ם שכתבתי למעלה * ומלת והמתן פירשן מות מחד שעין וראוי להיות והמתן כמו והמתן ארזו * ולנסמרת קרא וראוי להיות קרא * ופי גוסי המחד בעל זכרבעה גופי הטכס יבוא בבנין בעליל מתן פוע' על שני המסקליס האלו * רק לקוד פניש פתי חווין חסרו האחת והכליעה בלגס פנטי' * והמ"ס ראוי להיות בפתח ובה' בתיק ע"ס אס אכס וקרא (במדרש י"א) וירשום אתה (שפרים י"א) הראוי וקרא וירשום : וזוה * פועה למעלה * כמו מן עב יעבד * ען ארשכד ה' יאמר לנקמה חיה * אבל ואלו היה אלף פנים פעמים (קבלת ו') פעמו לחמה ולפון זכר פננת עשה עלה ראה (הרמב"ם) * ור"ל פיש בענין חיים עמ פרישם * ה' חיי מסכשולים פועבד ממנו לזכר נסתר ע"ס פסרון ע"ג הפעל על"ה ס' עב טערתס תחס סבן * ולנסמרת קרא וראוי להיות קרא ע"מ תפח פסה * וכזכר הרמב"ם בשרש סבור' ראוי להפס * ולא בפת-סכה על פנולת הדגס ממלה זזה * ובמכלול דפוס קטן דף קס"א ע"א סבן סכה לזה כי ז"ל פס ופלות וזיה פרישית סזיהה ראוי להדגס * וכן פ' חיות טרפה שלא להעביר עס סיהה פסה עכ"ל * אמנס לפי מרזו מדוע לא פסג בעל הטנן במלת כעת ה"י (בראשית י"ח) פלה תפער עס דית השה * וכל לפי סמאלו אף בזאותיות המקבלות דגס טלפעמים ימול פהס הדגס וירשום בנקודת האתג טלפני' כמו וזכרון קרא כי (בראשית ל"א) שהוא עבר מנחן קרא והוא חיל * וכן אל יוסף פרעה קרא (שמו"ה) קראי קרא' כן במלת חיה כשלא הדגס סבור' בפתח סיה' וטעם קרא' * וזש עוד פירש סיה מחד לפי' ה' א' שחמט לנסמרת קרא ולנסמרת קרא * ודעת הרמב"ם פמלת קרא' פנחן היא מהכשולים

(טז) למלדת * העל"ה בעת : כשעלם אחרים * כ"כ בעל קול' ד"ה וי"ל הטיח בן וידברו וישלחו סוכה כש"ה יצחק דף ס"א פ"ב סימן ג' עכ"ל : יו ותיראן

(דברים י') ולא תעבד עובד אחר על הארון עובד בו * ולפי שחלת את תחבר לעמים * לכן גם נשרע עבד אף אם תחבר מלת את יורה על העובד רק כלה יבא קמור עם ב"ת כמו ועבדתם אלהים אחרים (דברים י"א) * ולפעמים תשמש הבי"ת שאחריו נמקום עבדו וכן יורה הש"ס הזה על העובד כמו יעבד ישראל בזה (השע י"ב) ע' בעבור האלה (טו) העברית * עני ישראל נקראו עברים לפי שהם ירוסס והמתים הוא אהרנס * ה' מעבר הכהן ישנו אבותיכם מעולם (יהושע כ"ד) : (טו) האבנים * משש פאסה בעלת * ונקרא ב"כ מעבר * ולדעת הרמב"ם שישו אכן * ולדעת רבי יהודה בן קאיס פארה בנס מגרות בנס זכאל"ף כוסף כמו ש' אסטיס (ימוקאל ח"ו) וכל"ה דעת הרמב"ם בשרש טרם אכן וי' לזכרון על האבנים * מקום בעילת הולד מנחן אתו ויקרא מעבר אבל המלה הזאת נגזרה מן בן ונטיס והאל"ף נחמס * ולפי דעתו כי וראיתן על האבנים הוא הרשס ומקרא אבנים על פס הפגנים * וכן נקרא מעבר על שדר האלה בעולה והכלי ונקראו אבנים בלפון פנים לענין הבריש פהס בפתח ברתס פהס פנים כמו פני מיר הדלת עכ"ל : והמתן ארזו * במתן שלא יודע הדבר כי תסס ה' פועה * (בראש"ע) * וזהו חכונן לפי הרמב"ם שכתבתי למעלה * ומלת והמתן פירשן מות מחד שעין וראוי להיות והמתן כמו והמתן ארזו * ולנסמרת קרא וראוי להיות קרא * ופי גוסי המחד בעל זכרבעה גופי הטכס יבוא בבנין בעליל מתן פוע' על שני המסקליס האלו * רק לקוד פניש פתי חווין חסרו האחת והכליעה בלגס פנטי' * והמ"ס ראוי להיות בפתח ובה' בתיק ע"ס אס אכס וקרא (במדרש י"א) וירשום אתה (שפרים י"א) הראוי וקרא וירשום : וזוה * פועה למעלה * כמו מן עב יעבד * ען ארשכד ה' יאמר לנקמה חיה * אבל ואלו היה אלף פנים פעמים (קבלת ו') פעמו לחמה ולפון זכר פננת עשה עלה ראה (הרמב"ם) * ור"ל פיש בענין חיים עמ פרישם * ה' חיי מסכשולים פועבד ממנו לזכר נסתר ע"ס פסרון ע"ג הפעל על"ה ס' עב טערתס תחס סבן * ולנסמרת קרא וראוי להיות קרא ע"מ תפח פסה * וכזכר הרמב"ם בשרש סבור' ראוי להפס * ולא בפת-סכה על פנולת הדגס ממלה זזה * ובמכלול דפוס קטן דף קס"א ע"א סבן סכה לזה כי ז"ל פס ופלות וזיה פרישית סזיהה ראוי להדגס * וכן פ' חיות טרפה שלא להעביר עס סיהה פסה עכ"ל * אמנס לפי מרזו מדוע לא פסג בעל הטנן במלת כעת ה"י (בראשית י"ח) פלה תפער עס דית השה * וכל לפי סמאלו אף בזאותיות המקבלות דגס טלפעמים ימול פהס הדגס וירשום בנקודת האתג טלפני' כמו וזכרון קרא כי (בראשית ל"א) שהוא עבר מנחן קרא והוא חיל * וכן אל יוסף פרעה קרא (שמו"ה) קראי קרא' כן במלת חיה כשלא הדגס סבור' בפתח סיה' וטעם קרא' * וזש עוד פירש סיה מחד לפי' ה' א' שחמט לנסמרת קרא ולנסמרת קרא * ודעת הרמב"ם פמלת קרא' פנחן היא מהכשולים

שאלם היתה מזה למד' כ"ה חס' מה זרות כשל • האמת חסרון התי'ור המורה לשבתה ורחו לשיח
וחיתה • והב' ענינת האלה פחה מלעיל בעבר כדינה כשגלים הקה' קרה (כי מלת ופיה עה הוא
עבר אלה טעמי' הקדושה שהפכתה לעמוד) • ולא כן בנה למ' כ"ה ד"ה ח"ה סתם מלרע קח
בעבר • וכ"ה דעת הרמ"ק בפריש' שיש חי ובמבטול (דעום קטן דק קס"ל ע"א) שהיה
התכועלים • רקמה ששקל הרשב"ם מלס אחז על מלת ישנה לא ידעתי לישב • כי איננה שגורחה
רק מזה פ"א ח"ו"ד • גם פיה מלרע • וראיתי בלי' כ"ה יס' מן על קח שחבוז טס פומון של
טכה • וטבל לומר שישק מוכחו טס לכריא רח' שהיה מלעיל כמו טכה • כי משמע אחד נזה למה
הבי'ן ולכמילס שהעבר והכרמי יפוא על חד אחד במקדחתם רק שהעבר מלעיל והכיפויי מלרע •
עני' ויסלח מדוע לא הכיר ראיהו'ן הכמוליס • ואולי נפל ט"ס בדש"ס • ובמקום טב טכה ל"ל טב
לכמה • והג' לפי דעתם שלחם וד"ה ט"ה דוג' והג' אמרו • כי כן מלאך ג"כ צמחם חל מעם טבא
לפעול ממה טבא מלת ד"ה ט"ה ט"ה דוג' ודג' אמרו • ודג' ט"ה דוג' כאלם בקח"ן טבד"ה • אין
הפעול ממנו • פעמים כ"כ"ד • פא' ע' מהס' בחרו'ן הלג' בעי' הפעול ונפלה בתנועה טלפני' •
ואלה • א' והביק היכל ב' בראית (ל"א) ב' החל' ב' (טועים י"ו פסק' ג' טס י"ג
ד' טס י"ג) ה' אלויסם פרעה היכל (שמות מ') ו' אס' היכל באמת ו' היכלי בו (איוב י"ג)
ח' וואיס צרעתי היכלי (ירמי' ט') אלו מנבין פעל ו' טס חאר מנבין פעל לב היכל (ישעי' מ'
מ"ד) • גם טי' שמות אס' לא היכלי עמי' • (איוב י"ו) מן סתמלת (ישעי' מ'ר) •
טכ"ז מלאך פעלם אחז טבא על משפטו טבין פעל היכל בהס' אליבו (מלכיס א' י"ח) דגג' •
התי' • ובחפ'ן זה יפוא טרש סיה לפעמים ע' הדוות טעמלם הדגש של עי'ן הפעול בתנועה טלפני'
בארן איכס אלו אחיער' אר' תכריחא לוס • ולפעמים יפוא על משפטו בדגשות עי'ן הפעול • גם
בוכל לומר בארץ אר' • טי'ן לתתה מללת ד"ה ט"ה טעמים דגג' • כי אין לכריא רח' מן
השמות אל הפעוליס טעם מלאכיס מאל וואיס מומרים חתומים כמו הפעוליס • ואולי סס משרש
זיה והדגש טכה' אינו מורה על י"ד הפעול • רק הס' המשקלס הפכדים על טעקל ש"ה טאה
טס מחשקל הכבד קח כי הפעול מלחו לא נחלה בדגשות הכי'ת כי לז' נחאל הפעול משרש טבת
רק בקל קבה יפיה • ונעטל יפיה גאלון עזה (יחזקאל ל"ג) • וכהפעול לא היפיה לך גאל' •
(רות ד') טבאלו הכריכס אין בלס דגג' חוק צני'ת (והדגש הפמאל בבלי' טבמלת יפיה ופיה
היפיה הוא דגג' קל פלפלו מו"ח) • ועכ"ט טרש ח' טמאל ממנו הפעול פכין הכבד כמו ויחז'
יפיה ח' טאר העיר (ל"ה ח' י"ח) מוכטה לא היפיה (שמות כ"ב) • אטמס הראש"ע יבחר יומר
בזרות חסרון הכי' ולבמלת ופיה טלכין מלאכיס טרש חי' (והוב"כ דעת רבי ישודה סלכי הקדור'
איוב אמדקק טראשון) וטעמנו בוס • לפי טל' מלכאל בכל התקור טרש היסה לפ"ד הפעול טל'
זי'ו או י"ד' • וחוק דבריו אלה בתח' ספה לוס כי טחמר מטחי' הלטון מלאכיס פרישס בעלי
הי"ד באחרונה טל' יחללו עם הי"ד הטהטהן בכוף החלה למדיר בצדו כמו י"ד' • או לפשיפות
לטון רביס י"ד גשים (איכה ה') • או לאוי לנקבה ד"ה יפיה (מחולל א' כ"ס) או לסימן
איהס' עברי' עמו'י מואני' • גם פוטפת לפעמים בעצלים • כמו המגבייה לטבת • לפישי
עם דליכיס (ההליס קי"ג) • ובשמות • בני התנו' (בראשית מ"ט) בט' פער (במדבר כ"ד) גם
במלות • כמו וולחי • ח' אמריס (טועים ה') • וטען עוד על האימריס טטרש ט' חי' •
מדוע לא ימלא ממנו לומר שיש • יפיה יפיה כמו מן טג' יפיה יפיה יפיה ח' ח' (הקדור'
כ"ג) כלש' מלאך מן טרש חי' איהס' תיחה • ולכן פער לומר כי בטלס טטרש חי' • ולא בטל'
פל' טרש חי' • וכל והרככר ר' חמר' לא טמוס לפל' זה • פי' לא טל' טבה לוס הקתמת הבט'
בלטון עבר על טעקל הכמוליס • (ואף כי ר' יהודה חזק מלן טבה לזיה ואמר טעפלה הכ"ה לרוכ'
השתמש טבה טרש' • הנה מי הוא זה אס' לא יבין חולשה טבתו זאת • טל' טרש חי' אינו
לריונו טל' טרש חי' בל' רכוש יומר ויומר טטרש חי' עד טמכר טר' הקונקורדלאלוי עוז טלכיה' •
לפניו בטחור בפירוש טרש חי' יפקד מחטבו לרכו' • עם פהביא טרש חי' ומהה לפער דק ומ' •
בטפ' • ח"כ מדוע לא הפיל ממלא' הלטון ה"ה מרחבה טל' טקמ' סיה לומר יי' על טעקל יי' •
ולכן הראש"ע עם טהל' בעקבותיה בוס • מ'ר לעוז טבתו זאת בכהירו טלפתה •) גם על ופיה
טלכין אר' הראש"ע שהיה מלה זרה טר' רח' לביח' וסיה • ועל זרות הפנייה שהיה מלעיל לא כתן
עיניו ולא לבר מזה מאומה • ואולי ח' נקר' בטפרי' מלרע • אכן חי' מלאחי' בכל הספרים
המלויקים מלעיל וכעדות הרשב"ם • ולכן טלילט גי' לפעול אלה הכריח טרבות • ואומר כי לקרה
למלו דעת הרמ"ק • וטעמנה טר'ט' פריקט' אריקט' • טל' טרש גארן גופס • כי טעמנה

טראטוב

והראשונה שלא מלאו בלשון הקודש שרש שלמ"ד הסעל שלו וי"ד : חילנה לו לעזר ולא להעשיל :
 כי אלו יש עוד רבים : רק מלאו במקרא : בעבור מלא הוצרכו בעלי המקרא לדבר עם :
 בלא מלאו כמה שרשים שלא נמלאו רק פעם אחת בחנ"ך : כמו שרש-בבל שלא נמלאו רק פעם אחת
 ונטלו כמחשבות (קבלת י"ג) : ושרש עתם נעתיס רי"ן (ישעיה ט') : שרש טפ"ק : שטף קפ"ק
 (סס כ"ד) : ורבים כמובס : מי הוא זה יכריח שכלו לנקט ככה לזה : או יאמר שאינם מלאו
 בקודש וסופגלות כן מלשון אחר : רק נאמר שלא הוצרכו בעלי המקרא לדבר עם עוד : הנפ
 בעתמך : הכה מו"ל נקטו לנגזו כפר קבלת : הכה אם היו עושים כן : לא הי' נמלא שרש בעל
 בספרי המקרא : ולפי דעת הראש"ע הי' לו זה ראי' עזומה שאיננו מלשון הקודש : והנה עייננו
 קרואות עתה שיש צדינו סדר קבלת ונמלא צו השרש הזה והוא משרשי לשון הקודש : כן יוכלו להמלא
 שרשים בלשון הקודש צעלי היו"ד באחרונה : והם לא נמלאו במקרא הוא ממני שלא הוצרכו לדבר
 עם : גם בלי ספק יש עוד שרשים רבים בלשון הקודש אשר לא נדעם בעבור שלא הוצרכו בעלי
 המקרא לדבר עם : כי אין צדינו מלשון הקודש רק מה צממנו בחנ"ך : עמ"ל כדי להבין
 דעת הראש"ע יראה לנו שיש שרשים צעלי היו"ד באחרונה בשמות ותמלות המעט : כמו דהי טו סוטא
 (ישעיה א') : איי . איי . די . הי . ס . פי . פתי . פי . וסנחו אשר נתן לזה כדי שלא התעבר
 עם וי"ד שמושיה או גובתה בטוף : גם היא דעה הולעלה וכדעה : כי אם חשם לזה בעל
 הלשון : מדוע המלא שרשים צעלי חיו"ו בטוף : ולא יראו פן תחמק עם חיו"ו בטכס . וט"ן
 צבוק שלא תחמק עם נו"ן הכינוי : גם הכה מלאו שרשים צעלי אל"ף בראש ולא חשם פן יהערק
 עם אל"ף האות : כמו בנתיב הבאיני ^{יג} (בראשית ג') שהוא עתיד שבין הכל : רק סה"ן
 מהסכו ועבר : והאל"ף הכתובה היא מחליות איתן ואל"ף השרש נעלמה : והנה גם צדינו שועל
 ליתוד ^{יג} והאל"ף שרשיה : גם מלת ^{יג} חונן על ארבעה כמ"ס : כא' : עתיד מצנין הקל
 וכו"ו היא מחליות איתן ודגש השי"ן הוא להסרון כו"ן השרש : כב' : עבר מצנין נעלל והן
 הבין"ן היא לסימן הצנין ודגש השי"ן להסרון טו"ן השרש : הב' : ציטוי נעלל : הו"ו : עבר
 גבחר מצנין ^{יג} והכו"ן היא שרשיה ודגש השי"ן לסימן הצנין : ועמ"ל לא חשם בעל הלשון שלא
 להחליף את של זה ונתקן נו"ן פ"א פעל : כי לאשים צעלי שכל ומדע חקן הלשון אשר להם
 הנאכה : להבין בכל מקום הכוונה הכונה : בללו של דבר לש עעמו של הראש"ע : הי' ראוי לבעל
 הלשון למנוע מלתקן למ"ד פעל כל האותיות בהמשמות בטוף במלה : כגון האותיות החיות"ן בהמשמות
 בטוף הטעלים : והאותיות הגנוי"ס בהמשמות לכנוי"ס : גם היתה מטעמו טובה מלתקן פ"א פעל
 האותיות אלג"ם תכ"ן היו"ס בהמשמות בראש במלה : ועוד אם לא רצה לתקן יו"ד צבוק השרש
 שלא תחמק צו"ד שמושיה בטוף : מדוע לא חשם כזה צו"ד נוספת כמו להשיבי עם צדינו
 (גילס קי"ג) חוכל להערב עם המקור מצנין הפעיל עם כנוי מנר בעדו שיאמר ג"כ הושיבי :
 או שלא תערב עם יו"ד היחס : או לאוי לנקבה : או לסמיכות לשון רבים : גם וי"ו של צנן
 צנר (צמדנר כ"ד) הנוספת עם וי"ו של כסם צנן חטך (בראשית ד') : ויו"ד של צני אחונן
 (שם מ"ט) עם יו"ד של לא ירד צני עמכס (שם מ"ב) : ויו"ד של אלתו כלב בן יפנה (דברים
 ה') שהיא נוספת : עם יו"ד של ואלהים זולתי לא תדע (דעה י"ג) שהיא שמושיה לכינוי מדבר
 בעדו : ועם שהי' יכול בעל הלשון לעמוד אלו האותיות והנוספות : לא חשם לזה : כי בכל יוכל קורא
 מצנין להבין בכל מקום מענין המלאר אם הן נוספות : והם הן שרשיה : או שמושיה : ונבחרת
 בזה עעמו הראשונה : ועעמוה כשניה : גם הוא חממד אמרי : בארזו מדוע לא מלאו עתיד
 ששרש חיי : אשאלהו : הכה כל המקדקים הכימו כי ללשון הילוכה שני שרשים וענינם אחד :
 והם ילך והלך : בעבור שמהו בלשון עתיד אהלך : גם ^{יג} ^{יג} : ^{יג} הוא בלי ספק מצנין פ"א
 יו"ד : כי פ"א פעל ה"א לא תחוס לעולם : ותה יענה על זה : מדוע לא מלאו בעבר וביטוי
 שרש ילך ולא נבחרת הבחוב בהם רק שרש הלך : והנה באמת דרכי בעל הלשון נבחרים ממנו :
 על כן אחת למתני מדעת הר"ק והרש"ס נכונה צה (עם שהר"ק שרשים עראה כמחשבת צה :
 מ"ח נראה נדעמו טטה לדעת הרש"ס) כי שני שרשים יש לענין החיים : והיה מלת וסיק
 לנסחרת : ונמלטו צה מכל הדיות : מן מרות אחת : שכל הקמ"ץ בחי"ת במקום הדגש שטו"ד
 ללא צורך כי היא מחליות המקבלות דגש : כי אין המלט ממנה : גם כבר הוקל ומקדק חוש
 אדותו : בעבור שמהו לו הברים כמו שרש החל אשר הוצרכו למעלה : ומלת ^{יג} יעקב נבד
 (סס כ"ה) שלענת הר"ק והצמר שרשו נד וראוי להיות ^{יג} ע"ח ^{יג} ועלס הדגש בקמ"ץ היו"ד
 אין מקדים : גם מלה ^{יג} פעלה גלג (ישעיה ב"ד) לדעת קלת רבי המדקקים ראו להיג

(ח) ותיראן המילדת אתהאלהים
 ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך
 מצרים ותיחין אתהילדים ;
 (י) ויקרא מלך מצרים למילדת
 ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר
 הזה ותיחין אתהילדים ;
 (יא) ותאמרן המילדת אלפרעה
 כי

(ח) ויא דהעכאמסן אכר פויכטמן
 גאם • אונר טאמן ניכט זא • וויא
 אירנה דר קעניג פאן מצרים גזאנט
 האמטי ; זאנדער ער הילטן דיא
 קינד אפ לעבן ; (י) דר קעניג פאן
 מצרים לויס דיא העכאמסן רופן •
 שפראך צו איהנן ; ווארום האבט איר
 דיש גטאהן • אונר האבט דיא קינד
 ביים לעבן עד האלטן ? (יא) דיא
 העכאמסן שפראכן צו פרעה •

תקן סופרים

ביאור

(יז) ותיראן • לית וכתובן • (מס"ק) ל"במ"ן
 פטוטה וקמן חתי' ושרטו ירא • וירד הקורא להאריך
 הצירק של הח"י כי היא חטיבה גדולה ומחשבת אחרי' וי"ד
 השרש • והר"ש כפגול וה"לף נחש • ויש לעמוד בזה
 הקוראים הצירק בחטיבה וקוליהם כאלו כחוב • ותיראן
 וזו המלה משרש ראש • וז"ל כן כוונת המסוק •
 וכמעט חירוף • המילדת • במקרא גדול חסור כאן
 לית וחסר • וקעות הוא כי כולם חסירים וכן כחוב כהעיק
 הל"י וכן במחשבת חריבת יד נחמר לית חסר
 חק"י וק"י • וגם הרמ"ם כחז' המילדת למילדת כולטון
 חסרים • (ח"ט) • ועם כי דבריו נאמנו מאד •
 עכ"ל לא עקר על המדעים חסרה זאת כדרכו בזה שחלה
 הקעות בחלת וחסר • ובחלת עיקר הקעות הוא בחלת
 לית • כי כוונת לית וחסר המורגל בספרי המסורה • הוא
 הודעה על כ' דברים • א' שחלה הואת איננה פתופה עוד
 הצ"ח • ב' שסג היא חסרה • לא כן לית חסר הנמלה
 בלפרי המסורה שהכוונה היא להודיע שרק שהמלה הואת
 חסרה ולא נמלחה עוד חסרה • חבל מלחה נמלחת עוד
 פעמיים רבות • ולפי' במחשבת זאת חקוק הקעות הוא בחלת
 לית' כי בחמת יש עוד כ' פעמים המילדת נפ' וזאת • אחש
 בחלת וחסר לא בא להודיע רק שכלו הוא חסר • ולא בא
 להודיע האחרים שהם מלאים • כי לפי עניונו לא נמלחה
 עוד מלה זאת במקרא • (יח) למילדת ויאמר
 להן • גדלתי וכה"ל וקק קטן • (יחא)
 יא הבוא

תקן סופרים
 וקל דגש הכיח לחסרון נו"ה השרש גמלים נקמ"ן
 בנין' ללא טרך • ובחלת לא עוה סכנה באלו
 אשר לבעל כלטון • כי אם הראשונים ברוב
 שקידחס בספרי המקרא עמדו על רוב הכללים
 בלשון הקודש • מי הוא זה אשר יתפאר לאמר
 בי עמד על סודו בפרטי מלותיו • כי סגנו
 מחנו דרכיו והליכותיו • (יז) ותיראן • בנין'
 הנקבה לבד והאל"ף נחה ושרטו ירא ולכן החי'
 בצירק מושך יו"ד' אבל יתראה שרשו ראה והחי'
 צמירק קטן • ותיחין • הראשון לנסתרות •
 והשני לממלכות • כי ב' הדיבורים שונים בלשון
 עברי • (יח) מדוע עשיתן הדבר הזה •
 הראשון קי' כי איננו שאלה כי אין התכללות
 לעובר דבר המלך • רק הוא גורת מאמר לומר
 בני מות אתן בעבור שעשיתן כדבר הזה • ולכן
 גם הם לא ראו לתת סכנה על עשונן זאת רק
 הבינו לא עטרנו על מאותיד עכ"ל • אך מלת
 מדוע לא חסבול פירושו בי תורה על שאלת פעם
 וסנה • גם מחשבותן שהבשילו בחלת בי אשר

תורה על נתינת סנה על עגרים דבר המלך לא נראה כן • לכן נראה לי לפי שלא הייתה גזירה
 מוחלטת ומפורסמת מאל המלך להסתיח הילדים • רק בסתר טוב כן לחילדות סתמיחוס בעת אחת
 מרחם אמונים • באופן שגם אמונים לא ירגישו סתמיחוס • רק יאמרו כי מקרה קרה להם שחשבו
 מעמם • אכן בעת כי יצגישו על הילד • כאם אז בני הבית • לא הי' רטון המלך שמיחוס לעיני
 אמונים • אם כי צום לעשות חשם כזה בפרטום • אז ירא סן ישרו צו • כדבר הרמז'ן אשר
 העחקתי למעלה • גם ידע המלך כי לא חשבונו כה אשה אחת להבית הילד לעיני האב והאם ובני
 ציחו כי כולם יעמדו עלי' להרגה • גם אם תעשה כן פעם אחת • ואף אם תנצל בידם בעת הזאת •
 לא יקראוה עוד בעפעס אחר בלי ספק • ובעלה ענת המלך • ולכן בלי ספק אשר להם שיעשו זאת
 בהסתר • ובעת יצגישו על אז יחשבו מעשות זאת • ולכן כאשר נודע למלך שלא הומחו הילדים •
 שאל אוחס לתת סנה על שלא למיחוס • אם בעבור שהאיש על אז • ולא יכלו לעשות פעמיכון
 בהסתר • ולכן לא נאמר ויקאפו עליהן מלך מצרים • כראוי להיות בעצמם על דברו • כלשון כרגיל
 במקרא • (גם בבסחכלות על שינוי לשון הכתוב שאלל המילדת לא נאמר לשון אוחס רק ויאמר
 מלך מצרים לחילדות • ואלל גזירה השלבת הילדים ליאר כאשר ויט פרעה לכל עמו • יראה שנגזרת
 השלבת הילדים ליאר עם שלא התבגריה מוחלטת ומפורסמת ממנו רק רשות ממנו אל עמו שיעשו
 בילדי העגרים חתון לגם ולא יראו מפני חמת המלך אשר נחשקת יעמיד זרין • כי יעלימו המלך
 והשומעים

כי לא נקשים המצרים העברית
 ביהיות הנה בפרם תבוא
 אלהו המלכות וילדו
 (כ) ויטב אלהים למלכות
 וירב העם ויעצמו מאד
 ויהי

ווייל דא ענרשן ווייבר גיכט
 ווייז דא מצרשן זינד : זאל
 זינד לעכהאפט : כפאר נאך דא
 העכאכטי צו איזנן קעמט : האבן
 זיא שאן גבאהרן : (כ) נאט לים עש
 דען העכאכטן וואהל געהן : דש פאלק
 פו מערשני זיך : זיא ווארדן שטארק :

תקן סופרים

ביאור

(יט) תבוא אלהי' דין למד כחיו אלהו חסר י"ד
 ופאר אוריחה כולחון תלאס * (ז'ט') * וירב *
 כח"ד בחיריק והיו זה עשות גדול ונראה קטן כי הקורא
 וירב בצירי הי"ד כמו וייטב אלהים נחלף אומר טבעס
 רבנה לולתו כמו ויטב אח עמו מחד (הגליס ק"ל) שהוא
 מועל יוצא וי"ל טעמי הפסח אח עמו ואין זאת כוונת
 הסמוק שה אכל הקורא וירב בחיריק הי"ד הוא אומר
 טבעס עמנו רבה וטרה וזהו האמת המיון פה *
 (א"ת) * ואחרי הסבבנה הראוי' אל חפלת גדול חכמתו
 אומר אזי כי לא הגיחה מה כנף מאזינס כל עיקר כוונת
 שסלק מלת וירב ע"ל וייטב * והם מגורות והתחלפות *
 כי וייטב הוא מגורת נהי פ"ל וי"ד ונא הצירי' בי"ד
 האחי"ן להמשיך עוד וי"ד נחה שהיא פ"ל הטעל והוא
 חבנין השעיל' ונקל בזה האחי"ן בחיריק' גדול מושך וי"ד
 להמשיך וי"ד השרש חסר וירב פראו רבנא חמ"ל למיך הי"ד
 ומשעטו גרקה * רק כנולא פס ואלו השייך השוכ
 הגיחה מן הבי"ת אל הי"ד להיותה מלעיל *
 ובשאר הסגול לבדו נלי עביה * ולפי שהוא תמעה קטנה
 אין בו כח להמשיך אחריה ה"ל נחה * לכן נטופה ה"ל
 וסגול הבי"ת נפתח אל הרי"ש * לפי שלא הנוח ש"ט
 חנוכה בלוח החרוכה הממלה * בנתי הקח"ן לבדו * והם
 ירבו על משקל ויפן כראוי בחשלתו ויפן * ואין
 חילוק בין * אם הי"ד בחיריק' ויפן * ואין
 למיך הוא מהקל * ואף כי לא תלאטה בצירי' * והם
 ח"י' האחי"ן תבוא על הרוב בצירי' * כמו וירב ושרת
 בנימן (בראשית ח"ג) אל תפן אל מנחת * (במדבר
 י"ו) והנה מהקל * אחס * כבתין הפעיל יבוא האחי"ן
 כבולו כמו ויפן ונכ * אל זכ (סופטים פ"ו) * ולכן
 מאל' פעיל' בעיני בעל אשר הביא לו ראוי' שאלת
 וירב צירי' הוא מהפעיל * מן מלה וירב שהוא כבג"ל *
 אחס בעיקר הדבר האוח * ארו שבו"ד
 בחיריק' * כי לא תלאטה בנתי למ"ל ב"ל צירי' * רק
 בח"י' או בנ"ן האחי"ן * גם כי בן הוא בכל הספרים
 המדויקים * וכ"כ בעל מנחת ט' * וכן משמע קצת
 מלשון הרמיה * י"ל שבתב והעוף ירב בארץ חד וי"ד כתיב
 ודבתי וירב טעם פעיל' * ויעצמו * בחומש של רא"ש
 יש תבא בח"י' וגם צירי' * וכבר כתבתי בחלה ויעצמו
 הראשון שאין בו בכל הספרים המדויקים * וגם הא"ת
 והמ"ם לא קיימו אל תבא הראשון * ולכן הירחתי *
 בא כי

ובסופטים אח עיביהם מעשות רע להם * כדבר
 תרמ"ן אשר הפתקתי למעלה * עכ"ל על דרך
 הסתלה טייך טס לשון טוהה * כי מגדול שאלת
 עמו לישראל * יעשה כרסיון הוה רוסס למכר
 לעשות להם עמנו זאת * והרסיון לבד הספק
 לקיים מחשבתו אשר חסב על היחודים ללא
 אזה בגורה מחלעת * אכן בעמנו הראשנים
 אל המילדות * מתוך שהיו עבריות * ב"ל ספק
 אף אם יתן להם רשיון לא יעשו זאת * והואיל
 ולא רצה לנות להם זאת בגזירה מחלפת *
 לכן נקט מתן לקיים עמנו בסתר * לכן אמר
 ויאמר מלך מגרים למילדות (אחריה הוא לשון
 רכה) * ואלו הנטיחן להטיב לכן בעצור זה *
 ולכן לעומת וראחס את האלהים שלא למלחות
 עמנו זאת * ולא הגיחה על הצדן הסתם
 אשר הטיחה לכן * אמר הכתוב וייטב אלהים
 למילדות * וע"פ הדברים האלה * המלך
 בקראו להן לא רצה אלא לידע סבה החנוט
 מעשות זאת * כי נתפלא על זה מהיכן טרע
 לבד ישראל סוד המלך פלמ"ד בסתר למילדות *
 ומדוע יטבחו על זה וישתחרו מכן * והמה
 נחמס השבנו ואמרנו כי בלאת לא יודע לאדם
 דעד המלך * ולא ידעו להשמד מזה * רק לפי
 טהמה בעצפט גריאות * ואף כי נקראנו לבא
 אליהן * בטרם באנו אליהן כד ילדו ומראה
 לכל טהא ילד חי * ולא רצנו עוד להחיותו
 לעיני הכל כי זהו נגד ומוקד : (יש' דריות) *
 טס חאר מעיני חיים ודגם היו"ל נפל ונטלס
 בקמ"ן טנח"ת כמו מלת והמה * ולעלת רני
 יהודה ובראכ"ע בזה כמשפטו מן י"ד קיחה כמו
 מן קלה וק"ה גלות קיחה ופי' הראכ"ע כי כח
 חיים יש להן : (כ) וייטב * שרשו יטב * והוא מנין הפעיל *
 על ז' דרכים בנין הקל ובהפעיל * קאחס יחא האחי"ן נקל בצירי' להמשיך וי"ד השרש כמו יצד יצע *
 ובהפעיל בחולם מושך וי"ו תמורת היו"ד להבדילס מנין הקל כמו יצד יצע * וקאחס יחא
 נקל בחיריק מושך וי"ד כמו י"טב לי בעצור (בראשית י"ג) ואלו בהפעיל האחי"ן נבאר מושך וי"ד
 השרש : וירב העם ויעצמו מאד * מלת עס לפעמים לשון רעים ולפעמים לשון יסוד ונלו כאן
 טהכס

תרגום אשכנזי

שמות א

(כא) אלש נון דיה העכאסמן גאם
מידכסמן • אונד גאם נייא הייור אין דר
נאציאן ענטשטעהן לים : (כב) דה
נבאט פרעה זיינם גאנצן פאלקי ;
יעדן נייא נבאחרנן זאחן • זאללט איהר
אין עינן פלוס ווערפן • יעדי קאבטר
אבר לעבן לאסן :

(כא) יהי כיראן המילדת
אתהאלהים ועש להם פתים ;
(כב) ויצו פרעה לכליעמו לאמר
כל־דבן הילוד היארה תשליכו
וקלהבת תחיון :

ביאור

תקן סופרים

שטיכס וירד ועלמט : (כא) יראו המילדת
את האלהים • זל הסכס המעתיק כל"א •
כל יראת שאריו מפני • הוראתה יראת הכזק
וכאשר טיבא קד"א מאת הירוא • ויהי איתא
האזון על עקבו והכפור על הלם • כל"א
(פורסט) • ואלס עם מלת את הונחה על
הרזו לפרוזת יראת המעלה והכבוד • כמו
יראת האב על בנו והרב על תלמידו • גר"א
(עברפירכט) • ואין לורך למה שכתב ראל"ע
זוה • כי יראת האלשים היא יראת הכתרוממות
והגדולה • ותצא תמיד עם מלת את • ואף
סכירוא אינו מקבל הפעולה מן הירוא • אין
למש לזה לפי טעם בלשון • ומה יענה צמלת
ראבה • האלמרת על השם צ"ה • אף פהנאכט
גם הוא אינו פעול מן האובד (והמחבר בעל
יין לנמן האריך לצרר הכבדל טעין היראה מפני
הדבר • יראת הדבר • ע"ס) עכ"ל ;

(כא) כיראן • צומחסיס מדוייקיס יש כאן בל
מחגיס ראופיס צמלת כי וניו"ד של יראו • והנה הטעם
צא כחשבוני לפני שא"ל נע • אמנס הראשון הוא ור כי
לא יניחו צ" מחגסיס ראופוס • או מחגוונגיסי ראופוס ;
רק על זד הדוחק כמו ציהאל • שצנו מתב צמלת ציון
אף שהוא סמוך לנגינס • נעבור כגם נראה שגא אחר
חמטת גדולה שלא כדיון • ולכן הנציחו המתב גם הוא
צחקוס נגינת טעס ודיוו דיון נגינת טעס • ולכן חמט
זחרו טה הוא ככלל בכלל המחגיס הוריס סמחוקס הא"ת
צמוק פ' גראסיה ולא הורדק למחוק כאן צפירוס • כי
כן כחז טס כי גרבהו זחה כוללת כל המחגיס הגא"ס
שלא כחשפט שראוי להסירם אף שגמלאו בכל בצפירוס
שצירנו • כי הוא סמוך עמוז על הכפריס היגסיס כחזנו
יר שגיגעו לירו • והנה גם צמחוס המחזוקס צדמטס פ"י
כציר וסוק עפוא"ס צמח ע"ס סס"ר אין חתב צמלת
כי • אך יש גם ציאה אחרת שמשמט גם המתב השני ;
וכעיקר כמו שכתבתי והוא דעת הא"ת : בהיס • חתנו
המדקדוקיס שכתב צמלת צמחיס להסירד ציוו ציון ואסיהתו
צחה (ישטיס ה') סאח ענין פמחה לכן לא חמרו צמחיס
צח"ר רשה : (ול"ט) : (כב) דגבת • הכי"ת
דגגט • (ח"ט) ;

ועש להם בתים • הרע"ס פ' טעסכ למילדות בתים לשמרן פן ילכו לעבריות היולדות ;
עב"ד • ולא יעמתי לאיה אורך טעה זאת • אם צעלה עלתו צכיות הולכות • עאכ"ו צהמטן
מלכת • ואלך ראה מחתקיים עלתו עקאות צציון • גם אם היין פרעה שבערתה עשו ולא
הציתום • לא סי קריך רק לזות עליכן שלא תלכנה • כי צלי ספק חתראנה לזה : לפעור
עמאן מנזיו הטק • ואס ישרם שדרך עונט עשה לכן זאת • המש מעיקר חסר מן הספר •
והאינו לכתוב ויעש להם בתים לשמרן או להקצירן • גם לפי חששות הכתוב בראה שקיבל
מתנאלות ומדוע יעמתי אמתן • גם מליעא בלשון ויעש להם בתים לא חסכול פירושו • ולדק
מתנ רט"י והראצ"ע שפירשו לפנח שסבר הוא לכן מאת האלשים חלף יראחן אותו • ושג על
ויעש אלשים למילדות • והכענכ היא שכתבה מן חששות היולדות סכן • כי מלאנו המליצה
כאלת אלתות על הכענכ היא כמו כי צית יעשה לך ה' (שמאל צ' ז') • וכן פי' הרד"ק
צטרסיס טרז צית וז"ל ויעש להם בתים • שרזש צני צית כלומר שפרו ורצו עכ"ל • ודבריהס
נמינס • רק שאין חיבור וקישור לפסוק זה עם מה שלפניו ושלאחריו • ומדוע צא צמלע המחמר
וירד העס ויעלש מאד • ולכן דעת המעתיק כל"א כענה צה • כי פסוק זה מוזכר לפסוק
שלאחריו • וישעורו • וירב העס ויעלש מאד • ויכי כי יראו המילדת את האלשים • ויעש
(וכי עשה האלשים) להם (לעס הכאר בצסוק הקודס) בתים • חששות רבות • ופשהלה טרעב
שלא נתקיימה עלתו • או) ויא פרעה לכל עמו לאמר (תחנולה אחרת להמעטיס • והיא) כל בנן
הילוד וגו' • והיו"ו של ויעס כמ"ה רפה בלשון ישמעאל והוא כמו זכה טרעה • כמו ואשר לא טס
לבו אל דגד ה' ויעז את עבדיו וגו' • ר"ל טוב • ורביס כמיהו ; (כב) הילוד : טס
פאר לנולך מוז גבור סטר ;

(א) ויאמר בלעם אל בלק בנה לי בזה שבעה מזבחת והקן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים:
 (ב) ויעש בלק כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל במזבח: (ג) ויאמר בלעם לבלק התיצב על עלותך ואלקה אלו יקרה יתה לקראתי ודבר מה ידאני והדתי לך גלג שפי:
 (ד) ויקר אלהים אל בלעם ויאמר אליו את שבעת המזבחת עלכת ויעל פר ואיל במזבח:
 (ה) השם יהוה דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק ובה תדבר: (ו) השב אליו והנה נצב על עלתו הוא וכל שרי מואב: וישא

(א) בלעם ואנני צו בלק: מואב מיר אלהיר זיבן אלטערי: אונד שמעלי מיר היהער זיבן שמירי: אונד זיבן ווידר: (ב) בלק טאט: ווייל בלעם גשפראכן: ווארויף בלק אונד בלעם אויף יעדס אלטאר איינן שטיר אונד איינן ווידרד אפטרטן: (ג) בלעם שפראך צו בלק: בלייבי דוא היד ביא דיינן אפפרן! איך וויל וועג געהן: פיללייכט פר פינט זיך דר עוויגי מיר ענגענגן: וואש ער מיר ציינן ווירד: וויל איך ריר ווירד בריכטן: ער גינג אויף אייני בערג שפיצי: (ד) רש געטליכי וועזן בנענגטי דעם בלעם: אונד ריר שפראך: איך האבי זיבן אלטערי ער ריכטן לאסן: אונד אויף יעדס אלטאר איינן שטיר אונד איינן ווידרד נאפפרס: (ה) דר עוויגי לעגמי דעם בלעם אייני אנטווארט אין דען מונד: אונד שפראך: געהי נון צו בלק צו ריק: אונד רעדי אלוה: (ו) ער גינג צו איהם צו ריק: אונד ריר שטאנד נאך ביא ויינס אפפר: ער נעכשט דען פאר געהסן: העררן אויש מואב:

ביאור

תקון סופרים

(ב) ויעש בלק כאשר דבר בלעם: סתם קומתה כאשר דבר חייבה כאשר אמר ואסם יזכר: ה' אל מסת אמו: (ה'ס): (ג) ויקרה: נקטת ספרים כרי"ם כ"ר"י

(ב) פר ואיל במזבח: בכל מזבח ותזבח והוא דרך קצרה כללו אמר במזבח האחד מכל המזבחות: (ג) ודבר: סודר אל מה: שפי: טרפו טטה: ולדעת ר' יהודה הוא מבזרת ושטו עצמתיו לא ראו (איוב ל"ג) שפירושו נשברו וכמתחו ותרגום ואלת אחו עמון (דברים ט') ושפית יתי' בשופיטא: וכן כאן שהלך ברות נשברה: ולדעת הר"ק שטרסיס הוא מערין אמתה על שפיס כהרות (ישעיה מ"א) קול על שפיס (ירמיה ג') שפירושו אל פקוס גבוה: וכן התאר נשעל: מתנו על הר נשפה (ישעיה י"ג) שפירושו הר גבוה: והאזכ"ש פי' ג"כ מלשון שפיס עם שלא ציאר כאן האלה הואל: הנה בישעיה (מ"א) פי' שהם מקומות גבוהים: ומזה הכתוב במעתיק לנ"א וז"ל ולדעתי גם ושטו עצמתיו נשאיבו הוא מלשון גובה: וכן פירושו: וכל גבור מרלי: כלומר שמחת האולי יכלה הנשר ולא יראה עוד על עצמתיו: והשיל זה העצמות טיפן אסטיס בבשר ולא היו נראים כלל: ותגלו ויראו פתח: ככלות הנשר טעליכס: וזכו ושטו עצמתיו לא ראו: פי' אשר לא ראו עד הנה עכ"ל המעתיק: וביארו פה שהלך אל שפי: ותחבר קלת אל: כמו ויבא ירושלים (מלכים א' ג') נסעו הכס מצרות (במדבר י"א): והנה כבר פי' בהר כמ"ס ויעלה במות בעל: רק שהלך אל הפקוס הגבוה טענה האה: קן פי' הרמון: וכן ויבא עתה פה צ"ל: (ד) ויקר: בעבור שלא ה' האיש הזה מגיע למעלה הכמחה על כן יאמר כי כלשון הזה כי עתה בא אליו דבור פי' דרך מקרה: ולק אמר גם כן ויבא אלהים אל בלעם כי הלשון הזה לא יאמר בנביאים רק בני שלל בא במדרגה האה וכן ויבא אלהים אל אבישך (בראשית ל') ויבא אלהים אל לבן (סס ל"א): (ה) ויאמר פר ובו: האזכ"ש פי' צמור: ואין טרד לזה כי בעצמו הקריב קתס כמ"ס למעלה ויעל בלק ובלעם פר ואל גמכות: וכן

(א) וישלח משה ויאמר
 אל המלך מצרים
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך
 ויאמר אל המלך

(א) ער חוב וישי גלייכים וערי חן
 וישי שפראך
 מאן ארם לים בלק מיד קאמפן
 דר קעניג צו פואב פאם גבירגי
 יש אויף גאנש
 קאמפי ! פר מלכי סיר יעקב
 קאמפי • שילם אויף ישראל
 (ה) ואלל איך פר ווינטן
 דען גאט זיכט פר ווינטן ?

תקן סופרים

ביאור

וכן ש' קרענ'ן סביו טיבהם מקרבים זה עומט
 וכן זורק : (ג) וישעו בשלד • קאן בפר
 לא כמפל • וז' הכנס העשית לג' משלו
 כל מאמר נעם המקובל על כפי האמת עד שתפעל זו אל אחת מן הסמפליות יקרה מליצה
 תאמיוסד. שאק נהכול יקרא לגן : והמליצה היא מחברת או כתי מחברות (גשונן אחר אנגנובון)
 נהמחברות היא הנבנים על מדר טא ויחס קבוצ בין חלקי המחבר כעמן התרויים היחשים וכעלי
 המלכות היות בלשונם העמים ישיק מספר ומשקל קבוצ ומחוקק לתשעט כל קרוז ומרוז בלי תוספת
 מתבררת (זילגן חלס) ומהס ויחשו על כל זה גם התענות סוציה בכושי התרויים (רימני) וגל
 זה לתעמרת • למען יעיר טיה המחבר על אופן האוקט • וע" זה יכנס בלבו • ואלס בעלי לשון
 קדמה ידעו • המעלה היות בעניית מטי מעלה עמיית יותר נכונה • לא ידקקו על מספר ומשקל
 התענות וגל ינו אופן להתענות הכתרה כאשר זכר הכשר לפניך הסוד • וכל ענין שחבר בספר
 חל"ך הוא כחות המחבר לחלקים על יחס וסדר יאה ומזויבל • והסמות הענין בכל חלק וחלק ע"כ
 כפילת המליצה • הנקרא אל ספריה התורה כפילת הענין כפילת פהלות פונות כאשר זכרנו בהקדמת הספר
 וכל מליצה מחברת ככמות על גבון תקרא סיר או סירה (גואנב) וזולת הגבון תקרא משל (גדיכט •
 בגלייכנים רעיד) לפי שהמלץ יתחמש על הרוב במשלים ודמיונות • לעארד המתעלה ולפוקה עד
 שמתעלה חלס כחש עב' • האשיות • - מתרווי קדש • מורח • וכווא בל לשון כדרכי האורים •
 פי פבר אחר בתולה מן ארס יעמי וכן בגבון ארס מקדס (ישעים ע') כלומר פורח גדול מאיך
 החוקה ופאנס כי לא יתעיל לו : לבת ארדה לי • הראח להיות ואמר לכה • דק-פי גן דרס
 ספרים : זמנת • לפי דעת ברענ"ס סו"ן פנת"ח לפי שהוא קיוו ואס היה בחולס כי ביטמי
 פור טיה פונות את ישראל (שופטים ג') • אך בכל הספרים מללגו בחולס • והנה בחלמת גס
 פנת"ח לא יתכן פי דק בקצן פי"ט וברח לי אלכי (במשיה ה' ו"ג) כי כן משעש האוני ליחיד
 פמקל פשיל-להתענות לקצן חק קטא ה"א האמת"ו כופס לכסוף ואלכי השורס הוב רתוי לבוז
 פסיר"ק פ"ס כשהוא מתענות ה"א כסוף ע"ג משקל פזיל כמו מן פזיב פקדי עמי (בראשית ל"ט)
 פאטר סלמט לו חפר מרס קיווא חודך חבריו שגח כטווי מתט ספר ע"מ פשיל ועכ"ז יבוא
 פחוס ה"א כחיר"ס כמו פקדי בים (סס כ"ה) וכעבור הכחנת אות הקרון שחארו נשתנה לפת"ח
 כי כן שמשו כמו פזיל על משקל יחזי ידע יחסי שמיס מתקל פזיל וכנטיס פא מן בגד פיר
 וכן חסר פס"ח ומצד אר"ק פשרים טקן ועם סכוי"ן פכולס להאריך על העי"ן • ואומר ח"י שאס
 כדפרי כן הוא • איך ארד-להתענות לחולס • כי גס הפק"ן גדול יס לו הרחבה מהוא ח"י ופי
 סהא קצ"ן חק כמות זמיר • בעמק טה לקצ"ן גדול • בראיית חקס פתח שחארו טל יתכן
 לכח אחר-הק"ם • וחס כרי-אלך יתערב עם העבר ע"מ פקדי • הנה גס עתה יתערב עם
 פביטמי ע"מ פקדי • ולכן כראו לי ססכת החולס הוא • כהנול והערכה הס"ק להתענות לח"ב
 להחבת אות פטרון • רחש בעל בלשון למתחש לאניה בעולם ולא לקצ"ן גדול שהוא ח"י הפת"ח
 פחיאר כמלה קבוצ סוד"ק סהא לשון מאוסה וזקס וכעם : (ה) אקב • קבה • עיני קללה
 ופרש קב • ופדנש פכני"ח הוא לחספון אות כסל • ובמלת חקל לא יוכל לבח בפי"ח לפי שאין
 כי נקודה • והנה אקב"ף ארס קת מדקדקס יורה על פטרון אות מלמדי • ולדעת ארזים
 כל

במדבר כג פרשת בלק

וַיִּבְרָךְ אֶת־עַם־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי־מֵאֵשׁ צָרִים אָרְבָּנוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֵינוּ הֵיוּ־עִם לִבְרֵךְ יִשְׁכֵּן וּבְנֵיָם לֹא יִתְחַשְּׁב׃
(י) מִי כָמֹךָ עַפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסִּפְרֵי אֵת־רַבֵּעַ יִשְׂרָאֵל תַּמַּת

הרגום אשכנזי ז

זאלל איך שעלטן ?
דען דער עוויג ניכט שילט ?
(ס) איך זעהי עש פאס גיפפל דר מעלין
איך בשויאי עש פאן היגלן הדאב :
דש פאלק ווירד אב גזאנדרט וואהנן :
פאן ווירד עש ניכט צו דען היידן רעכנן :
(י) ווער צעהלט דיא מענגי יעקבש
זיא שטויב
בשמימט דען פירטן טייל פון ישראל ?

ביאור

לא יורה הדגש לעולם על חסרון אמת של אחריו רק הוא לתפארת * ואף שהעמיד הכפולים בבנין הקל אחתות איתן * בקמ"ן ע"מ * יסב * יסב אמו * (מליכס א' ז') * הנה מלאנו ג"כ רבות מעשות במשקל זה * כמו * יצבה אמו * (דברים ע' *) * שרשו נתת * ומשפטם בתשלומם * ויבאחז * אקבב * ע"מ * אקבד * וכשתחסר ע"ן הפעל * הועלה חנוטה על ע"א הפעל * ולי נראה לפי שצחקה נשלמה התנועה קטנה שבאל"ף ע"י השו"א * כח שאחריה צפ"א הפעל * לכן עתה צפ"א חולס * ע"ן * הפעל על פ"א הקעל * ונשמע' השו"א הוצרך לבוא הדגש צפ"א הפעל להשלמת חנוטה הקטנה שלפני * ולא לתפארת בלבד * בי לא תהי' תפארתו של בעל הלשון להכביד על הקורא ולהדגיש האות ללא צורך * והנה במשקל

חקן סופרים

דפה * (א"ת) : (ט) ומבצעה * מלא נאיו כולנו ספרי וכן כתב הרמ"ה ויל ומבצעה אשורו מלא ואלו נדכוני' ועל הבצעה דאךד האכזר על * (מ"ט) * ועיון סס עוד שביא לשון האור שיש מוסח הכר זה אך קטנים כי אמי חין למ רח מוסח הספרים שביצע שכולם נמואח מלא וחין נשוח : דין * צגב"ה יח כמגל ומסיר שס כולנו : עפ * במסרה קטנה י"ז בקמ"ן * וס"ס הוא וס"ל י"ז ומניס כולס במערכת המסרות אמת ע"י * וכוונה המסרה היא שמהל י"ז פעמים במקמ"ן בלא ז"ק * דאי נ"ק נמצאים רבים * ג"ה י"ק של קלס כח האל"ף : ישכן * חסר ואל"ו בכל ספרים כ"י מדויקים * ואף דרשום יסן וכן צ"ה * כל לישאון חפרים בר מו"י מלאים דאין גס"א' מהס בתורק וכן מסר הרמ"א ו"ל וישכן באל"י שס חסר ואל"ו חביב ודכותא על פני כל אחי וישכן חסר דאין וכל ישכן באורייתא דכותא * וישכן כבוד ה' חסר עזאי כבוד דכותא וכל וישכן באורייתא דכותא חסר איסמכה השחל דכל ליגאח דישכן באורייתא בין דנביב ואל"ו ברש פכותא בין דלא נביב ואל"ו ברש פכותא כולנו חפרים

באחר ההליף הת"ק לת"א שלא להדגיש האות להשלמת הת"ק שלפניה * כיון שאינו לצורך בוראוחיו בעקריות אשר דרכו לקרות עליהן * שהם לחסרון האות או לסיחון הבנין * ובחר במשקל הזה להשתמש בו ברוב ארשי הכפולים * ר"ל להחליף הת"ק של אחיות איתן על הת"ג * והשאר הת"ק בליזה שרשים מעטים * להודיע שיקר נקודת אחיות איתן בבנין הקל היא ת"ק * והה"א צמאת קבס היא במקום ואל"ו הבנוי לנחסר ר"ל קב אחת * כמו כי פרעה אהרן (שמות ל"ב) ויע אהלה (בראשית י"ב) : (ט) כי בראש צרים אראנו * בעבור שהעלה גמול בעל לראותו אחר מראש צרים וכן הבצעה אמי מינע צו ודואה אמתו כי ישכון לבדו ואין עמו גוי אחר שיחשב הוא אלו בעו שיתקבצו עמים רבים ואומות שונות להיות מחכה אחס * אבל אלו כולס חורה אחת ומספס אחד להם זבוי אחד וישכן דוד בשם יעקב וישראל * (הרמב"ן) * כי ראה בצמחתו שתעמוד וזח האומה לבדה ולא תתפרד עס אחרת המתגברת עלי' לעזוב חורתה כאשר עשו כל האומות * (הראב"ע) : ויתחשב * לפי שהמספר תלוי במחשבה אחרו כן בענין המספר : (י) מי בנה עפר יעקב * שהוא רב בעפר הארץ * לק אינו מקן לקלס * כקמ"ז בלטה יחאי לא אחום על כינוה העיר הגדולה אשר יע צה הריבה משחים עשרה רבו אדם אשר לא יע בין יעניו לשמלו (ונה ל') אס גדולים מעוא קטנים מה מעוא * (הרשב"ם) : ומספר * שס בחובסת ת"ס יתחלה * וצח ביקוס המקור * ופירושו כמו ולספור * כי הענין מורה עליו שהוא מקור * ועוד ראי' ממלת את שלא חזוא כי אס אחרי הפעלים * גם הקמן מורה שאינו שס סמוך אל רבע * (ס כי מלאנו קאום קמוזים בסמיכות ויוצאים מן הכלל) ודומה לזה ולמסע את המחנות (במדבר י') ר"ל להסיע * וק הועתק בל"א : רובע * שס לחלק הרביעית מן הכל * ולפי שבאשר למעלה נרא' משס קלה העס * לז"א פה שאפילו הקלת שאמי גאה שסס לערך דגל אחד חלק הרביעית מכלס * מי ויבל לספרס :

תרגום אשכנזי

פ ! דש איך שמירבי דר נרעכטן טאר !
דש מיך ענדי וויא דש איתריני וויא !
(א) דא שפראך בלק צו בלעם :
וואש טוהשט דוא מיר דא ? איך
האבי ריך קאמטן לאסן . מיניי פיינדי
צו פר ווינשן . אונד דוא וענשט
יא ! (ב) יענר אנטווארטטן אבר
אונד שפראך : מוז איך ניכט דש
יעניי טרייאליך נאך רעדן . וואש מיר
דר עוויג אין רען מונד לענג ?
(ג) בלק שפראך צו איהם : זא קאמט
רען מיט מיר אן איינן אנדרן ארט . דא
דוא דש פאלק זעהן קאנשט : יעדאך
נור איינן טייל דא פאן . אבר ניכט
דש גאנצי ווירשטו איבר זעהן קענן .
אונד פר ווינשי מיר עש פאן דא אויש :

במדבר כג פרשת בלק

תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְהָיִי
אֲחֵרִיתִי כְּמֹדוֹ : (א) וַיֹּאמֶר בְּלָק
אֶל-בְּלָעַם מַה עֲשִׂיתָ לִּי לְקַבֵּל
אֵיכִי לְקַחְתִּיךָ וְהִנֵּה פָרַת בְּרַךְ :
(ב) וַעַן וַיֹּאמֶר הֲלֹא אֵת
אֲשֶׁר יֵשִׁים יְהוָה בְּפִי אֲתוּ
אֲשַׁמְד לְדַבֵּר : (ג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו
בְּלָק לֶךְ-נָא אֲתִי אֶל-מְקוֹם
אֵת אֲשֶׁר תִּרְאֶנּוּ מִשָּׁם אִפְסָם
קַצְרוּ תִרְאֶה וְכִלּוֹ לֹא
תִרְאֶה וְקִבְּנוּ-לִי מִשָּׁם :
ויקחו

תקון ספרים

חסרים ואל' בין כ"ף לנח"ו . (א"ש) : (ג) בלק .
הטני הכי"ת דגושה . (א"ח) : לר"נא . חד מן ג'
בליטתא הליכה חסר הא' לכ"ף עשוסה כתיב . (ת"ט)
לך נא . כמאן מהא"ת שחסר כתיב' הדגש סא נא
(ד"ה) . ולפי דעתי שכוונה לא בגי' פה הא"ל עט
סג"י להגן במלת לכה"ל אקחך וכחז סהמ"ן כדג"ש .
לפי שהדג"ש הוה הוא בדין דחיק מהמין הראשון סגב'
מימי פדחיק . וזלמו מהב רק כשאו"ת הא' היא בכתוב
בסוף האלה הראשונה המוקפת למלה שאחרים יקחו כס'
אהל משה ויסוד הניקוד וזוכר הכיתה הפעם על זה
ולכן הואיל ובאן חסר הה"א מהכתוב ע"פ המסורה הנו"ן
רש"י אחר הקמ"ב והנה דברתי הו' לפיכך הנו"ן רש"י לדרכי
להבית ראשי ורובי על הא"ל עבד כל מסחאות החומשים
שכתיב כי לפניו נבלו תשלמות המסורות כ"י המדויקות
והמון הספרים הקדומים כתובי יד הוא לידו . והטעם בני
ח"ק ות"ר סנה . וס' הללי המהולל מאד בני כל ספרי
המסורת . וס' עורא הוא לידו . גם השיב' ס' ע"פ סופר
לרד"ק וס' שמון שמון וס' קריח ספר למחזירי זיל . והנה
ספרים יקרים מואר ולא נדעטו מעולם . ולכן מי חס הררים
הגדולים לפני הא"ל לחישר . אכן הואיל ואין לי ראי'
ברורה לדעתו פה סהמ"ן רש"י . כי למעשה וס' יקח
מדוע לא בגי' בחיק שס' נדעטו המ"ן דגושה . ולא כתב
סהמ"ן רש"י . לכן נלמעה מחגי בזה דעת הא"ל . והלכתי
בזה אחר נוסחת כל הספרים המדויקים שבכולם המ"ן
דגושה . גם בתנ"ך ישן מושן כתיבת יד על קוף הנו"ן
דגושה . ועס' כי הוא נגד כלל הקדקוק כאשר כתיבתי
עכ"ל הנה בזה יפה כח הספרים המדויקים . מן כל כללי
קדקוק המיוסופים . אשר לא יכלו מלך משא הורים . ולא
עזרו כח ולקסל מוס' המטיילה ולישר הדורים . ולכן על
הספרים המדויקים סמכתי ונקדתי הנו"ן דגוש : אשר .
לחורא בשפת ישר (כ"ל מונח) לא במקף . (א"ח) :
ויקברו-לי . ב"א וקמ-לי ב"ל וקמט לי ע"כ . ואמ
סבס

ביאור

מות ישרים . ישרים הוא תואר אל הגשמי
חוס ויושר . וביאורו מות של ישרים : ותהי
אחריתי כמודו . יתכן שרמז פה על השלמות
הנפש אחר המות . ולזה התורה תחלה שמתתנו
תהי' כמות הישרים שבהם ולא תהי' גם אחרית
התקוה לנפש בעולם הזה כשוכו : (יא) ברכת
ברך . נא המקור אחר הפעל כמו ונא בוא
זעמך ועבר (דניאל י"ח) . והוא דרך זרות
כי משפט הלשון שיבוא קודם הפעל : (ג) לך
נא . שרטו ולך . והוא אחד משלשה מקומות
שכתב האוי' לומר בלשון הליכה בלא הא'
ע"פ המסורה : אפם קצחו . רק קצחו :
וקבנו ראו' להיות רצות במלה זאת . הא' כי
הק"ף ראו' להיות צפת"ח כמשפט הכפולים
בצמן הקל שפ"ס צפת"ח . הב' . סהבית
ראוי' להיות דגישה לחסרון צית ע"פ .
גב' . שראוי' להיות בסגול לפני כמיני
לכסוף יצא על א' מארבעה פעם . אס' צנו"ן
וא"ו ולא יהי' סגול לפני הנו"ן . או צה"ל
וא"ו ולא יהי' צירי' לפני הה"א או צמו"ן הא'
וא"ו ולא תהי' הנו"ן צה"ל ולפני הנו"ן סגול' .
ובכל אלו הב' פעם נקראת האות שלפני הא"ו
בצדק שמתוך הא"ו . וכל אלו הב' פעם
נמצאים בפרשת האוינו ימצאו ונו' יסבכחו
וגו' כ' בדי' יקטי' (דברים ל"ב) . ה' . בואו

לכד זהו האות שלפניה בחולם שכל הא"ו כמו
גו' וא"ו ראו' להיות סגול לפני הנו"ן . ה' .
הנו"ן תיורה : ואם היא לכתיב האמת
יכנס

ח תרגום אשכנזי

(ד) ער נאם איהן מיט אויף דען ניפּפּל
 דש בערנש פּסגה • אין דש גפּילדי דר
 האכוועכער • כויאמי זיבן אלטערדי •
 אונד בראכטי אויף יעדן אלטאר איינן
 שטיד אונד איינן ווידרד : (טו) יעגד
 שפראך צו בלק : בלייבי היד ביא דייני
 אפּפּרן : איך וויל דארט איינר
 ערשיינונג ענטגעגן זעהן : (טז) דר
 עוויגי פּר פינטי זיך אויך צו בלעם •
 לעגטי איהם דרא אנטווארט אין דען
 מונד • אונד שפראך • קעהרי צו בלק
 צו ריק • אונד שפּריך אליא : (יז) אלש
 ער צו איהם קאם : שמונד ער נאך
 בייא ויינים אפּפּר • נעכשט דען פאר
 נעהמן אויש פּואב : בלק זאגטי צו
 איהם : וואש האט דר עוויגי גשפּראכן ?
 (יח) ער הוב זייני גלייבנים רעדי אן :
 אונד שפּראך :

במדבר כג פרשת בלק
 (ד) וַתִּקְרָא שָׂדֵה צִפְּיִים אֶל־
 דָּאשׁ הַפְּסֵנִה וַיְכַן שִׁבְעָה
 מִזְבְּחֹת וַיַּעַל פֶּר וְיֵאֵל בְּמִזְבְּחֵי :
 (טו) וַיֹּאמֶר אֶל־בָּלַק הַתִּיצֵב
 כֹּה עַל־עֲלֹתֶיךָ וַיֹּאבְדִי אֶתְּקֹדָה
 בָּהּ : (טז) וַיִּקֶר יְהוָה אֶל־
 בָּלָעָם וַיִּשֹׁם דָּנָךְ כְּפִיו וַיֹּאמֶר
 שׁוּב אֶל־בָּלַק וְכֹה תִדְבֹר :
 (יז) וַיָּבֵא אֵלָיו וְהִנֵּה נִצֵּב
 עַל־עֲלֹתָיו וְיִשְׂרָי מֵאֲבֵי אִתּוֹ
 וַיֹּאמֶר לוֹ בָּלַק מַה־דִּבַּרְתָּ
 יְהוָה : (יח) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר
 קוּם

ביאור

יבנם זרות חולס כו"פ במקומה כי ראוי
 להיות בטורק • לכן אמר רבי יודה טוב
 המדקק הראשון כי שרש המלה היאת קנן והוא
 ענין אחד עם שרש קבץ • והוא אזי ליהוד
 מצנין קל עם כנוי הכסתר כמו שפירש ר' יוד
 טבאורס שפירש אותו יבאר אותו • ורבי משה
 הכהן טעם עליו ואמר כי לא יאמר מן שמו
 שפירש או מן ובר יבדו לזווי עם כנוי הכסתר רק
 שפירשו יבדו • גם הראב"ע טעם לדביו לא
 יתכן היותו זווי כי לא ימצא כן בדביו הקל •
 (ר"ל מקור) על משקל ויפיר את השבועה (דברים ז')
 • ובר"ק במקבול (ד' קמן דף ט"ז)
 פ"ג) הלין בעדו ואמר כי איננו תפישת כי
 אחר שנמצא כן עם המקור למע לא יאמר
 גם כן עם כנוי • אמנם בדף קפ"ג ע"א לא
 יחזרה לדביו טעם אחר באמר כי אין
 זה גמון אחר שלא ממצא זה השרש •
 כי המדקקים ימלט לקבל שרשים
 מחודשים וצפירט ביהם מעטין אחד •
 ולכן אמר טבאורס טעמת מחמתיות
 האמנתיו • ואמר עוד שיתכן
 שהכו"ן וכו"ן כנוי לכסתר וראוי
 להיות יבדו הכי"ת והכו"ן דגושות
 רק שחוקל ופעל הדגש משתפין •
 כאשר מלאט ורסבה יבדו (יחזקאל
 פ"א) ששרש שבז וראוי להיות
 יבדו כמו יבדו אל (יחזקאל כ"ו)
 והיתה כנו"ן ראוי להיות בטורק
 ובאה בחולס לפי שהשורק והחולס
 מתמלטים לפעמים זה בזה כמו
 עוונותיו יבדו את השרש (משלי ה')
 במקום יבדו • יבדו עם אחד
 (אבחר ג') טחת יבדו • וכיותר
 נכון בשנים כדעש האמרים
 שגאה הכו"ן טחת את הפעל
 מלאט לשמיד מעושה (ישעיה ג')
 טחת מעושה • כי לא טעם
 (איכה ג') טחת תחמו • ולכן
 אין צורך לדגש לכא דעבור
 את הסבל כי גאה הכו"ן תחמו •
 ולכן הקוף קמושה כמשעט
 הכו"ן מן השלמים עם הכנוי
 כמו יבדו • בי גא פה השרש
 צפלישות • רק שחלפה לפ"ד
 הפעל לכו"ן • גם הכי"ת צפו"ל
 על דרך השלמים • והכו"ן
 צחולס כמשפטה לפי וכו"ן
 הכנוי בגואה צלי הכ"א או
 גו"ן לפניה • ואם כי לא
 מלאט צווי וכו"ן הכנוי צלי
 או גו"ן לפניה • אין זו
 ארת ב"ב הוואל והאווי יחדמה
 לעמיד ונעתיד מלאט רבים
 בן • גם יחדמה לחקור
 כמ"ש הר"ק • וגם הר"ק
 לא הרמיק דעה זאת צמלת
 זאת בדף קפ"ג ע"א • ולא
 שלא מלא הודיע איזה דעה
 חסר לשון : (ד) שדה צופים •
 מקום גבוה ה' טעם האופה
 עומד

תקון סופרים

מהגוס כנ"ל : (טו) אקרה-כה • כן הוא כנ"ל
 וכו"ן חסר המקף והמנייהם סברו שחסר
 המאריך ע"כ ה"י נדפס גם כמותו
 במאריך וואנט צר"ל וכו"ן ולח"ל
 ובמ"ק גם במאריך ע"כ חותמי
 והבאתי כנחמיה • (ד"ל) • גם עם
 ממתה ש"י נדפס אקרה
 במתכא וכלל מקף • וכן הוא בחכ"ד
 כ"י יסן על קלף : (טז) ויקר •
 הקו"ף דגושה • (א"ח) : (יז)
 עלתיו • שפיר ישר (הוא מונח)
 ענין

שפירש או מן ובר יבדו לזווי עם כנוי הכסתר רק
 שפירשו יבדו • גם הראב"ע טעם לדביו לא
 יתכן היותו זווי כי לא ימצא כן בדביו הקל •
 (ר"ל מקור) על משקל ויפיר את השבועה (דברים ז')
 • ובר"ק במקבול (ד' קמן דף ט"ז)
 פ"ג) הלין בעדו ואמר כי איננו תפישת כי
 אחר שנמצא כן עם המקור למע לא יאמר
 גם כן עם כנוי • אמנם בדף קפ"ג ע"א לא
 יחזרה לדביו טעם אחר באמר כי אין
 זה גמון אחר שלא ממצא זה השרש •
 כי המדקקים ימלט לקבל שרשים
 מחודשים וצפירט ביהם מעטין אחד •
 ולכן אמר טבאורס טעמת מחמתיות
 האמנתיו • ואמר עוד שיתכן
 שהכו"ן וכו"ן כנוי לכסתר וראוי
 להיות יבדו הכי"ת והכו"ן דגושות
 רק שחוקל ופעל הדגש משתפין •
 כאשר מלאט ורסבה יבדו (יחזקאל
 פ"א) ששרש שבז וראוי להיות
 יבדו כמו יבדו אל (יחזקאל כ"ו)
 והיתה כנו"ן ראוי להיות בטורק
 ובאה בחולס לפי שהשורק והחולס
 מתמלטים לפעמים זה בזה כמו
 עוונותיו יבדו את השרש (משלי ה')
 במקום יבדו • יבדו עם אחד
 (אבחר ג') טחת יבדו • וכיותר
 נכון בשנים כדעש האמרים
 שגאה הכו"ן טחת את הפעל
 מלאט לשמיד מעושה (ישעיה ג')
 טחת מעושה • כי לא טעם
 (איכה ג') טחת תחמו • ולכן
 אין צורך לדגש לכא דעבור
 את הסבל כי גאה הכו"ן תחמו •
 ולכן הקוף קמושה כמשעט
 הכו"ן מן השלמים עם הכנוי
 כמו יבדו • בי גא פה השרש
 צפלישות • רק שחלפה לפ"ד
 הפעל לכו"ן • גם הכי"ת צפו"ל
 על דרך השלמים • והכו"ן
 צחולס כמשפטה לפי וכו"ן
 הכנוי בגואה צלי הכ"א או
 גו"ן לפניה • ואם כי לא
 מלאט צווי וכו"ן הכנוי צלי
 או גו"ן לפניה • אין זו
 ארת ב"ב הוואל והאווי יחדמה
 לעמיד ונעתיד מלאט רבים
 בן • גם יחדמה לחקור
 כמ"ש הר"ק • וגם הר"ק
 לא הרמיק דעה זאת צמלת
 זאת בדף קפ"ג ע"א • ולא
 שלא מלא הודיע איזה דעה
 חסר לשון : (ד) שדה צופים •
 מקום גבוה ה' טעם האופה
 עומד

תרגום אשכנזי

במרבר כג פרשת בלק

קדם בלק ושמע האומרים ערי
 בני צפר: (א) לא איש
 אל יכוב ויבד אדם וירחם
 והוא אמר ולא יעשה ודבר
 ולא יקימנה: (ב) הנה בנה
 לקחתי ובהך ולא אישכנה:
 (ג) לא יהיבם און ביעקב
 ולא

וואללאן • ? בלק ! מעדקי אויף !
 זאחק צפור • הערי מיר צו !
 (א) נאמט איומט קיין מענטש • דש ער טרינג
 קיין זאחק ארמטש • דש ער זיך בענקי :
 זאללטי ער וואואל שפרעכן • אונר
 ניכט מוהן ?
 זאללטי ער רעדן • אונר ניכט האלמן ?
 (ב) צום וענגן האבי איך בעפעחל •
 ער האט גזענגט • איך קאנטש ניכט ווערן :
 (ג) ממן שואמט קיין אונגליק פיר יעקב :

תקון סופרים

ביאור

בעיני • (א"ת) : (יה) ושמע • הש"ן צוואל
 פח"ח • (א"ת) • וז"ל מנחה שי בספרים כ"י מדויקים
 הא"ל במהרי"ך והש"ן בחס"ף פח"ח וכן כתוב בכלל דף
 סיג (פ"א דגום קטן) ובמסורת ה' קמ"ז וסימון קוס בלק
 ושמו • קרב ארה ושמו דואחוקן (דברים ה') • ה"ה
 ה' און דמלכ"ס (ב"י"ט) • וחבר דישעיה (ל"ה) ה"ה
 אלהי און דלויאל (ס') • ועלן הא"ו מחוגה והש"ן בחס"ף
 פח"ח כן כתוב בספר דקדוק יאן פכל • וכן מלאה בתל"ף
 יאן כ"י על ק"ף • ואף כי לדעת המדקדק ר' זלמן בעל
 זיך מקום למחז זה על פי כלל אשר חדש בחמשה קלה אכ"י
 שחתי לאל מחזו בכל מקום אשר יאן לחלוק על נוסחאות
 ישנות • רק אח בריתי אשומר לנוסחאות הכן בלי לשנות
 אף קדו של יוד' מהן • אך בכל מקום שיש חילופי נוסחאות
 בין הספרים הקדומים • והא"ת והש"ן אריעו •
 אחר דרבי לבקש לי איהו הכרעה בספרי הקדוק
 הקדומים לעבור מהס' • ובהעורר אעור עורמקע ב"ק
 מדבריו • כי גדול ברו דקדוק כאשר קדמונים :
 (ד) ויכוב • ה"ן דגושה • (א"ת) :
 ב" כי

עומד לשמור אם יבוא חיל על העיר :
 דאוינה ערי • פירוש דבי • וכן ועדיכס
 לתבונן (איוב ל"ב) פירוש לתבונן דבריכס :
 ויחן שהס מלשון עידו לבלום (תלים ל"ב)
 שפירשו פיו ולפיכך יקראו הדברים כן • ואפשר
 שהס משרש אחד • והחסם דבי וזה פירוש
 בעיני אל כלומר שאינה חלי וכן אמר כמה
 עדיך תחמה (מיכה ד') • (הר"ק בששים שרש
 עד) : בנו צפור • ה"ו מסמת כמו
 למעט מיס (תלים ק"ג) : (א) לא
 איש אל יכוב • זה לשון המעתיק • מס
 כזו כונה על נושא הטוב המדומה ובלתי קיים •
 כמו תומלתו כזבה (איוב מ"א ב') מחסה כז
 (ישעיה כ"ה י"ז) אל תכזב בשמחתך (מ"ב
 ד' י"ז) הרטן אל תוליד בלתי תומלת כזבה •

תקוה לדבר שלא יהי' • כל האדם כזב (תהלים ק"ו י"א) כלומר שאין צו טוב קיים ונאמן
 כלל : וגם נחמה מופל על השחנות הטעם והשתקפה ממדה למדה סכנדה • בגון מן הריעה אל
 הסוכה • וינחם ה' על הרעה (שמות ל"ב י"ד) או להקץ • ומחמתי על הסוכה (ירמיה י"ח')
 זכן מן היגון אל הרעיו כמו וינחם יאחק אחרי אמו (בראשית כ"ד ס"ז) לבחם כל אכלים (ישעיה
 ס"א ב') מעתה יאמר לא איש אל שידבר טוב על גוי ועל ממלכה ובלבו שלא לפגמו • ולא כן
 אדם שיועמק מענה לענה בהשחמת הרטון • ועל הדבר המוליד תוחלת מדומה • יאמר בל"א
 מריגן • ותמדת הלב מענה לענה בלא זך אנדרש גזענקן • ע"כ לשון המעתיק • תהוה
 אמר ולא יעשה • לשון חמי' ושב על אל הכוזב • ופי' האם אל יאמר דבר ולא יעשה :
 (ב) הנה בנה לקחתי • לבדך אחס • והוא מקור • וברך • שב אל הבס שהוא בך אחס :
 כבר ואחנה הכרעה לא אישכנה • וברך הוא פעל עבר : (ג) לא יהיבם און ביעקב • איש
 רוצה לעשן אף בשון חוטאין כדכתיב וי"א און ולא יחזובן (איוב י"א) • ולא הביש • הסוכה
 אינו רוצה להביע • כן פי' רש"י והרשב"ם • ומה יפה הוא פי' הרלב"ג פה בהמשך הפסוקים
 פי בחמלה אמר לא איש אל יכזב וכן אדם ויחנחם בלי סבת העון כגורם לבחם כמו פתח
 ארבע אבר על גוי ועל ממלכה לבחח ולכסוע ועשה הרע בעיני בלתי שמוע בקולי ומחמתי על הסוכה
 אשר אמרתי להיטיב אותו (ירמיה י"ח) • הרי שהוא תמנחם לפעמים גם על הטוב אשר יעדי •
 וזה לוי שכל דבריו הם על חמ"י • רק צדקוס שמועה יקיים • בלי צעול • ויוסדך אחרי הכה
 בך לקחתי וכבר בך אחס ולא אוכל להשיב • ואם כי צדנת העון ינחם סכנחתו • לא הביע
 און ביעקב • כי לא חטא עדיין לפניו מעת אשר לקחתי לבך אחס • וכתב עוד כי אלי מוזאת
 חמלה למד בלק לפתח גני מוחז לזאת בישראל • פי כן העיר הכתוב סן הנה ה"ל לבי ישראל בנב"ל
 בלעם

תרגום אשכנזי ט

מאן ויהט קיין עלענר פיר ישראל :
 דר עוויגי . זיין נאמ . איזט מיט אהם -
 העלט קעניגליכי רעוידענץ ביים אהים :
 (כב) ריא סאכט . ריא אויש פצרים זיא
 גפידרט .
 האמט איינש ריאט האכשמרעבנדיגוואלט :
 (כג) ווירד יעקב הילפט ניכט צויברייא .
 אהרונגש קונשט ניכט ווירד ישראל :
 יעקב אונר ישראל ערפארדן צור צייט .
 וראש אידרנט ווענן נאמט וויל ווירק :

במדבר כג פרישת בלק

וְלֹא דָאָח עָמַל פִּי־יִשְׂרָאֵל
יְהוָה אֱלֹהֵי עַמּוֹ וְהַרְוַעַת מִן־קֶדֶד
בּוֹ : (כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם
כְּתוּעַפַת רָאֵם לוֹ : (כג) פִּי
לֹא נִחַשׁ פִּי־עַקֵּב וְלֹא קִסַּם
בְּיִשְׂרָאֵל פִּעַת יֵאֵמֶר לִיעֲקֹב
וְלִישְׂרָאֵל מִן־פִּעַל אֵל :

ה

ביאור

ב'עס (במדבר ל"א) . ולא מלאט זולת זה :
 עלתו על דבר הוספה היא . והנה עס ל'
 דבריו ערבים . עס'ו עז פה מנהגו לפרט
 ע"פ שסומו . יעש אל הדרוש לפרט על פיה
 המשך הפסוקים . ויותר נראה לפרט און
 מלשון שבר ועבר ויגיעה . וכן עמל . אחז
 הוא בעיני זה . כמו שכתב הר"ק במרשים
 שרש און . והציף עס ראי' משפוח ויהבס עמל
 ואון (תהלים ז') . ומשמיע און מהר אפרים
 (ירמיה ז') . וכן פי' רש"י עס און . שבר *
 וכן כי לא יאל מעבר און (איוב ה') ופי' שם
 רש"י מלשון שבר . ועפ"י יחוד הפסוק הזה
 לפלפלו מלצור נאות . הכה בך לקחתי (קבלתי
 כדלתי לבדך אותם) וברך (אותם גם הלא)
 ולא אשיבם (לא אוכל לצורר ולהפיש מיס
 ברכתם) . לא הביע (הביע) . והוא הנביא
 הרואה העתיד כמלי היום) און (שבר ועמל)
 זיעקב . ולא ראה (הרואה צמראות אלהים) עמל
 (יגיעה ושרענות) בישראל . ה' אלהיו פוח
 (להכלו מכל רע . בעיני סנאמר כי אתך אני להלך באם ה' (ירמיה א')) . וכן הועתק
 בל"ה : ותרועות . לשון חבה וריעות כמו רעה דוד (שמואל ב' ט"ו) למרעבו אשר רעה לו
 (סופטים י"ד) והוא כפל מליצה ה' אלהיו עמו : (כב) כתועפות . לשון חזק . ולדעת
 רש"י אינו אז מלשון תנועה והתעופפות כי ההתעופפות בגובה הוא תוקף רב . וכן הועתק בל"ה :
 (כג) כי לא נחש . אינם צריכים לנחש וקסם לדעת ההתירות . כי בכל עת יאמר להם ע"י
 נביאי אמת מה יפעל אל . ומלת קעס ביארו בכל עת . וכן מלה פעל בלשון עבר כדרכי
 השירים לדבר עתיד במקום עבר וגם להקד . ויותר טיך זה פה בגזירות השם והבטחתי
 שאין לספק בקיומם . כמו שאין לספק באמתת מה שעבר (חזן צעת אשר יגרום הפסוק שפירא
 שפתחנה הכבדעה הטובה . ובאמת אין השינוי רק פל המקבלים שאין להם סכנה לקבלה) .
 והגבון כפי' הרמב"ן כי בעבור היומו קוסם ובלק שלח לו לומר כי ידעתי את אשר תברך בקסמך
 מבורך וקסם תאור בהם יואר ושלה לו קסמים על כן אמר לו אין מהם זיעקב להרע או להפיש
 להם ולא אקס בישראל מדק או מועיל כי בכל עת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל אל בהם כי
 מי עליון לא תלא הרעות והעוץ כי חלק ה' עמו אינם צמחשתל וכוכבי השמים וכסליהם מידק
 להם אדם בקסם ותהי כבויס . וכן הועתק בל"ה : כמז' . עס כן פס נקודות ונעתק
 כולו פתח גדול חפרי העי"ן עהיא גדונית :

תקון סופרים

(כג) כי לא נחש ביועקב' ביוחלמי טרק בזה אשה איו
 ר' לוי כל המנחם סופו לבוא עליו וזה טעמה כי לא
 נחש זיעקב כי לו נחש משמע דרשים לא בל"ה כמו
 לו בואו אל און זה מן ס"ו דכתיבו בל"ה וקריין
 בוא' . וכן בכללי טרק ארענה נדריס טרין והא כנמ"ד
 אלף כתיב ומשני אלף מזה כנגד מזה * (מ"ט) .
 ועיין מה שכתבתי בפרשת נשא בפסוק ויבי ביום כלות
 משה דבר נאה ומחקל על הדש של חיל כלת כתיב
 חסר גלד הבורות והספרים המדויקים שבידו . וכן
 בכל ביואל צום . עס הראמי כי אינם מחבדים צום
 למטות שלג . והדש והמטות דקו יחדיו : מה-
 פעל . כס"ה כ"י הקעס כס"ה וכן נראה מחילופי
 הדשום טוה דעת כן אשר חף ברוח הספרים הקעס
 בעי"ן וכן מלאתי בחילופים כ"י לבן אשר . (מ"ט) .
 ונראה לי בכונת המשיינים הקעס כס"ה היא להסתר
 מתיבוב הקעמים פס מלה אל . אך טענה הוא ביד .
 כי כלל הוא בדקוק שכל . חקס שמהל האשון' היא
 קעס ומסיק אין מוד לכוות נסוב אחר . כי לא מחסיקין
 קעס בין כ' החינות וטוב לא יבד קרוב הקעמים על
 הקורא . וכאן הואיל שמהל פעל היא בעתה שיה
 מן הקעמים המסטיקים . אין מוד למה נסוב אחר .
 א"ש גם בחרך כ"י ימן על קלף הקעסא בעי"ן :
 כה גם

תרגום אשכנזי

(ט) ויחי! דש פאלק!

ויהי דר לעווי ויך ער העכט

היה אין לעאפארד ויך אויף מאכט :

לעגט ויך ניכט ווידר הין

כי ער רויב פד צעהרט

אונד דר ערשלאנגן בלוט גטרונקן :

(כ) בליק שפראך צו בלעם :

דוא דש פאלק ניכט פד ווינשן ווילשט

זה ועני עש וועניגשטש ניכט :

(ג) בלעם אבר אנטווארטט אונד

שפראך צו בלק : האבי איך דיד ניכט

גזאגט • וואש דר עוויגי שפדיכט •

דש מוז איך טוהן ? (כ) בליק

זאגט צו בלעם : קאמט • איך וויל

דיך נאך אן אייגן אנדרן ארט מיט געהפן :

במדבר כג פרשת בלק

(כ) הן עם בלביא יקום וכארי

יתנשא לא ישב עדי אכל מרף

ודם חללים ישתה : (כ) ואמר

בלק אל בלעם גם קב לא

תקבנו גם ברה לא תברכנו :

(כ) וען בלעם ואמר אל בלק

הלא דברתי אליך לאמר כל

אשר ידבר יהוה אתו אעשה :

(כ) ואמר בלק אל בלעם לכה

גם תקחך אל מקום אשר

אולי

תקון סופרים

(כ) גם • דגש • (ח) : תקבנו • הקיף
בשאל קיז • (ח) : גם • דגש • (ח) :
(כ) גם • דגש • (ח) : וקבתו

ביאור

(ב) הן עם בלביא יקום • רמו כי ינאח
פלבי בענין והקרוב אל הדעת כי על הדבר הקרוב
ידבר כמו מלחמת מדין שלא נשמע מלחמה כמה
שלא בעד מארע ישראל אחד ומתו מחסה מלכים

ונשע אדם אשר לא ידעו מחשב זכר היו שלשים ושתיים אלף : מרף • עניינו בלקחה בחטיפה
והבטחה בנתיחה : ודם חללים • המלקוחות ואת כל מילם : (כ) תקבנו • סוקלה בניית
טהובת הראוי לכה זה לחסרון ביות ע"פ • והדגש עקוביף יורה לדעת קצת מוקדקים על
חסרון בניית שלאחריו • וקצתם ימאנו לומר שיורה הדגש על חסרון אות שלאחריו לכן יאמרו
שכחו לחסרת • וכבר הגדתי דעתי בזה למעלה במלת אקב • וכדעה לי עוד לומר באופן יותר
קלות • כי בין במלת אקב וטון במלת תקבנו הדרש נקב • ונא הדגש בקוביף לחסרון המ"ן פ"פ •
ויבין ב' בשרשים נקב וקבב מורים על ענין אחד • וא על עניינים קרובים זה לזה • וכן בברכת
השם מתוך ונקב שם ה' וגו' בנקבו שם יומת (ויקרא כ"ד) והם משרש נקב • ושם ששם הוא
מלשון פרישה • מכל מקום גם המרישה של שרש זה הוא לבנאי כי אינו חייב עד שיפרש ויקלל •
יש לתמוה על הרד"ק שהבדיל תחת אקב אל שרשי הכפולים (במכלול ד"ק דף קע"ו ע"ב ובשרשים
שרש קבב) ובתב טס במכלול שהדגש הוא לחסרון אות שלאחריו ע"ד שרש המדקדקים שיאנש
מסבכים לזה • גם הוצרך להוציא ממשקלי רוב עתיד' ביון הקל המכפולים ולשמו בין המעטים
המתחמים מרדכי פציריים • מדוע ירחק לומר משרשו נקב • ונא מלת אקב גם תקבנו על כיון
ממשעו חסרי פ"א שינא דגש ע"פ • כאשר באחת זכו לדעת אביו רבי יוסף קמחי בכל המלות
הדומות לו במשחנות ממשקלי הכפולים • כמו ויחיהו אחו (דברים ט') ויש וישק (ירמיה
פ"ט) וישם הבנה הכיח (בראשית מ"ט) ולא יים (תהלים ל') ולא יים (דברים כ') שרשם נכת
ששם נחם נחם • וכן במלת יקב אמר שרשו נקב • כאשר הביא דעתו הרד"ק בנו
במכלול (ד' קטן דף קע"ו ע"א) • ואם לא הסכים לדבריו כי לא ראה להרבות שרשים שיאנש
ממאיים • כמו שרשי נחם נחם נחם • מדוע החזיק השרש נקב אשר נמצא במקרא על כוונת הקללה
כמו ויקב טוה פתאום (איוב ה') ויקב אוררי יום (ס ג') • והוא בעלמנו מניין שרש נקב •
ולמה לא יציר להם גם מלת יקב ויקבני • ואולי היה לו לזרז לחבר המקור והעתיד יחד מגזרות
מתחלפות ולומר קוב (מקור מגזרת הכפולים בשקל קוב) לא תקבט (עמיד מגזרת חסרי פ"א)
גם לחבר טה אקב עם לא קבה שהוא המכפולים • ואנשם הגה קלאנו יקב יקב (ירמיה ח') •
שהמקור מתי פ"א אל"ף והעתיד מגי עי"ן עוברו להם יחדיו במ"ט הרד"ק עלמנו בשרשים שרש

סוף

תרגום אשכנזי

פילליכט גפעללט עש גאט * דש
 רוח מיר עש פאן דא אויש פך
 ווינשעפט : (כח) בלק מיהרמי אלזא
 דען בלעם אויף דיא שפיטצי רש פערד *
 ווא מאן דיא אויש זיכט נענן דיא
 ווישטי צו האט : (כט) בלעם שפראך
 צו בלק : בוואי מיר אלזייד זיבן
 אלטערי * אונד שטעללי מיר זיבן
 שטירי אונד זיבן ווידרר הער : (ל) בלק
 מאכטי עש זא * וויא בלעם גזאנט *
 אונד בראכטי אויף יעזן אלטאר איינן
 שטיר אונד איינן ווידרד :

כד (א) דא בלעם אכר נגזאנט
 ערקאנטי * דש דר עוויגי גוט
 פינדי ישראל צווענגן * זא גינג ער
 ניכט מעהר * וויא ביז הער * נאך
 צויברגויכטן אויש * זאנדרן וואנדימי
 זיין גויכט גראדי צו דר וויסטי :
 (ב) הוב זייני אויגן אויף * אונד זאדי
 ישראל גלאנט נאך זיינן שטעמטן *
 דא קאם איין געטליכר גייסט אויף
 איהן : (ג) ער הוב זייני גלויביגס רעדן
 אן אונד שפראך :

במדבר כג כד פרשת בלק
 אוילי יישר בעיני האלהים וקבתו
 לי משם : (כח) ויקח בלק את
 בלעם ראש הפעור הנשקף על
 פני הישימן : (כט) ויאמר בלעם
 אל בלק בנה לי בזה שכערה
 מזבחת והבן לי בזה שכערה פרים
 ושכערה אילים : (ל) ועש בלק
 כאשר אמר בלעם ועל פר ואיל
 במזבח : כד (א) ורא בלעם
 כי טוב בעיני יהוה לכהן את
 ישראל ולא יהיה כפעם בפעם
 לקראת נחשים וישת אל
 המדבר פניו : (ב) וישא בלעם
 את עיניו ורא את ישראל
 שכן לשכמו ותהי עליו רוח
 אלהים : (ג) וישא משלו ויאמר
 נאם

ביאור

סוף : (כו) וקבתו * מעלי הטל מנחן
 הקל לנכה עם כמי הנסחר * ותיאורו וקמת
 אזו * והוא עבר המהוקד לעתול פי' ה'ו
 הכואלי'ת ועירושו כמו ותקנמ * זא נמקס
 הכווי : (כח) הגשקף * עמן הגזיה
 והבטה * ולא נמלא בנכון הקל לפי שהעמד
 במקום גבוה ומצד הוא נמקף למיטיים אליו :
 הישימן * עס נגד מעינין קללה :

כד (א) ולא הלך בפעם בפעם
 לקראת נחשים * כי כפעמים
 הראשונים היה מנחם ורואה לקלל אותם בנחם
 והיה השם זא אליו בדרך מקרה לא בזכותו
 לכבואה ולא ממעלתו שהביע אליו * ועשה כאשר
 נאמר כי לא נחם בעקבו ולא קסם בישראל להרע
 או לקטיבו להם היה הנמסים ולא הלך כפעם
 בפעם לקראתם אזל עס אל המדבר עמו אשר
 ישראל עס שראה אותם וימן להם כפעם שחיל עליו הדבור מאת השם וכן היה לו על קו אשר ותהי
 עליו רוח אלהים כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היא לנביאים כמו שאמר ותי ימן כל עם ה' כביאים
 כי ימן ה' את רוחו עליהם (במדבר י"א) ואומר רוח ה' אלקים עלי (ישעיה ס"א) ועל כן קרא
 פגמ עקב שחע אמרי אל כי ביהו הוא : (ברמב"ן) : (ב) שכן לשכמו * ראה על שנת
 ונשק

תקון סופרים

וקבתו לי * כחזק יסן כתי' על הקף הכעס חלרע זחלת
 וקבתו וכחוב עס בגליון רחיק חלרע * אזל בכל הספרים
 החזקיים הוא חלרע * וכן חספשו להיות נכסב אחור ומתי
 קיורו הגניבה של י' ויש לבניה קנת רח' מן בדרק נחכלול
 (דפוס קסן דף ו' פ"א) שמונה עס ה'ו'אדס מן הכלל
 שאינס נכסב אחור ולא מנה זה בהדייה * וכחז סס ר'
 אל'י בתור כבהותיו וזל אל' פסק לי אס הביא את
 כל ה'ו'א' מהכלל או זקנתן אן מחחר שלל כתב דומיהס
 נראה שהביא את כולן עכ"ל : (כח) ויקח * הקי"ף
 דגושה * (א"ת) : (כט) ושבעה אילים * בחיזקן
 ס"ח יסן אילס ל'א איליס דראש הפעור מלא ע"ז וזה כדור
 מן הסעור' דמלא וי"ד קדומה וחסר וי"ד בתראה עכן מחסר
 כדור חזיה ד' מלאים דמלאים בתרין וידן' וכל שראח ואין
 באילס אילס חסר וי"ד בתראה ומלא וי"ד קדומה ואין
 זה מן הארבעה וכן חסר הרמ"ה ז"ל * (מ"ט) :
כד (א) וישא בלעם את עיניו * כעטר הזוהר
 פ' בלק עיניו כתיב ההוא עינא בישא וכי' וחינו כן
 במסרים סלנו * גפ לא נחם בתמרה גדולה עס החסרים
 י"ד גזאנט ריבוחא קריא וכן כתב הרמ"ה ז"ל וישא
 עיניו וירא מלא חרין וידן' וכל עיניו באורייתא דכחא *
 מ"ט

תרגום אישכנזי

שם המדינה שלכם ואזן בעור :
השפיריכם דב פאן שאר מוכתינו אויניש :
(ד) זת שפיריכם דר הערר געמלוכר
ואריק :
דער קרישטיג ד' אלטעכטיגן שוואק
וינאמלנדי . מיט אמפן אויגן :
(ה) וואס זיצן ווער דייני געזעלטי בעקב
דייע וואסגונן . ישראל !
(ו) וואס זענע לאנג נעטרעקט :
דייע גערטן א' פלוסי .
דייע זענע טאמ עטען געפלאנצט
דייע צערן א' וואסד :

צמדבר בר פישת בלק

נאם גלעם גנו בער וואס
דיבר שחק העין : (ד) נאם
שפע אמרי אל אשר מחזה
שמי יתור נפל וגלוי עינים :
(ה) סדמבו אתה יעקב
משפנתה ישראל : (ו) פנולים
נפיו פנתה עלי נהר פאהלים
נמע יהיה בארזים עלימים :

ביאור

הנה עוקב נלמנו וזמן מעורבין : (ג) נאם :
לשון דבור ולא מלאכוהו רק אהל כלאה גם כש'
קלים ז' סמיים ופעם אחת כש' השלי ופעם
אחת בדברי הימים טמם הם המכרז ברום
קרקס . גם לא מלאכוהו רק במשקל זה . און
עמם אחת בלשון עמדי וינאחו נאם (יחמה
ל'ג) . וואלי הוזל פ' מרדכי הסליה היא
לדבר בלשון נוכל על : לשון לטן לא אשה
ידברו או יוארו נאם . ולכן התרעם ירמיה
בגדיו על כבדו פסקר ואמר הוקחום
לשכם וינאחו נאם . כדי להטעות את

תקן סופרים

(חיים) : (ג) בניו . הכילה דגושה . (א'ח') ז'
בער . כהעקב סלנו בער ייחלמי בעבר וסן נחלקו על
אזר : סקמקוד דכר נחמיו כל הארץ בריש פרחא .
(ח'ט') : נאם שפע אמרי אל עיין ח'ט' צפ' וירא
נעשוק וירא אלהים אל אבמלך : (ד'ה) מה-פבו . גרין
לחיות בראש הדף כ-זוהו ח'ט' של ב'יה שפ' . (א'ח')
וכ' כל הקורים כפחם ויקר בעקרות חמה-שטין
כחלוק מואל שלחך פירש כי חלא ובהעקב חסיראם
פשו ח'ט' רחמי וסן רחמי בנוסח אחד כ'י מואל
בתי'ם רחמי ובחוקן ס'ח' יטן . אב'ל אויכו כ'נמרים
אל' כמסורה סלנו פי אס מ'ש שלטני . (ח'ט') ז'
(ו) ה' . חקק קפן . (א'ח')

ישראל שחמתי כי כולות אמת פיהם נשמעם מהם הלשון המיוצר אל הכפאים : שחם . צ'יין
יחיה . ולא מאל עור. בקרבא . רק ח'ל' הכחמקו צו בלשון פחיהה כדי שיטחוס וקחוס וינוב
(פ'י' ק' ס'ט' ע"א) וכן ביאורו כאן פתוח העיין לראות מראות אלהים . וכן תרגום אלקולם
השקד מה : וכן הועתק בל"א : (ד) שפע וגו' יחמה וגו' . כל זה דרך הכוונה המאמר
לליבו התקדמי פמונה לנגד עיני דמחה וקול אשמע (ח'ז' ז') : גבל וגלוי עינים . ר"ל לא
פיה צו מה לעמוד בעת הקבלת הכוונה כי בטלו פשטו הכוונות . כהנן ועם זה עיני סלנו גלויים
לראות בחמה הכוונה . גם כי כן היה דרך המחנאים סחי כופלים לחרץ נדמול ההרגשות
התעשים . רק עיניהם היו ממוקס : (ה) קבו . פעל עבר מחשקל פעול . כי העבר מכיין
הכל יבא על ג' מחקלים . פ'ל' (הוא המנודר קנכה) פ'ל' . כמו ח'ט' צבת יעקב (בלאשית
ל"ד) לקסב דב'י' (אב' כ"ט) . פ'ל' . כמו ולא י'ל' פשה (שמות ח') ולא י'כ'ל' (סס ח') .
פעל דק כאלמים רחמי לבית ס'ו'ו' האחת לפרש פחיה עי'ן העעל . והשנית ו'ו'ו' המסך
אז כי פתחך לשמחם ו'ו'ו' המסך . ראוי להיות פ'י'ו' לפגיע ו'ו' עי'ן הפעל בתנועת פמול .
ויבארה העי'ן תנא . מנועסה על פ'ח' הסעל כמכא כמו כי י'ו' עיני (פמול א' י'ד') . ומלח
פשו מופקת עמסה סבו אהלדי ועטו משתבחי : (ו) בגוהלים גמיו . לשון פגיעה ומתסיה .
פשו מ'ג'ים-פ'ארינו גממנו לנענת למרחוק . וכוה חכין פפעל דהג' ח ס'י'ת לחסרון ו'ו'ו' הארם .
פלא כמסרה פה ה'ט' למ' הארץ בקשטנו מה למ' ה'ט' . כי באה הו'ו' תחתי' . וכוה ע'ד
שקלמים : פשו גרש פסה לארץ כי י'ט' צו (תקלים ל'ו) ומאלנו ג'כ' מר' ח'ט' צו (דברים ל"ב) .
עלי גוה : אהל כבר : בארזים . לדעת הארץ הוא לשון אהל כי מאלנו לשון נעיעה באהל .
ימע-אקלי-אשטו (דניאל ו'א) . אך לפי גלא מאלנו הריבוי מן אהל רק בחולם האל"ף לכן
נשמע וואה פחיהה רמ' ז'ל' . ועם כי לדעת הגלון פא על משקל בקר בשם סהרדים מהם ג'קרים
ק'צ'ים . אב'ג' סלח . אהל לא מאלנו ככל האקרא כמטויי היחד ונדביוו רק בחולם . ועי' רמ' ז'

חרגום אשכנזי יא

(1) אויש ויינן איימון ריזלע וואסר •
 זיין זאמן פעללעט אין פייכטן באדן •
 מעכטיגער אלש אנג ווירד זיין קעניג •

במדבר כד פרשת בלק

(1) יל-מים מדליו ויהוה
 נמים רגים רגים מאנג מלכו
 ותנשא

ביאור

ז'ל מלשון מר ואלהות (תהלים מ"ה) •
 ולי כראה עוד ראי' לפר רמ' מהמקד' המאמר
 שלפניו ושלחמיו • נבנת עלי כנר • מארזים
 עלי מים • טהם מיני נטיעות • וכן שירשהו
 הראצ'ע וברפס"ס וברד"ק • וכן חרגמו
 אקלום • וכן כוועחק בל"א • (1) יל
 מים • עיני הגרה • וכוא פעל עומד • ולעת
 הראצ'ע מלת מים פה הוא לשון יחיד • כמו
 מי נדה לא זרק עליו (במדבר י"ט) • ועס
 כי דברו נכונים בעסוק קבוא • הנה כאן
 אין לורך לזה • כי בנאל הפעל קודם השם לא
 ישיגה לא על המין ולא על המסדר כאשר
 כחצנו בעקדה • מדליו • הראצ'ע פי'
 לשון ענפים גבוהים כמו בצל דליותיו (יחזקאל
 י"ז) • וכן ברד"ק מפרש דלה כתב שאפשר
 שהוא מענין זה כלומר מתחה ענפיו יזלו מים •
 אך אין משפט יז' תי' המורות על הריבוי
 להשמע • גם כונת המליצה הזאת נעלמה ע"פ
 פי' זה • והנמון כענת הרד"ק ורש"י שהוא
 מענין כמר מדלי (ישעיה מ') • והוא הכלי
 שטובצין בו מים • (ועס כי איננו על משקלו
 כי משקל שדי קלי ירי בהסכמם אל הכנאים
 טאגר ושנית ידיו (דברים כ"א) צמיר"ק ע"פ
 או צטג"ול כמו ידיו מנאל (הושע ב"ד)
 וככוונה כי ארצ' השבע מים • עד כי הכלים
 פשוטצין צהם מים לא יחרנו מאוכר המים •
 ועל זה תסוב כפילת המליצה וזרמו צמים
 רבים • וכן כוועחק בל"א • וידם מאנג
 פלכו • התנבא על שאלו המלך הראצון של
 ישראל שקודם זה לא היו רק שופטים • והוא
 ינצח את אבג מלך עמלק • וקראו צממו טרם
 האלולו כאשר מנאלו סבתנבא ישעיה ואמר כה
 אמר ה' למשיחו לברפס' (ישעיה מ"ה) והוא היה
 קרוב לנ' מאות שנה קודם מרפס' • וכן היה בן
 מלד לנית דוד יאשיה עמו (מלכים א' י"ג)
 פגמארה נבואה זאת לירבעם כשגש מאות ועשרים

תקן סופרים

(1) יול • צמ"ג וצמ"ק צע"ה • (ד"א) • וכן
 הוא בכל המדויקים וגם בחי"ך עם מים • גם בחי"ך
 כ"י יסן על קנף • אך הואיל והא"ח לא קיימו
 צמ"הים מחקים הדרך קיים מתחה זכותו כי צא אחריו
 דגם לחסרון טוין ס"א פעל שטרש נול • טל
 קמססס לנח אחר המתב • נראה שהוא מכלל התנאים
 הורים המתחיים אולו סוף פ' צראשיה (כאשר
 פסחאיו טע לשון) • גם בעל מ"ש לא הכירו • ואף
 כי נדעם בחי"ך עם מ"ש המתב הזה • אין זה ראי'
 שדעה בעל מ"ש כן הוא • כי הוא לא הדסים החי"ך
 הכוא • רק נדעם ע"י ה' רפאל קיים צאז"לה רפאל
 מתנבוא ויתר מן משה שנה אחרי מות בעל מ"ש •
 וכדומה האוא חזר אל החי"ך הים ס' מ"ש • ונבואת
 פהחי"ך הזה נדעם טלח הצנבאה • כאשר עוררתי עליו
 צמ"ה מתקומה • ולכן הואיל ואלו שני העמודים אשר
 כל הנבואה החי"ך נשטנו עליהם הנה הא"ח והת"ם לא
 הוכירו דאת מתב כור הוא ולא קיימוה • לא אירא מרצנות
 הפסרי' אשר יסתארו עם הנבואים לאמר שבהיכוס צקידה
 יכה • ונבואת פישטו בעורים קיר • כי כל אחד נסמך
 על האמת שלפניו אשר יאמר עליו כי הוא"ח אין עוד אחר
 משפס כוהו • וכולם חונכו מתנבצת החי"ך מתרע גדול
 צראצון אשר נדעם צריציאה שנת רש"ע"ה הכוננירני
 גם המאמן האודקדקים האחרונים לא יאצ"ה • אשר אמר
 מחדשים • כללים מתודשים • מחדשים ספרים •
 חדשים נבקים • זה קורא זה שנה • זה סותר זה
 צנה • עד אשר מלאו פני תבל ספרי הנדקוק עד אשר לא
 ידע הוזה למלאות ידו ללמוד לשון הקודש אינה יסבה לאן
 האור הגדול הזה בעל אר תורה אשר בערת למות נשנו
 לבחט רגלי מודיעה למדינה • ועבר ימים והוהר • למען
 תסגו הספרים הקדושים • ספרי ספרד כוונני די הנבואים •
 וספרי המסורה הכוזבים האוברים • וספר עזרא • וספר
 הל"י • וספר כתב איש רבי הכוכב הוהר רבינו מאיר
 הגוי חסילנפלו ז'ל • על אלה צנה יסודות ספר • ולא
 הגי' טום קודוה או מתב אפילו קוואל י"ד כי אש ע"ס
 הספריים האלה • כי לא ענה חלבו ויגה בני איש בכללים
 מחדשים וסבחה גדולתו וצבורה גדל לשמים ותלויות על
 צליתם • ולכן מן השמים הכימוה על ידו • וכה כי
 נחקל ספרו בכל ארצות טורמ • ולכן יד הוא זה אשר
 יעזר עד יד לאמר כי בכל המחשים מנאל המתב הזה • כי הלך
 הוא אחר צעמאז כי המחשים הורים הלכו מנאלו בכל
 המחשים • ועל"ז מחקס ע"ס הספרים הכוזבים אשר באו
 לידו • על בן הכני הולך לבקת דרכי לאור הא"ח והסיוחיו
 את המתב הזה מלפני • מדליו • כתב ההכחל דך
 קמ"ה (דעום קמן ע"א) שזה מן אחסם שקבל קראחס
 קמאן רחב ולא שמע ולא ראה צהם מחתק והויס"ך בעל
 החלול יפן נראה שאין בלית' טום קמס ע"א • ונבוא
 הספרים

פנה טרם האולו • ומתב הרמז"ן ז'ל ויחכן פהיה כל מלך צעס' עמלק מקרא אבג כי המלך
 אשר שמו עליהם היה שמו כן וקראו צמו צמו המלכים גם היום
 סנקדריס צמס תופסי המלכות • וכן המן האבני כי היה מרע המלוכה ההיא כי רחוק הוא שיקרא
 הכניו עם הרפע צטרס טור צעזן • (ואין לתפוש עליו מן כרם • כי מלך כשר היה זלכן קראו
 ה' משיח) וכן גאג כל פציחי העגוב יקראו כן • וכן כל מלכי חסדים נקראים פרעה • ומלכי
 פלשתיס

היגיון אשכנזי

זיון ריך ערהאכן זיון :
(ה) זיון מאכט . דאג אויס מצרים
איהן גפיהרט .
האט איינש רפסש האכראנגרי נוואלפ :
פריסט דיא פעלקר . זויני פד פאלגר :
צד פאלמט איהרו גבייני :
זא צד שמעפטרט זיון גשאם !
(ס) ער קניאט . לעגט דך הין וניא
לעוו אונד לעאפארד .
ווער רייצט איהן אויף צו שטעהן ?
גזעגנט . ווער ריך זעגנט
פד פלוכט . ווער ריך פד פלוכט :

במדבר כד פרשת בלק

והינני מלכתו : (ה)
מצילני ממצרים בתועפות
דלים לך יאכל גוים
צניו ועשקתיהם יגדם
נחציו ימחן : (ס)
שגב נאד תלקיני
מי יקטני קדקדק
קדקדק קדקדק ידתי

הקן סופרים

ביאור

הספרים המלאים שבה מונח תחת הדליה והוא במקום חמץ
כמו שדרכו ללח בנמלת שהם צוק קפון כליש במרשא
משפטים על מלח החרסש ויבנסתא כ"מ מלאי מדליו במתריף
(ר"ל בתג) ועיני מ"ש כפר" חוזה על מלח ויפשה
(מ"ט) ובתנ"ך יסן כ"י על קלף חלף בתג :
(ח) אל סוציא סמצרים . בחומט עם חרגוט וסירג
רש"י והבזמן"ן דפוט וינילאט ס"ת נכתב בגדו סלף מניאט
ע"כ . וזהו שנוט גדול סדראסון שפדשה למעלה כחום
עניאט וזה כחוב מניאול וכן כתב הרמ"ה ז"ל מניאט
מחזרים מלף ומלף מלף ואלף ומלף י"ד ולבוח"י אל מניאול
מחזרים מלף ואלף וקריאון בירח בלק" וכן במחור"כ"י
קדמיה אל מניאט חניינא אל מניאול . (מ"ט) . וסם
סהחמור על א"ס . עכ"ז מלאי"י שם גנסחת הראב"ע
ה"י כחוב השני מניאט כי ז"ל ואל יעשו קוטן סבבור מ"ט
אל מניאט וחסוב וכו' עכ"ל . אכונע רוב גדלו חין
לכחוד עליו כזה ענד הרמ"ה ז"ל . כי הראב"ע לא זזת
מלאכתו כספר הזה לברר המסאות . כי איננו רק משרט
הזורה . ואולי נודמנה לו זיהו סוסאף מוספת . ועל
פ"י כתב דברי אלה . לא כן הרמ"ה כי זכא אומנחו ספטר
מסורה סייג לאורה ולכך נא . לברר וללכן חורח"י אויחיה"י
חסרות"י ויחורח"י סחורח"י וסחורח"י ע"כ בספרים
המדויקים הקדמונים . וכל סק דקואשח"י לכן על
קבלתו סמך ומלחה לא כוע : סמצרים . הר"ש ספתח
(ר"ל) : כהועפת . כפתח הל"י נחפשת וחבר
יושלו"י כהועפת וחצרו מלף עכ"ל . וסחורח"י זה
מלאי"י גם בחיקון ס"ה יסן אצל ככל הספדים שלג
סיהם מלאים ואלף קדמיה ובמסרה קסנה כתוב ב' כ"כ
ז"ל הרמ"ה ז"ל כהועפת רח"ס חרין כבלעט וסחורח"י
מלאים ואלף קדמיה וסחר ואלף חניין . (מ"ט) .
(ס) כארי . כמסרה הגדול כארי ד' ג' קמיון וכו'
סחיו"ן וסיון כרע שגב בארי . סחיו"ן עד כפר בארי
(יטעיה ל"ח) . סובל (יחזקאל כ"ג)
בארי ידו ורגלי . (חלים כ"ג) ע"כ וחו לא ס"י
לאוריחאל וידחוקאל סחיון . דיספ"י וסחליס
קמיון כן חיון כספ"י דיק"י . (מ"ט) : סברכיך ברוך .
כתב ר' מסה קמחי כספר מהלך ככלל חלי נחחיקוד לסנו
ואס סה"י מלריס חיה חלס כמו מברכך ברוך ביהה פדשה
(סמות"י) וכן ככל ספרים מדויקים הביאת רסס
זכרסום סמקובה סוסיוו כדברי סמסרס ותס סחמר מברכיך
ברוך רל מדינא לחיות ברוך ברסי הביית ודגש סנה שלג
כדך עכ"ל . ולפי דלוי חיה חלימ"י סנה וברכו חלה
והמוסיף ברור דעת סחחרכי לגוף כן ססס וניס סנה
וינילאט לחי"י . (מ"ט) . וכן כתב סתקדק מ' סכח"י .
סופר

פלאחים אבימלך . ועל ירשלים מלכי נדק
סחיוי נדק : ורנשא סלכותו . רמו על דול
למולך אחר שאל סתנאף מלכותו למעלה יותר
סאזול"י . וכן בלסון הזה מלאנו כחוב כדול
סחמר וילע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל
ג"י נאף סמלכותו כעבור עמו ישראל (סחול"י)
(ס) . ומלת ורנשא . מניני התפעל כדא"ת
סחמות ככ"ו ודגשות סח"ן . ונחסרה סח"ן
הספעל ונגלעט כדגס פכ"יון . (ח) אל
סוציאט סמצרים . אחר לו סוקף וכוכה
כראס הוא אחר יאכל גוים סקס סרו : יגרם .
לסון סצירה . יסבר הגרמ"ס שהס העלמות
זכא סן ספרסס סחור"ס על ספ"י הענין כמו
זככל סחוח"י ספרס (אויב ל"ה) . הוא
סקרילת ספרס"ס . ססס סחרה . (יעסיה
פ"י) כי סחור ססעיס"ס : וסציו יסחף .
הראב"ע פ"י כל סן סחיו"י יסחן . וכן ודריקוס
כספיר יעסח (מס"י כ"ח) כל אחד סחלקיקוס'
וכן גנות צידה (כדא"ת מ"ט) פ"י כל אחת
סכבנות צעדה . וכן מברכיך ברוך ולא אחר
ברוכים . ראטע כל אהד ספברכיך יהי ברוך
וכן וסרריך חרור . כה דבריו . וסרריך
לאז לפי סכבנא סחלת יסחן סב"י על סח"ס
ססס סחמ"ס . וכן סועתק כל"ה . ואלוס
אסטר לפרס סחלת יסחן סנה על סל סחוא
המוזכר כענין סחמר סחחתי וסלי ארסא
(דברוס ל"ג) וכן ידה ליחד סחלמנה וכו'
ומחלכ וסלספה רקתו (ספעס"ה) . ומחלכ
סב על יעל ולא על היחד . וסיעורו וסחיו
יסחן . וכן פ"י כד"ק כספרס סרס סחן .
וקסרה סכ"ת כמו כי ססח יס"ס עסח
פ' (סמות ל"ה) פ"י כססח יס"ס :
י ויחר

חרגום אשכנזי יב

(א) דא ענטצירטוי ויך דר צארן בלקס איכר בלעם דער מאסן רש ער ויני הענדי צו זאמן שלוג אונד בלק שפראך צו בלעם : מיין פינה צו פר וינשן האבי איך דיר קאמן לאסן אונד דא האשט נון שאן דרייא מאהל געענט : (יא) גון אילוי אונד קעהרי ווידר נאך הויז : איך דאכטי דיר עהרי צו ער ציין אילויין דר עוויגי האט דיר עהרי פר וויגרט ; (יב) בלעם אכר אנטונארטט דעם בלק : האבי איך ניכט גלייך צו דייגן באטן דא רוא מיר נשיקט האשט ; דא ווארטי גשפראכן : (יג) ווען בלק מיר זיין גאנצע הויז פאלל זולכרש אונד גאלרש געבן זא הענט און דאך דען כמעהל לש עוויגן ניכט איכה טרעטן : אויש אויגנס ויני גושט אדר בעוש צו טוהן : וואש דר עוויגי רעדט ווירדי איך אויך רעדן ; (יד) יעצט דיווי איך ווירד צו טויגן פאלקי צו ריק : איך ווייל דיר אכר פר הער דאט ערטיילן : וועגן דעסן ; זא דיוש פאלק דייגס פאלקי אין קינפטניגן צייטן טוהן ווירד : (טו) עה רוב זייט גלייכט דערז אן אונד אפראך :

וא שפריכט בלעם זאמן בעור ; זא שפריכט דר מאן שארפזיכטיגש אויגש ; (טז) זא שפריכט דר הערד געמליכר ווארטי :

ביאור

(א) ויחד אף בלק אל בלעם : כמו בגלעס : וספק את כפיו הכה זו על זו כמו סלקו עליך כפיס (איכה ז') : (ב) לכה איצעד אשר יעשה העם הזה לעמד באחרית הימים דלט חז' ל ילוע שחולן ענה לכפקר צמתיכס וכן מפורס בפסוק הן הכה היו לבני ישראל בצר בלעם (נמדבר י"א) : ולפי כסועו ציאררו אחו זך ענה שדע זה קעסה טי זה העס קי יעסה לעמד ציארתי ביקים : וכן הועתק בלא ין אראנו

(א) ויחד : גפוח ציארר : (איה) : (ב) וספק את כפיו : שפע : געטט אה צוולנד (איה) : (יא) גון אילוי : (יב) געטט אה צוולנד (איה) : (יג) ווען : דעק

נמדבר כד פרשת בלק

(א) ויחד אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו ויאמר בלק אל בלעם לקח איבי קדארתך והנה ברכת בך זה שלש פעמים : (א) ועתה ברח לך אל מקומך אדתי בכד אכבדך והנה מנעה יהיה מכתוב : (ב) ויאמר בלעם אל בלק הלא נים אל מלואיך אשר שלחת אלי דברתי לאמר : (ג) אכד יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבד אתי פי והנה לעשות טובה או רעה מלבי אשר ידבר יהיה איתו אדבר : (ד) ועתה הנני הולך לעמי לכה איצעד אשר יעשה העם הזה לעמן באחרית הימים : (טו) וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הנבר שתם העין : (טז) נאם שמע אמרי אל

ודע

חקן סופרים

אוסר חטונאסלח צנהחתי לספר אלהיך (הנדעס ציק' אבלין טאט טעני) זויז אש'ס טעני' לסטיל על צדו הצחור אס בטער חלק טבי' לפני כיהם ב' צדור דנוש קי' לו חקן הכטוחותה על נצדורו אלה כי כלל החוטאים חמוריקס נב' וסע טב' : ודע' צו כוליס צענין רפון טב' : אן אס נספלא טעיועל וססור הדברים נלחור ולא רחם כי נדעסס וינייא טעט ט' ליקי' : והוא החחורן אס' נדעס ט' החור עם גבהותו ואחריו לא נדעס עוד הפעס בחייו (כי נסער צטת ט') וזה נדעסס בחכמה דעס טעט טע' י'ס נעלס חזונו דכד החור צעק טיה טור ד' טעט טס צטרוש טב' דס גיוז' טס אכל אס חיה' החלה טראטה צב' ד' טפ' קעס חלרע אן לא ינעל חרסי כמו ונכר'כ צרוך כי חוהו צילאס טרי חלסי טב' (עס טעס טס דעס צעטוח טב' דעס) : ולכן מחורח' טא'זה חלמיד טענה חוכ' ד' דברים אלו וליס חכבור כלל בח'ס נעל ח'ס : וכ'כ הח'ח ו'ו' צרוך : הבי'א רפה טב' : וכן חלח'א וסע בח'י' יסן מ'סן כהי'ט ז' על קלף : (א) ויחד : גפוח ציארר : (איה) : (ב) וספק את כפיו : שפע : געטט אה צוולנד (איה) : (יא) גון אילוי : (יב) געטט אה צוולנד (איה) : (יג) ווען : דעק

תרגום אשכנזי

במדבר כד פירשת בלק

ידע דעת עליון פתחיה
שדי יחזה נפל וגלדי עינים :
(יז) אראנו ולא עתה אשורנו
ולא קרוב דרך כוכב
מיעקב וקם שקם מישדאל
ומחין

דער דען זין ד'ס העכשמן ווייס .
ד'ס אללמעכטיגן ערשיינונג שויאט .
הין פאללנר . מיט אפן אויגן :
(יז) שיד ועחי איהן . נאך איהם ער ניכט .
ער בליקי איהן . ער איהם ניכט נאהי :
איין שמערן אויש יעקב טריט הרפאר .
איין צעפטר ער העכט זיך אויש ישראל :

תקן סופרים

ביאר

דעת עליון מחזה שדי . חילוף קדמיה איה
מחזה חייבא מחוס ומקעים צי . (ת"ט)
(יז) עתה . לית בקעט מלרע נוקטא . (מחוס)
קפנס

(יז) אראנו ולא עתה . הכונה כמללת
באת הבנויה . רש"י ז"ל פירשה על
דד המלך עליו השלום עד וירד מיעקב שפי
ועוד יהיה מושל אחר מיעקב והאזיר טרי

מערר החשבה של אלוס ועל מ"ך המשיח אחר כן . עכ"ל ומשמעות לשונו הוא מעד הספוק
הזה טע על דוד . ויש להפליא עליו שפרס וקרקר כל בני סת כל האומות מלוכס יאלו מן
סת בנו של אדם הראשון . איך יעורר זה על דוד שלא מלמט סלחט עם כל האומות רק
עם שכיני ארץ ישראל אלוס ומולך ועמון ועמלק ופלשתים וארם . אס לא סיפרט גם זה על
מלך המשיח . (והייט לפי דעתם של כל המון המפרשים המעמיסים עליו מלחמות כל העמים
אשר לא כן דעתי כאשר אבאר להלן) . והזוחק בזה בראש לעין כי באתה בל המלך טב על
המטכ והשכט הנגזר בראש הספוק שהוא ימחן סאתי מואב וכו"ל יקרקר כל בני סת . גם יראה
שמפרט ספוק וביה אלוס ירשה על דוד וצט פלא כתב כן בפרוש . לפי שפי' וירד מיעקב ועוד
יהיה מושל אחר מיעקב . ובראש כונתו מעד בקה דבר מן המושל סא' וקוף דוד סכתחיל בו .
ודוחק גדול להלך המלך כ"כ ולפרשו לסירוגין . תחלה על דוד ואח"כ על המשיח ושוב על דוד
ואח"כ עוד על המשיח . והרמז'ן פירט הבנויה הזאת סכלה על הסלך המשיח . ועמנתו בזה
מלות באחרית הימים סלפי דעתו אין לפרשו רק על ימות המשיח . וכן כתב בפרוש במדבר ויק
שלדעת כולם אחרית הימים סם ימות המשיח . וכנה גם בבניאר הזה לא באחרית . כי איך אחר
הבנויה על ימות המשיח יסוב לבניאר להבנא על הכללת פלמח אשור ועל כפילתה ביד מלכות
רומי . ולכן יראה לי לבניאר בבניאר הראש'ע ז"ל ספי' כל הבנויה הזאת על הכללת ישראל בימי
דוד . ולפי' יהיה סוד כון לבנויה הזאת . כי מן תחלת הבנויה עד וירא אלה סקיני טב על
הכללת ישראל בימי דוד (בזמן משה ספי' כמות מפתל עשוק סבכוונה היא על מלתו ע"י מואב .
והסך הסדר . כוכל לפרשה על כפילתו ביד דוד . כי גם הוא נלחם עמו פעמיים ככתוב (סמאל
א' כ"ו ו') . ואח"כ על הכללת מלכות אשור וכפילתה ביד הרומיים . וכפילת מלכות הרומיים
בזאת סתיה בלי ספק ע"י המלך המשיח . וטעמת הרמז'ן מלות באחרית הימים אינה טעם .
כי לפי כללו סהליג'ת אחרית הימים לא תורה רק על ימות המשיח . סנה סמאת ירמיה ססתור את
הבנויה הזאת כי נבא ואחר ועבתי סנות מואב באחרית הימים סמס ה' (ירמיה מ"ט) . והכחון
כי מליג'ת באחרית הימים תורה על בנויה . אשר היא לזמן רחוק בין סתיה בימות המשיח או קודם
להם . וכנה קיום הבנויה הזאת יהיה באת לזמן רחוק אחר בלעם כי טמון בלעם עד
דוד יט יותר מארבע מואת סנה . וז"ל הראש'ע ז"ל וחסרי דעת יתסנו כי המשרט לוד סוכ
על דוד הוא סקמט באת המשיח מליג'ת סליג'ת כי המשיח מבואר סעטב בבנויה דניאל כאשר פירשתי
סחזיר עמילת מלכי יון וקוס סהסמונים ועמילת בית ספי וספי סמטר והגלות והיטועה זה אחר
זה ואיך לורך לבניא בעולם עם דברי משה סכוא סעיקר וסנ ה' אלסך את סכונך
ובו' אס יהיה נולך בקלה קשמים טמס יקבך ה' אלסך וגו' (דברים ל') ושלא סתפורנו סכל
סאס בנות רק בגלות האחרון הזה ועליו אחר וסנ וקנץ מכל סעמים וגו') עכ"ל עם
קאח תוספת בניאר : אשורנו . עפין סעטט ועיון : דרך כוכב . דמה המלך לרוב
גדלתו ומעלתו . הרעה לסעט . ור"ל יקוס מל ליעקב . ואחר בלשון עבר כמקום עמיד
מךד כבניחם שירא סרד נרור באלו סרד לסיחט : וקם ששנ . מלך רודה וסעל .
מאתי

זר שמעמרט דיא הייפטר מואב
זר טרימפטרט אללי פעסטן קויארן :

ומתן פאתי מואב
וקרקר קל בני שרת
והיה

ביאור

פאתי מואב : קלה בג דבר ומואב יקרא פאת * ולפי דברי הרמב"ן ביאורו אמ"י מהם קלמי פאה
ואין להם שם באמות ולא ילחמו בישראל * עכ"ל לא יכלו מידו * ואקלוס חרגם דברני מואב * רף
אמר פסוק * וכן הועתק בל"ז : * וקרקר * טרפו קיר ומסרה הע"ן ומעלו כפ"א והלמ"ד *
והוא המין ז"ל ואין לרד לנגם סימן הכנין כי בא הרי"ט וכו"ל החתיני במקומו * גש רחוי להיות
קו"ף ראשונה בחי"ק והט"י ביר"י כהשפט ז"ל * ובלו פתחין החתיין כי מנכב פתנומות לפשתנות
באבה מקומת : והוא המין * מקרקר קיר (ישעיה כ"ב) * ועיניו הריסות הקיר * והוא
פשמרטים המורים על הקד המעלה * כמו חטרת * חסיר חטרת * מסתק פארה (ישעיה ט"ו) *
חסיר הסעיפים * ודטנו את המנחה * (צמד ד') הוא הכרת הדען : כל בני שרת *
כל האמות שפולס ילאו חן מת בנו * על אדם הראשון כן פי רש"י ז"ל * ויש להפליא עליו לפי
פירושו ספי * וקם פנע מישראל ומתן פאתי מואב זה דוד פנאמר בו הסבכ אתם ארצה ויפד
פני בעלים להמת וגו' (מחולל ב' ח') אך תסוב עליו מילת סוף כפסוק מיריב כל האמות *
ולא פאלנו נודד מלחם עם שאר האמות רק עם שכני ארץ ישראל וסם עמון ומואב ואלום ועמלק
ופלמתיים וחרם * ואם כי גם הרמב"ן פי"ן כי יתכן זה לפי דעתו טמונת הכנאיה באת היא על
פוך המטיס * אמנם לפי דעתי גם אם פונת' היא על מלך המדינה * מי יתן ולדע הוכן מלא
פיהום כל בני המדינות ללא כורך * וללא תועלת לנו * כי אין לנו מקיים לרשת על ידו רק ארץ
ישראל ספיא ירוקס * לנו מחפשינו והיא ארץ עבנת עמים הידועה בגבולי ומארים ועוד נוסף ארץ
פלטה עמים אחר הכניסו ה' ללמדהם * והם קימי קנדי קדמוני ולפי קבלת חז"ל בהם ארשת ארם
עמון ומואב הממונת לארץ ישראל וקף ארם יעורר להרוס טירחם ולבסחית * מנציהם * וקף כי יתקבל
מתנבא על המלמה בגולה והטענות אחר תהיה לו עם חיל גוג אחר יאכשו אליו המון עמים
רבים * הנה המלמה באת לא תהיה רק בארץ ישראל אחר ילאו על ירושלים ממטרם ביחזקאל
וסם יפלו בולם * ולמה יעמך לך לארצותם לבסחית חומותיהם כאשר ירה מילת וקרקר כל
פני טח * והוא עמון הריסות הקירות והאמות : ואודבה ספק מאלט בנבואת ישעיה גודל השלום
אחר יהיה אפילו בין האמות ציפיו פמ"ם ושפט בין בגוים וכוונה לעמים רבים וכתו פרטתם
לאחים ומניחותיהם לחומות לא ישא גוי אל גוי מרד ולא ילמדו עוד מלחמה (ישעיה ב') * ואם
האמות לא יעוררו להלחם * זה עם זה : רק יבואו אליו ישאלוהו ממעמי נדק קרבת * אלהים
יתעון * מכ"ם שלא יעורר הוא מלחמה עליהם בנחם * גם לפי פי' רש"י ורמב"ן מדוע בחר
לקרוה לכל האמות נחם בני מה ולא * בני אדם כאשר אחר למעלה * וכן אדם ויתנחם * גם לא
חסכול המליצה לומר וקרקר על בני מה שהם אפשים * אם לא קיצרטו לפרט שחבר מלת חומות
אז צמינו וסיעורו וקרקר כל חומות בני מה * והראש"ע כתב נחם שפט הסיקוי כי פירוש על בני
עמון גם מואב והפעם פסול * גם אמר שהיא חגורת החופי מה (ישעיה פ') רמז לבנות לוש ושכר
פיהו רחוק צעינו ע"ם * (ואיכט רש"י ז"ל * כי נחום פירוש רש"י * אפנינו לא מלא ספירוש
הים * גם דרכו להפירו נחמו ספאל לו ר' שלמה ל"ע * ולא דרך בנו וקלון * רק בארצ' רבי
יתקב הנקרא בן יטום ספרדי חמדיה טולשילה * אחר כביאו בסקמתנו לספר מאזים אחר * סם סחבר
צקדוק ספר קראו ספר הצירופים * ונתחלת פי' דיאל כתב בראש"ע מה הנחם מיבר פמרה
ספרים נדקדוק * ובהקמתו לפי המורה כתב ח"ל ספיר עמי ספרים * מבראשית עד יבאו
ועוד לא כלו מרוב דבים * ונפסוק ויבי אור * אמונה צעלי פאר והאונק הוסי * והוא
סולך בחושד ולא סכר * ובפירוש * מואל הארץ מלבו הוציא מלים * ודבר על העמים והממקים
קמים וגדולים * ובפירוש נפשות החיות * הציא הכמות ככריות עכ"ל * ובסוף פי' וישלח
קראו יחזקי המנהיל * וכן בכל מקום עמיא בנחם המנהיל * כונתו עליו * לכן מראה
גי לפרט דעת המפרשים מלת מה מלשון כי הקמות יברסון (פלים ז"א) ופי' יחיות האמות :

תרגום אשכנזי

במדבר כד פרשת בלק

(י"ה) והיה אדום ירשה והיה ירשת
שעיר איביו וישאל עשה חיל:
(י"ט) וירד מעקב והאכיד שריר מעיר:
ירא

(י"ה) אדום וירד עראבונג
שעיר ויירד פיירי עראבונג
אונד ישראל ויגריד וין:
(י"ט) אויש יעקב וירד דר הערשר קאמפן
איין רעכר ברינגס אום וואס איבריג אינט:

ביאור

תקון סופרים

קמ"ט: (י"ט) שריר • בלא פור גדול • (א"ח) 1
כ"ב

(ונס הראש'ע אינגו מריק ס'י'הו) • ויהי
מלח • בני לפי דעמי מלשון בנין ופי' שיכרום

בנמיס: החוקים עד כיסוד כהם • ועל על מלח לאומר לפי זה • שלחם עליו • בין שיבחר
על דוד שחללו שלחם פס מלח ובין על מלך החסיה ילחם עליו • כי לרץ ישראל תחשב ירש
נקבלת ח'ל' על קני קני-קמוניל: ח'ן חישב על בלאר מלח צד • צ'י' • כי מן חבש
אקלוס-יעל מלח בני אדום (בראשית מ"ט) • יבנו ביולי • מלשון בנין • כי מקלי הסמת
פאחטט מלח ואלס סופרים תחומם כמקלי כפעלים • ועשרים נחליות הכשיות רבו ארס
צ'הט • עס • פי' נחלת אינט ארס ב' אש לפד פייטו • בי דברי ג'און הקודם נבחרו סמט
ולא שאלו לנו מן הלשון הכיון רק כמלל בספרי תנ"ך • ולסמטם איזו מקל ממקלי הסמת
לא נעלם דק עס חתם נכב' ס'רי אונ' • אלו הספרי ילחו לה • לשי מלח הוינגלט בו •
ולא ראינוהו פקוס אחר • ולימו ד' נחלת • כי ל' ס'רד' הסנוב לסמטם צ'ס-ה'ה'א' הסודק
על הסודק' סרשית ה'מ'ודת לו • נחקט אש • הסמטם נחמטת ארצת • נסמט ארצת
(הכללים עמו בהרעה הכללית) עמור הסדל ארצת ארצות ארצת ס'ה'ס' • (פ'ס'ר' ארצת
צ'ה' ש'נורי [עמורי כסף] אש חסרתי נכד' חסות קהפ'ס אש' פ'ר' צ'ס' ע'רן על פ'ר' מ'קדקי
אננו) ועס זה יבאר סוכו כל הספוק על מלח • וק' הסמט • מלות צ'ל פ'ר' צ'ל' •
(י"ה) ירשה • מלשון ירשה • והוא ח'ר' על פ'קל עמ'ה • כ'ס' ס'פ'ס' (ס'פ'ל' ל"ג) •
וכן ו'ה' ירשה • ופירושו יר' ירשה עמיד לארצו • ופ' חסרוהו ה'ל'מ' • פי' ג'רס
י' דוד על ילחם כמות ו'ס' אלוס פ'ר'ס כל' אלוס פ'ס' ק'ס'ס ו'ה' כל' אלוס עמ'ה ל'ר'ס
(שמואל ב' ח') • ו'ר'ן פ'ר'ס ס'ר'יוו' הוא ח'ר' ל'ר'ס ו'ע'ר' פ'ס'ס ו'ר'יו' על יעקב הכהן
ס'סוק הקודם • מ"כ' ל'ה נכד' ל'ה יר' ירשה • ג'ס מ'ר'ס פ'פ'ל'ה נ'ל'סן הקודם לסמט'ל
איזו מ'ר' • ולסמטו ע'ד הפ'ס' נ'ל'סן כ'פ'ו ע'ר'ס ו'ג'ל'ת ו'ח'ר'ו להפ'ל'ת נ'ל'ס' ח'ת ח'ס'פ'
פל ס'פ'ס' ג'ו' ע'ד מ'ו ר'פ'ס' ה' ע'ד מ'ו ר'פ'ט'ס י'ל'ו' (פ'ל'ס' ל"ד) • כי הכה' י'ר'ד'
ה' כי ס'ס' י'ר'ד'ן ו'ח'ד'ו (ע'ס' ל"ב) • א'ג'ל ו'י'נט ע'ר'ד' פ'פ'ל'ה להכפ'ל המ'ל'ר' ס'ו'ו' ב'ל'
פ'לו' ס'ל'ת' • ג'ס ה'ב'ת'ה ל'ה ס'כ'ל'ס ל'ה • כי ה' ר'ח' ל'פ' ל'ח'ת מ'ל'ח ס'ע'ר' מ'ח'ר'ת
ל'מ'ל'ה ו'ר'יו' ס'ס'ס מ'ר'ת' מ'ח'ט'ע' ס'ס' ע'ס פ'ח'ר' ס'ח'ר'ו ו'ה' ד'ר'י' ל'ה'ו'ת נ'ג'י'מ'ת א'ל' ו'י'ת'
ו'י'ת' • ו'י'ת' ה'י'ת' י'ר'ש'ה א'ע'ר' ו'י'ר'ש'ו' ל'פ'ן ב'ל'יו'ר' פ'נ'פ'ן ס'ר'ס'ת' • וכן ה'ע'מ'ק נ'ל'ס'ן
ל'מ'נו: ע'ש'ת ח'יל • ל'ש'ן מ'א'ן ו'ח'מ'ן: (י"ט) וירד מעקב • יקוס דודה ומשל מעקב •
ו'ר'ש'ו' ד'ה' • ז'נ'ה נ'פ'ק'ל' ב'ר'ש' • ח'ס'ר'ת' ס'ס'ל' ו'י'ר' כ'ח'ת'ן צ'ר'ר' ו'ח'ר'ו' ס'ט' ס'ח'י'ן: • ו'ה'א'ב'ר'
ש'ר'י' מ'ע'ר' • פ'ל' ה'פ'ר'ס'י'ס צ'ר'ש' מ'ע'ר' מ'ן פ'ר' • ר'ק ק'ל'ס' ס'ר'ש'ו' ש'ע'ר' ה'ס'ו'ב'ה ס'נ'ל'ר'ו'ס •
ו'כ'ה' ל'פ' • ח'ס'ר' ה'ס'ל' ה'ר'ע'ה' • ג'ס י'ר'ד' ח'ס'ר'ה' י'ר'ע'ה' ו'ע'ר'י'ן ל'ה ב'ג'מ'ת ב'י'ח'ו' • וק'א'ס'
פ'ד'ו' מ'ל' ע'ר' • ו'כ'ה' ח'ס'ר' מ'ל'ח ל'ל' • ג'ס ל'פ'י ד'ע'ת כ'ל'פ' פ'ל' ה'ס'פ'וק כ'ו'ל' מ'ל'ר'ד' ח'ל' •
ו'כ'ו'נ'ת'ו' יק'וס ד'ה'ס' • ח'ס'ר'ת' ש'ר'י'ד' מ'ן ח'ס'ר' על אלוס • ו'ח'ר' ל'ן ה'ס'פ'וק כ'ו'ל' ר'ח'י' ל'ח'ת'ה' •
ר'ק ר'ח'י' ל'ח'ו'ת' ו'יר'ד' ש'ע'ק'ב • פ'פ'ס'ט' ח'ק' • ל'ק' ה'ב'יו'ר' ה'כ'ו'ן ה'א'ל' כ'ר'פ'ת' ה'מ'ע'ח'ו'ן ל'ל'ה' ס'מ'ל'ת'
מ'ע'ר' כ'ו'ל' מ'ל'ס'ן ה'ח'מ'ר'ת' • ו'ח'ו'ל' ח'י'ס'ט' א'נ'ת'ו'ן כ'ע'ש'ל' ס'מ'ו' ש'י'ן • כ'ו'ן כ'נ'ל'י' מ'ע'ר' ע'ל'י'פ'ס'
ח'ת' ח'ד' (פ'ט'י'ס' י"ג) • ו'ל'ק' • י'ר'ש'ו' • נ'פ'ס'וק' ז'ה' ס'ט'י' מ'ר'ת' • ס'ס'ס' • ו'יר'ד' מ'ע'ק'ב • ח'ט' ע'ל'
ה'ח'ק' ד'ר' • ש'מ'ת'ל' ע'י'ק'ב' (ל'פ'י' ה'ב'ו'ה' ס'כ'ו'ל'ת' ס'ע'ר'ת' • פ'ח'מ'ל'ת' ס'כ'ו'ל'ת' ה'ז'ח'ת' • ו'ה'כ'ר'
ס'ר'י'ד' מ'ע'ר' • כ'ו'ל' י'ח'ל'ב' ס'פ'י'ד' ע'ר' • כ'ל'פ'ה' ה'ק'ע'ר' ח'ת' א'ל'צ'י' ס'ל'פ'ח'ת'ו' ל'ה'ל'ח'ס' • וכן ב'ח'ו'ן ב' ס'פ'ת'
ח'ר'ס'י'ס' י'פ' ס'ט' ו'ח'ל' א'ל' י'ש'אל' ע'ד ה'כ'ר'ת' ל'ל' ג'ר' נ'ח'לו'ס' (מ'ל'י'ס' ח'י'ה' • ו'י'ח'ו'ת' ל'ה' ח'ת'ר'
ה'כ' • כ'ט'ע' כ'י' ר'ז'כ' צ'י'מ'נ'י'ס' ס'ל'ה' פ'ס'ו'ן ח'ו'ר'י'ס') • • וכן פ'י' ה'ר'א'ש'ע' כ'י' ו'ה'א'כ'י'ד' ש'ר'י'ד' ש'ע'ר'

במדבר כד פדשות בלק

תרגום אשכנזי די

(כ) ער ער בליקסי דען עמלק : דוב
זייני גליכניס דעדי און אונד שפארך :
עמלק איזט דר פעלקר ערשטש :
זייני צו קונפט אכר איזט אונטר זאנג :
(כא) אלש ער דען קיני זארי : דוב ער
זייני גליכניס דעדי זון זארי שפארך :

(ג) וירא את עמלק וישא
משלו ואמר ראשית גוים עמלק
ואחריתו עדי אכר : (כא) וירא
את הקיני וישא משלו ואמר
איתן

ביאור

עב על יואב . וק טע' תלת מעיר ככל התון המפרשים : (כ) וירא את עמלק . הכתוב
כפשוטו וכדעת הרמב"ן שהי' בלעם בראש העמלקי והכנעני היושב בדר ההוא (במדבר י"ד) :
היושב בדר סמוך למחנה ישראל בכתוב וירד העמלקי והכנעני היושב בדר ההוא (במדבר י"ד) :
ראשית גוים . בגדול שניהם והתשוב כי בראש העמים יתכן כי בגוים היו זכאני חיל למלחמה
ולולי כן לא עלה בבלו לבוא לבחש ישראל ולא הוטרף חסה לבחור ארצם ולתפלה ולנשיאות קפיו
למלחמתו זנכה מוצח וקרא שמו ה' כפי כי חשבה לנס גדול . וכן וראשית שמרים (עמוס ו')
המשונה שניהם שהוא נלמה ראשונה . וכן ראשית החרם (שמואל א' ע"ו) . לראש ולקצין
(שופטים י"א) בשמים ראש (שמות ל') . כן פי' הרמב"ן . וכן האנתק בל"א . עם
סארל"ע הרחיק הכירוש הוא : ואחריתו עדי אכר . כפי כי חכה ארמה את זכר עמלק
(עס י"ז) . וכן הי' דיקי שאלו שמהות שאיש ועד אשה מעולל ועד זקן וזקן . וגם דוד
נלחם עמם פעמיים ונלחם כהנזב (שמואל א' כ"ו ול') : עני . כפי עד זכא בתוספת וי"ר .
תיאורו לזעת הרד"ק בשרים שרש על ואחריתו עד אשר יאבד . והוא דוסק כי הוא חלמר קלר מלא
פי' מה חבי' אחריתו והעיקר חסר מן הכתוב . ולפי דעתי הוא חלמן בטוח בדי' עדי עד (ישעי'
כ"ו) שתיאורו עולמית . וכן כאן ואחריתו שיאבד לנחש ולעולמי עד ומלת אבד לזעת ר' יעקב בן
אלעזר סב"א הרד"ק בשרים שרש אבד . כאן עם כמו ואת ביתו (שמואל א' ע"ו) .
אסף על פי שרוב השמות במשקל הוא הם שלעיל ובחולם כגון ע"ת . מצי' כמו אין קדש . בא זה
מלרע . ויתגר נראה שהוא עם תאז כמו ויתגר לרזח השמש (קבלה ז') . ויתגר מכה (עס י"ב)
טקס תארים לזעת ר' יבנה . עני' כאן שאחריתו חבי' שיקרא לווד לעד : (כא) וירא את
דקיני . רמ"י והרמב"ן והראב"ע פירשו הקיני על משפחת יתרו שלמור וחבר הקיני משר עדין
מדי בידן התון משה (שופטים ד') . ולפי שראה את ארצם כי עם עמלק הי' יושב בערין שלמור
ויראם שאלו אל הקיני לבט סרו ררו מתוך עמלקי פן אספק עמו (שמואל א' ע"ו) . ולפי דעתי
לפי שבי' עומד על ראש הסעור לראש משם את ישראל . ראה בתוספת גם את יתרו עם המשפחה
(קברט לפי דעת מו"ל סאמרו כי בלעם ויתרו היו מקרי קרעה וסאנע עגתו שאלו כי ג' היו
באמה עכה של הכנס נחשקה לו בלעם איזו ויתרו . ולכן הי' מקירו עם קשחתו חשת הדיח
וכראתו אטו קחנא עליו) כאשר מלאט שבה יתרו אל משה בסבירה ואמר לו משה לכה אשנו
והטבנו לך (שמות י') ואף כי הטעם לו יתרו לא סלק כי אס' אל ארצי ואל מעלתו אלך . עב"ז
האילו ווא' אסר לג משה עוד אל בא חטוב אשנו וגו' ולא קבץ לו על זה . יראה שחלפה
ללפת עמו . ועוד רמ' שאלו שמתו ובני קיני נתן משה עלו עייר המדברים (כאן ירמיה) את בני
יורה מדבר יוסה ארז כנגד ערד (שופטים א') (הוא אלל ארץ עמלק במדבר יושב בארץ הכנע
(במדבר י"ג) וכתוב וישמע בכנעני מלך ערד ישב הכנע (עס כ"א) ושמרו מו"ל שבי' עמלק ולכן
האזרים שאלו בהלחמה עם עמלק ואמר להם סרו ררו מתוך עמלקי פן אספק עמו) . ובהנה טה
לכך לבט קיני זעי יתרו המדיני לשבת בא"ז ומתי עיזו ארצם לביישוב בא"י ומי הכעס לנה כי
לא מלאט הסעור הוא במקרא . לכן יראה ע"ס בסבירה הפשוטה שפי' בתורידת משה ליתרו
בא עם משפחתו אלו אל המדבר אשר הוא חנה עם ובנו בני ישראל אל ארץ כנען עלו בני יתרו
עמם . נק' עבד הרמב"ן איתן מוסק וסם בבלק קק כלומר שים מוסק בתוספת איתן ובסלע
קק מוסק ותרד מתוך עמלק פן תספה עמו ותשים בלעם איתן מוסק עם ישראל כמו שלמר
זכני קיני חסן משה עלו מעיר המדברים את בני יבנה וגו' (שופטים א') . ואמר כי אס' יהי'
לעבד קן כלומר ואל תספה בנאוף בישראל כי אס' חבי' לנצר עמכם כי כאשר יגלו את ישראל

יבטרו

איתן מושבך ושים בסלע קנה:

נשפט איש ריין וישן : ריין נשפט אישן מעלזן אנגליעט :

כי

ביאור

יצטרו את איתן וישפט עד שתי אשור תשקך לא יטבה אוחך לעולם כי תבאל מליו עם ישראל ולא
היה עם עמלק חביב אחיך עדי אבד עממם וכן עד מה כי תאמץ לנפש (תלים ע"ט) עד מה
כנודי לבלתי (ס"ד) כמו עד מהי או טיבה לגדל דבר כמו מה אמלה לבנת (יחזקאל י"ו)
מה ארך לביא (ס"ט) כמו עד מה יעלה ויגדל בעשי אשר אשור תשקך איכנו מחטך כך כלום
כי לא תחבד כאשר יהיה אבד בממלך : ע"כ דברי הרמב"ן : ורואי לזה הכי : כי קראו
בתחלה קני וחל"ו קין : כי כן מצאנו לפני יתרו אלו ז' השמות שאמר ויחבר הקיני נסד קיני
שני הכן לחן פשה (שופטים ד') : אמנם הכתוב דון יצחק אברבנאל כתב שהקיני הוא אחד
מספרי עממין שמתן הקני"ם לאברהם מאוחם שלא כנפו ישראל והם קני קניו וקדושי ונעור גם
פארגוס אנקלוס שתרגם קני הנזכר באברהם ובמקום הזה שמיכה בשוה : שלמה : ואמרו
רז"ל שהם עמון ומואב ואדום ובלעם וזר בנימולחו זאת ארזם וחואב והקיני הוא עמון ומי איתן
האם תחשוב שתגלל במקומות החזקים שבהם מושבך כאשר תבא עליך הגזקה האלהית ויהי לנער
קין מן הארץ עד כמה זמן תחבוב טיעודך אשור להוליך נשני באמת בימים יגלך וישקך מארך
ע"כ דבריו : ויש להפליא מדוע זכר בתחבוב שמו המפורסם ולא קני : ועוד נעמון שמו הגדוע
ומפורסם וזכר לקרותו בשם קני : גם שם קין לא מצאנו לו כאשר מצאנו לפני יתרו ז'
הקמות : גם לפי הכוונה הכוללת אשר פירשתי בתחלת הכוונה האלה שמתבאר על דול סיכונם
את ארץ מואב : הנה גם הוא קנה את ארץ בני עמון ויחבד על רבת בני עמון עיר
בפלוגה וכפשה : ומדוע התבאר שאשור יתריבה קנראה כוונתו כי עד זמן ההוא ישג שלום
ואם כוונתו להתבאר על הגלות אשר יגלו מלך אשור ויולכס נשני : משא"כ דוד עם טכנס
לעבדים להיות לו לחם עובד : הניחם בארצם ולא בגלם משם : הלא גם מואב לא בגלה דוד
רק כבשם לחם עובד עד בוא מלך אשור ובגלם ג"כ : ולכן קראה לי כמו פירשתי ששג על
משפחת יתרו טיענו בשלום בין בני יאדה עד בוא מלך אשור והגלם עם עשרת הכנענים : וכן
שיבנו עם בני יאדה אשר (לפי תחלת ההקשר) לא בגלם מלך אשור : כי חוקי מלך יאדה
עם ז' שני יאדה ובנימין מוללו מיד סמריני : הנה באמת כבר נזכר סמריני גם כל עיר
יאדה מתפרט בשטח ובארבע עשרה מנה למלך חזקיהו עלה סמריני מלך אשור על כל עיר יאדה
בבבלות ויתעטם (מלכים ז' י"ח) : ולא נשארה רק ירושלים שלא כנשה : ובני הקיני
לא היו יושבים בירושלים ככתוב ובני קיני חתן משה עלו מעיר הכנענים את בני יאדה מדר יאדה
אשר נבנב ערד (שופטים א') : גם משפחה אחת משפחות יתרו הנה בית הכנענים היו
יושבי האלים סמוך לירושלים : ע"כ ציווי יונדב בן רבב אביהם ככתוב ונשג באהלים ונשפט
העם ככל אשר זנו יונדב אבינו : ויהי בעלות נבוכד ראש מלך בבל אל הארץ ומאמר ז'א
ונבוא ירוקלם חפני חיל הכשדים ומפני חיל ארם ונשג בירושלם (ירמי' ל"ב) : ואולי גם ביש
סמריני בוא אל ירוקלם להחלט מחנו לפי שהיו אלהיהם קרובי לירושלים היו ימלים להחלט שמה :
וכאשר באו והיו עם גם בני קיני שהתחיל להתבנות בשלט עמרה שנה למלך יאשיב שהיה
בנת ע"ב אתר מפת סמריני : אכן יתר משפחת הקינים החזקים מירושלים ולא יכלו להחלט
שמה בגלו עם הגולה אשר הגלתה ע"י סמריני מלך אשור : ועתה אשוב לביאור האמת :
איתן : עם החאר : ושים : מקור : בסלע : כנה המנזר הבניה לסלע לפי שרוב
נבנים על סלע כ"כ הרד"ק בשמים טרש סלע : אמנם אם דרך המגדל להבנות בראש הסר
אין דרכו להבנות על סלע הינה ממקורות המים : ען ימלא למים אנשי המגדל ביותם
במאר : גם לפי פירושו ראי לומר ושים עלי סלע קק ולא בסלע : ולכן קראה לי שמשם
במליצו מלת קק להיותה נופלת על שם קין כדרך המליץ סמריני לדבר בלשון מוסל על לשון כמו
בליחי הממור ממור חמרתים (שופטים ע"ו) (ואף כי מלת קק הוא מהכפולים שראו קין
ואיגנה משרש קין שהוא ממני בע"י) לא יקפיד על זה המליץ העברי : למען תשרט מליצו
על און השמט) : ועל זה תסב ג"כ מלת בסלע : כי כן דרך קת מימי עופות : שיהיה

במדבר כד פרשת בלק

תרגום אשכנזי טו

(כב) כִּי אָמַר יְהוָה
 לְבַעַר קִיָּן עַד-מֵהָ אֲשׁוּר
 תִּשְׁבֶּה: (כג) וַיִּשְׁאֵל מִשְׁלוֹ
 וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִי יְהוָה מִשְׁמוֹ
 אֵל: (כד) וַיֹּצִים מִדַּם בָּתָּיִם
 וַעֲנֵה אֲשׁוּר וַעֲנֵה עֵבֶר

(כב) רעננאך ווירד קין אויס גרויסע
 וואהין ווירד אשור דיד מרייבן?
 (כג) חוב פערנד זייני גלייכניס רעדי אן
 אונר שפראך :
 אך ! וער קאן זיך ער האלטן .
 ווען גאט איהמש צו גראכט !
 (כד) קריגש שיפי פאן דר קיסטי בתים .
 פלאגן אשור . פלאגן עבר :

וגם

תקון סופרים

ביאור

(כב) כי אמר יי' כי אשכנזי אש ע"כ ואנו איו"לנו
 ק"ל דעת ב"א : לבער קין . בספרים כתובי יד
 מדוייקים מונה בנ"יה ומארץ עי"ן ומארץ קטנה סדרתם
 מחסר עליו ליה בקטעם מפליג . (ח"ט) . ועי"ן מ"ט
 במ' קרה על מלת ויזאל פרח ויזן יזן : (כג) משמר
 אל . במקף ס"ח וגם במקף חמישי כ"י מזה
 משוואל תיבס אחת ולא מזה"ל לזכ : עיקר כטס מסר
 רק במקף גדול כתוב בגליון ז'ל משמו ומסר וחדל מזה
 ע"כ והוא לשון מנוגס ומשמתי שיש מהגיס לכתוב כך
 בס"ח ולר"ע א"ן להס על מה שיסמוכו כי בכל ספרי
 הדפוסם ובכל מקראות כתובי יד מדוייקות הס סחי מלות
 וכן הס בס"ח הקדמונים וכן ראיתי אחר כך בהר"ם
 ז"ל שכתב משמו אל חסר וז"ל קדים לתי"ס כתיב . משמו אל
 חרוץ מלין כתובי ע"כ . ובספדרין פרק חלק אחר ר'
 יוחנן א"י לה לאומה שחמאל בשעה שהקדוש ב"ה שעה
 סדיון לגביו ע"כ טוב לזכר טלח למחוק ועי"ן מ"ט בסוף
 פרשת ויאל . (ח"ט) : (כד) וענו . דאשור בלא
 מקף . (א"ח) :

פן יכרסו עונרו לך קמים . תקפו' בלע
 חוק . וגם עבדי . בהללא על מלכות אדום
 כמשיל תקפו וחוקם מנצ"ין קן כמקף בלע
 כתבנו זרין לך השיך קנני בנצ"ו פלע מרום
 שטבו וגו' ואם בין מוכנים ש"ס קק' וגו'
 [עבדי א'] . אכה שם תמלוה ג"כ מליצו
 זאת עם הב"ת ואל עם מלת על . וכן
 (כב) לבער . ענין הכרתה והסרה . וכן
 וטבה והיתה לבער (ישע' ו') . כאשר יבער
 בגלל (מלמס א' י"ד) . ובערת הרע (דברים
 י"ז וכ"א וכ"ב) : אשור השבך . שיעורו
 מחכה אשור או מלכות אשור ולכן נאמר בלשון
 נקבה . וכן ותפל שפא ותקחם (איוב א')
 ותערך ישראל (שמואל א' י"ז) : (כג) אוי מי
 יחיה בשבוא אל . אחר שהזכיר חוקף מלכות
 אשור ונלחנו הכפלה אח האומות . בלא גם על
 מפלתו ואמר מי יוכל להחיות את עממו ולהכלל
 נאמת האל אשר טס עליו . כי גם אשור עם כל תקפו לא יגלל בנצ"ו עמו : (כד) וצ"ם .
 פרשו ליה . והנפרד זי בלעם . אף כרי יעריה עב (איוב ל"ו) לעי הפדה (מיכה א') והיאמי
 בקבוץ ליים יו"ד ראשונה עי"ן הפעל . וי"ד העי' לרבים . כמו אשור יסרה לליים (ישע' כ'
 ג') וידועלים עיים תהיה (ירמי' כ"ו) אלא שהוקלה המלה והפלה יו"ד הפרע ונשארה יו"ד
 הרבים . כמו הפארה פיס (שמואל א' י"ג) . ועיינו ספינת גדולות : מיד בתים . הס
 הרומיים . והיא הכיה הרביעית טראל דניאל . ולא נכללה המלכות האת במלכות יון . כי
 היא השמיטה מלכות יון . והיא כי בתים הוא מצני יון . והס ואציהם ימחו עממו
 כי הענין הוא כמו בנצ"ו והאומי והגרנטי והמיי הם צנו' . והס ואציהם ימחו עממו
 אחר לגוי כפי עממו . כמו פלכות הסתי והגרנטי והאמרי והכנעני והפרזי והמיי והיוני שבעה
 גרים רבים ועממים חק' (דברים ז') . וה' כן בעברו כי כל אחד מאלה הבנים הי' לגוי
 עמם . ושאר בני כנען אשר לא גברו כאחיהם נתייחסו אליו . וכן ארץ מצרים תתייחס למצרים
 צן חס' ותלפתים וכעמורים בניו לעמים אחרים . וכן במשפחת הכוזבות כע' פינחס למיכר משפחת
 המכירי ומגיר הוליד את גלעד לנלעד משפחת הגלעדי (במדבר כ"ו) . וכן רבים . אף כאן בני יון
 אליטע ותרטעם ודמים נתייחסו ליון . והס מלכות שליטת . ותיים הי' לגוי עמם . ומחשכ למלכות
 הרביעית . כל זה מדברי הרמב"ן . ועי"ן עוד שם שהאריך בדברים נכוחים לסחור דעת הראש"ע
 שחשכ מלכות הרומיים עם היוונים למלכות אחת . והיא המלכות השלישית . ומחשכ מלכות
 ישמעאל למלכות הרביעית . גראותו חוקף משפלתם . ונטל עמדם עליו . ולדקו דברי הרמב"ן
 מדבריו : מיד . ממקום כמו ועל יד הירדן (במדבר י"ג) . ויד תהיה לך (דברים לג) :

114

תרגום אשכנזי

במדבר כד פרשת בלק

וְגַם הָיָה עָרֵי אֲבִדָּה : (כ"ה) וַיִּקָּם
בְּלָעַם וַיִּלְךְ וַיֵּשֶׁב לְמִקְוֵי וְגַם
בְּזָקָה הִלְךְ לְיִדְדָו :

צִעֲהָן עֲדַלְיָךְ וְעַל־בִּשְׁט צו גְרוּנְדִי :
(כ"ה) חִירִיף־מֵאֲחֵי וַיֵּךְ בְּלָעַם אַוּיָה
אוֹנֵר קַעְדוּרְטִי אֵין זַיִן אַרְט צו הִיק
אוֹנֵר בְּלַק צַאָּ אַוּיָה זַיִן וועג :

ביאור

זגף הוא • כתיב טהור עם יחד ולא הוא על סקפס לשון רבים • וכעל וכל יון אליה
ותרשים פתים (בראשית י') טהור עם עמם אדם • ופאכה שיבחוו ארומיים היושבים על יל
ים האמתי (מיטעלענדי זע) בסמימת דרך ים האלמי עד חוף ח"י ומשם ביבשה עד האור
וענו אחתם וענו גם אהד ישראל פגלו לשם והמה נקראים קדושים ע"פ אמרם ראש ימוסם
האשמות שהי מעבר הכהר • ור"ל טעמו המגלים והגולים • עד בוא ימוז גם הוא ויהי עדי
ואכל : (כ"ה) ויקם בלעם • כתב הראש"ע כי טובכ ה"י ותדמה נמלה עליו וכן אמר נפול
וגלוי עינים ק"ל • והנה מה יענה בשמו ויקחו וילכו יחדיו אל מאר שבע (בראשית כ"ב)
הנאמר באברהם עם נערו • וכן בשמו ויקם וילך יחדו שמו את הכהר (שם כ"ה) • והכחן
כי הוא לשון זריזות • וכאמר על הארץ התעורר חן המנוחה ללכת בין שהי עומד בין יושב •
ובן נמלאת מלה זאת לרוב קולם לשון בלעם • וכן כוונתה בל"ה :

ואשר הנייד חלק אמרתי להדפיס ג'כ הקאה השתחלה ליון סלת
 תשלי וכו' עם הסעתקה פנחמדת בלשון אשכנו שהעתיק ג'כ הכנס
 המעתיק את התורה • ולגדול יפי' כנר חמדו אלי' חכמי האומות והדפיסוה
 זכתם • ויתמהו איש אל רעהו על מחשבות מחזרה בלשון הקודש אשר עמות
 מאד • אין ערוך אלי' בכל המון השירים וסקינות אשר חוברו אחר חתימת
 חזון ונביא • ועם זה התפללו על הסעתקה הנחמדת אשר בלשון אשכנו כי אין
 ערך לפיה • והמחנה הקינה הזאת הי' סחם הגדול איש אלקיס קדוש ונורא
 מאד רבי יהודה הלוי ג'ע בטל ספר סחורי • זמנו • נודע שהי' זשגת תח'ק
 לאלף החמשי בזמן הסחם רבי אברהם בן עזרא • והיו בני שתי אחיות • וי'א
 שבראש' הי' חתנו • ועבר הקינה הזאת בלכתו לארץ ישראל והוא בן חמשים
 שנה • וזכורו שמה נהרג על קדושת שמו בתוך הי'ד • ואם המספר חזר
 הקינה הזאת על משקל שתי תנועות יחד ומצוה יחד ושתי תנועות יחד
 ותנועה יחד בדלת וכן בסוגר (כאשר כתב הסחם דון דוד אבן יחיאל בספר
 לשון למודים במאמר שקל סקודש) רק בסוף הסוגר שם במקום היחד האחרון
 תנועה וכן עשה בסוף הדלת של קבית הראשון • ולפי שראיתי שנתקלקלו מספרי
 היתדות והתנועות ולכן בחסר ויתיר ע'י מדפיסים שאינם בקיאים בדרכי
 השינים והקינות השקוליס-בעלם היתדות ומאזי התנועות • חמלתי על מיטב
 הקינה הזאת • חשתי ולא התמסמהתי לעשות דלון המחבר • אנכי מקנה
 יתדותיה ותנועותיה • ואמרתי להדפיסה שלא למנוע טוב מצעליו
 ולהדפיס אללה ההעתקה בלשון אשכנו • ויהי נועם ס' עלי

לבון מעשה ידי :

ו ב 2 6 ציון

קצוות

ציון הלא רשע יאלי	לשלוש ימי דרך	לשלוש ימי דרך
מקום ומזו ירח ומ' צפון	דורש שלי ימד	יהם יתר ער דרך
ושלום אמור תי קנה גתן	רחוק וקי דוב	שלא מכל עב' דרך
לכבוד עני ירח אני תנים	חרטום ונכי סף	לרח' תם עלה' דרך
לפי לבית אל ולפי צי אל	שיבת שבי ירח	אני כבוד לשי' דרך
שם ה' שכי' גה שכו' עה לך	ולמי יני' יום	נגעי סהו' דרך
הנה כבוד אל לכר הרה	פתח למל שי	שחק שעי' דרך
אבחר לנפי ישי להש' תפך	סדר ושי ימש	וכי יכבים מאו' דרך
את בית מלוי יכה ואת כפא	רוח אלהים	שפי' קה על כחי דרך
מי ! תני' צי משו' מט' פי	כבוד אל	עלי כסאת נבי' דרך
מי י' עשה לי כני' יפים	ישנו עקי' ידים	אשר מקוי מות
אפול לאישי עלי ארצה	נגלו אלהים	לרח' יוד' וצי' דרך
אף פי בעמי די עלי קברות	ואר' חק נדוד	לבי' בי בין כתי' דרך
הר ה' עקי' ידים נהר דהר	אגיד לבתי די	ואר' צרה אבי
היי נשי' מורת אזור ארצה	מאר יי	אחוי' גן ארז' עפי' דרך
ינעם לנפי ישי הלך ערום	תומם עלי הי	ברון מכבוד קכי' דרך
הרבות שמי' מרה	אודים גרוי לים	מא' ירח' ומו' דרך
במקום ארזי יך אשר נגנו	ומי מר דוד	ונו' יפת צוף נה' דרך
	עפי' דך	עלי
	הי חף	אש' הרה רכי' דרך
	ובמי' קום	ברוי'

קִנּוּת

פּרניסמ דוא • ציון ! דער דיינן • דיא שקלאפיש אין פעסלן יעצט שמאכטן ? דש איכר רעסטס יענגר אונשולדיגן דהעערדע • דיא פאר מאלס אין דיינן רוחיג טהערלן גוויידט ?

נימשת דוא דען פריעדן נכט אן • מיט וועלכס זיא דיך פאן אללן זיימן כנדיסן • דא היז זיא איהר טרייבר צר שמרייעט ?

דען גרוס איינעס אין פעסלן נאך האפפנדן שקלאפן • רעם וויסמנד דיא צעהרן וזיא טראפן דש נעכטליכן טהויעש אויף [חרטון] העראב ראללן • צו פריעדן • קענטע זיין טרעהגענכאר נוד דייני פד לאססנע היגל כפויכטן •

(א ! זייני האפפנונג זינקט נאך ניכט ;) יעצט דא איך דיין עלענד בווייני • גלייכי איך דר נעכטליכן איילי • אונד ווען מיר פאן דיינר ער לעונג גטרייסט • ווירד מיין פראהעס גמיטי • דיא הארפע דיינר פרייריגן דאנקליד •

[בית אל] • א ריזע ערדיגערונג כריכט מיר דש הערץ ! דיין הייליגטהום ! דייני אונענטווייהעטן האללן !

ווא דיא מייעסטעפ גאטמס זיך זיכט בארליך צייגמי • ווא דש היסמלש אצורני טהארן זיך גיאמאלש פד שלאסן •

ווא דר גלאנץ דר פד הערדליכטן גאטטהייט לייכטמי • אונד זאנגי • מאנד אונד געשמירני פודונקלמע •

א קעננטי איך מיין כאנגס הערץ דא אויש גיסן • ווא גאטמס גייסט זיך איינסט אויף ישראלש יינגלינגי ער גאס •

זעליגר ארט ! דער אירדישן טהראגן צו הייליג • רעם טהראני דר געדיליכקייס גאטמס נוד איינזווייהט וואר • — אך יעצט האבן פד ווענגי קנעכטי דיין הייליגטהום ענטווייהט • —

א קעננטי מיני זעללי אין טרויריגן שטיללי דא איינזאם הערומשווערמן ווא גאטט זיך דיין זעהערן אפפנבארט !

ווערי איך מיט שנעללן פיטטיגן פרועהן ! וזיא ווייט וואללמע איך אין דיא איררע הרום שווייפן • אונד מיין פאם יאסטר צר קנירשטס הערץ דארט צווישן דען טריממן דיינר פאלעסטי הרום טראגן •

דארט ווירדי איך מיט מיינס אנגיכטי אויף דייני ערדי דאהין זינקן • מיך פעסט אן דייני שמיין אנשליסן • אונד דיינן שטייב נאך כרינסטיג זענגן •

קעננטי איך מיך דען אויף דען גרעכרן מיינר פרוועסעטן עלטרן אויפריכטן • היר [חכרון] דאש הערליכסטי דר גרעכר פרצווייפלונגסמאלל אנשטוינגן :

דארט יענני גבירגי ער כליקקן • דיא דיא גרעסטן ליכטר דר ערדי • דייני לעהרר ברעקקן •

א זא צעג איך דיא לופט דיינס לאנדס • רעם עמהער פאר • דען דיא גייסטר אטהמן • דיין שטייב ווערי מיר הערדליכר אלש אללי גוויירצי • אונד דייני פליססי זיסר אלש שטרעמי פאן האניג •

מיט וועלכר וואללוסט ווירדי איך נאקקנד אונד ענטשעללט יענגן ערן גרונד כזוכן • ווא דייני פאלעסטי גפראנגט •

ווא דיא ערדי זיך אויף טהאט • דיא לאדי דש בונדש • אונד דיין אללהייליגסטס אין

קנות

אֲנֹחֵ וְאֲשִׁי לִי פָנָה	בֵּן	אֲשֶׁר שָׁ	כִּנּוּ חֲדָרִי	חֲדָרִי דִּיךָ
אֵיךְ יִעַרְבֵ לִי אֲכֹל	חָלַל	בְּאֵ דָן	מִמִּי אֶת אֶת־נְוִי דִּיךָ	
אִם אֵיךְ מֵאֹרֶז יוֹם יִהְיֶה	מִתּוֹק	לְעִי עֵי	בְּעוֹד	
כּוֹס הִי יִגְוֵי יָגִים לֹאֵט	אֲרָאָה	בְּפִי עֵי	רְכִים פְּגִרִי כִשִׁי דִּיךָ	
עַת אֲזוּי־בְרָה אֵי הִלְהָה	מֵלֹאֵו	כֶּסֶף לִי	גִּנְפִי שִׁי מִי־מֵרֵדִי דִּיךָ	
אֵיזֵן כָּל־לֵת יִפִּי	כִּדּוֹר אֵי	הִלִּי בְרָה	וְאִמִּי יִצַח אֶת־שְׁמִי דִּיךָ	
דָּם הִי יִשְׁמִי חִים לִשְׁלִי	לְמֵאֹד	וְכֵךְ נָקִי	שָׂרוּ נִפְשׁוֹת חֲבִי דִּיךָ	
מִבּוֹד שְׂבִי שׁוֹי אִפִּים	עַל־שְׁנֵי	יִמּוֹתֶיךָ	וְכוּי כִים עַל־שְׂבִי דִּיךָ	
עַד־רִי הִמּוֹיֶךָ אֲשֶׁר	נִגְדָךְ	וּמִשִׁי	יִתְחַרִים	
הִמִּי יִהְיֶי קִים בְּשׁוֹי	אִישׁ מִי	מִקּוֹי מִי	אֵלִי נֹכַח שְׁעֵי דִּיךָ	
לְעֻלּוֹת	מִדֶּדֶד	לְגִבִּי עַת	וְלֹא שְׂכַחוּ עֲדִי דִּיךָ	
לְעֻלּוֹת	לִיךְ	וּמִתִּי אִי	מִצִּים	
עַרְבוּךְ	לְעֻלּוֹת	וְלֹא חֲזוּ	בְּסִנִּי תִמִּי דִּיךָ	
הַבִּלָּם	הַבִּלָּם	יְדִי מִי	לֵתִי מִיךְ וְאִוִי דִּיךָ	
חִיךְ	חִיךְ	וְאֵל מִי	נְבִי	
אֵיךְ	אֵיךְ	וְאֵל מִי	לִוִי	
כָּל־מִמִּי	כָּל־מִמִּי	לְכוֹת הִי	אֵלִיל	
חֲסִנְךָ	חֲסִנְךָ	לְעֵי יֵלָם	לְדוֹר דְּדוֹר נְוִי דִּיךָ	
אֱלֹהֶיךָ	אֱלֹהֶיךָ	וְאֲשִׁי נִי	אֲנוּשׁ	
יִבְחַר	יִבְחַר	וְיִקְדֵב	וְיִשִׁי	
יִיַע	יִיַע	וְיִרֵ אֶה	עֲלוֹת	
אוֹרְךָ	אוֹרְךָ	נִי בִי	קָעוּ עֲלוּי שְׁחֵי דִּיךָ	
בְּחֵי דִיךְ	בְּחֵי דִיךְ	וְלַע לֹחֵת	בְּשִׁמִּי	
חֲרִיךְ	חֲרִיךְ	בְּשׁוֹי בְךָ	אֵלִי קִרְמַת נְעוֹי דִּיךָ	

לינות

יה

אין דונקלם שאמאי איה צו נעמען ראש יא קיין דונלאסר ענפזאליג יא
 דארט וואללט איד דען שמוק מיינס היפטס אויף דיינן גרעכרן הינטטרויאן
 אונד יעדו פרווינסונג ראמיט איד דען סאג דיינר ענפזויהונג בעלדע
 וועדי מיר פו צוויפטלן איין ווילדס פו נגינן פו נגינן — — —
 נוד איין ווילדס פו נגינן קאן איד פרוויפטלר נאך פיהלן ; זאנשט יעדו
 לוסט אויט מיר שנעדי ; זא לאנגי איד לעווען פאן דונרן ; זייני פירשטן
 פאן שקלאפן צו פליישן ועדי
 איד שייא ראש מאנשליכט ראש מיר שייאליכו בילד ציטעס ראש מיר דאן
 ערבליקקן לעפט דא דיינר הייליגן ליכטאמל אין דא ליפט הרומצערן ;
 דער דא דען קעלך דו לייזן מיטעסט האלט אין ! שאן אויט אללש
 פאלל פאן דיינס ביטערן פראנקי נוד אויט קלייני ערנאלט ! איד ווילל
 אללן מיינן יאמר ערשט נאך אויבמאל פיהלן ;
 איד ווילל אן [אהלה] איד ווילל אן [גאליכט] טרענקן דען גיט איד
 דען רעסט נאך איכר מיר אויש !
 פו טונטרי דיד קראני דו שענמיים ! ערוואכי ציין ! גרענקי דו ליכטי
 גרענקי דו הולד דא דא הערצן דיינר גשפילינגן מיט מעכטיגס דייני גלאקסן
 זא זינד עש דא דין וואהל ענפזעקס ; זא זינד עש דא דייני פרוויסטונג
 פשוטיכט דא זיכר דין עלענד אין פירענן צו פלייסן
 נאך אויש דו גפאנגנשאפט פינסטערן קלופט זעהנט זיך איהר הערצן נאך
 דיד הין אונד ווען זא פאר גאמט דא קניא אנרעכטיג ביינן ; זא זינט
 זיך איהר הויפט נאך דיינן סהארן צו
 (א דריימאל ועליני בודג !) קאן [שנעדי] אונד [פרויט] טוט אסאך
 שטאלצן גרעסי דיי בייקאסטן ? זאלל איד לענס ענפזויהונג אראקל מיט
 דיינס [אודיס] אונד [תמים] פו גלייכן ?
 קעננן זיא גואלכטי הייפטר קעננן זיא פראפהעטן קעננן זיא לעוויטן
 קעננן זיא הייליג וזנגר אויפווייזן ?
 א דא רייכטי דו אכנעטטרויא זינד וואגדל כאר אונד ווערן אים רייכטי
 פרגעקן נוד דייני הערליכקייט וועהרט פיר אונד פיר ;
 דען דו הערד האט דיד צו זיינס אויפענטהאלט ער קאהרן : הייל דעם
 מאנגי דער איינסט אין דיינן מוערן ווירד ראסטן !
 הייל דעם מאנגי דער יעצט האררעט אונד דאן דייין ליכט אים אויפמאנגי
 זיכצנד ערבליקקט ! דען בריכט דייין סארנן אויך איכר איהן אויש ;
 דען זקט ער ראש וואהל דא פריידן דו מונטרן זינגלינגי אונד דא
 דייני צו גלייך דאש דא דיד ווירד פו זינגשט !

קצרות

אל יתמה הקורא על אשר לא באו בהתקנה שני נתיים • כי לא מקולר יד
 סגת המעתיק הוא • רק כי המקונו דלב בם מענין לענין • סתחיל
 לדמות בני ישראל לעדר הצאן • ואח"ז אשר המחזיקים בשולך • פוזב ההתדמות
 הסבר • וחזר לתמשל את ליון (אשר אלי' כל קינתו זאת) לאיש אשר יאספו
 אליו כל מבקש פוזב וסגלה ומחזיקים בשולי בגדיו • ושוב גמר אומר ומתאמלים
 לעלות ולתאחז בסנסני תמיד • עש"ס אמרתי אעלה בתמר אחזה בסנסנו (שיר
 השירים ו') • ועס תסוב המליכה הזאת על הססוק הקודם לה זאת קומתך
 דמתה לתמר • עש"כ כהן אין לה קישור וחבור עם ראשית הבית • כי מלת
 שולים לא יאמר רק על שולי הבגד או המעיל • לכן ראם המעתיק לעונס
 כי אין להם נחות בלשון אשכנז :

וראתי • לדקדק בנקודותי' ובכל סופי הנתיים נקדתי הרי"ש בקמץ כדין ס"פ •
 והשמעתי השול"ץ נחין כמלכא המשוררים הקדמונים • עוד
 ידע הקורא כי יש בקנה הזאת קצת זרים ע"פ סדקדוק אשר שנה מחברה בזוונם
 בעבור המשקל • כמו כלילת יי' הראוי יופי • ואולי כוונתו לסמכה אל מלת
 אסכה לצד יפי של אסכה • אמנם איננה מלצה נאותה • גם ישגה ויחלוק
 דליל כל ממלכות האליל • הוצרך ליתד ולכן נקד דליל בשו"א הכ"ף במקום
 דליל בקמץ ואף שאיננו סמוך • והוא על שם הכתוב והאלילים כליל יחלוק
 (ישעיה ב') ר"ל שהאלילים יכרתו כולם כאחד • ואולי כוונתו פה מלשון חזר
 שנקרא בגמרא כליל • ואז הוא סמוך • שיחלוק כליל (ר"ל נור) של כל
 ממלכות האליל • כי לא גמנעו המשוררים מלהשתמש גם בקצת שרשי לשון
 המשנה והחלמוד בשיריהם • כאשר השתמש פה במלת אויר שאיננה משרשי לשון
 הקודש • גם בנקשה הכחמדת אשר חגרי המחבר הזם ליום כפורים המתחלת
 ה' נגדך כל תאוותי • השתמש במלות בעל דרתי שהם לשון גמרא • ומלאו פעם
 אחת בתרגום לקחתי בחזקה (שמואל א' ב') תרגם יונתן בן עוזיאל יסבון מן
 בעל כורתיך • ואף כי לפ"ו רחקה כוונתו פה מכוונת לשון הכתוב והאלילים
 כליל יחלוק ששם ביאורו כלם כאחד יכרתו ויחלופו • עכ"ל נשא לשון הכתוב על
 שפתיו • כי כן דרכי המשוררים בי יש בזה עריבות מה לאזן השומע • גם
 שסם באן כמה שפא"ן נתיים שעשאם נתיים וכן להפך • אך בזה כבר הראו את
 עמנם כל המשוררים הקדמונים כמבואר בספריהם :

*Ex libris
 Rosenfeldiana*

23
F
61

1072

825

RONA-1439

01 2427 1867 US A

265249724

1872

E

25